

KLAIPĖDOS MIESTO KULTŪROS PAVELDO APSAUGOS STRATEGIJA

Esamos situacijos analizė

Gruodžio 10 d., 2015 m.

Santrumpos

GIS	<i>Geografinės informacijos sistema</i>
HoReCa	angl. <i>Hotel/restaurant/café</i>
ICOMOS	angl. <i>International Council on Monuments and Sites</i> (Tarptautinė paminklų ir paveldo vietovių taryba)
KPD	Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos
LKM	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
LR	Lietuvos Respublika
Projektas	„Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos strategijos parengimo paslaugos“
VSAA	Vilniaus Senamiesčio atnaujinimo agentūra
SSGG	Stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizė
UNDP	Jungtinių Tautų vystymo programa
UNECE	Jungtinių Tautų Europos ekonominė komisija
UNESCO	angl. <i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija)
UNIDROIT	angl. <i>International Institute for the Unification of Private Law</i> (Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas)
VĮ	Valstybės įmonė
VšĮ	Viešoji įstaiga

Turinys

ĮVADAS	6
1. LIETUVOS IR UŽSIENIO KULTŪROS PAVELDO VALSTYBINIO IR SAVIVALDOS LYGMENS TEISINĖS APLINKOS IR STRATEGIJŲ ĮGYVENDINIMO PATIRTIES ANALIZĖ	7
1.1. Lietuvos Respublikos paveldosaugos apžvalga	7
1.1.1. Teisinė aplinka	7
1.1.2. Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirtis	23
1.1.3. Strategijų rengimo gairės	28
1.2. Užsienio valstybių paveldosaugos apžvalga.....	29
1.2.1. Teisinė aplinka	29
1.2.2. Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirtis	33
1.2.3. Strategijų rengimo gairės	44
2. ESAMOS KLAIPĖDOS MIESTO KULTŪROS PAVELDO SITUACIJOS ANALIZĖ	48
2.1. Analizės metodologija	49
2.2. Paveldo objektų vertinimas	50
2.3. Paveldo objektų vertinimo išvados.....	53
2.4. Potencialo atskleidimas	58
2.5. Klaipėdos teritorijų planavimo dokumentų įtaka vertinant kultūros paveldo objektus.....	66
3.5.1. Strateginio plėtros plano įtaka, išskiriant paveldo objektų panaudos potencialus	66
3.5.2. Bendrojo plano įtaka, išskiriant prioritetinius kultūros paveldo objektus	66
3.5.3. Senamiesčio ir naujamiesčio specialieji planai.....	67
3. KLAIPĖDOS MIESTO KULTŪROS PAVELDO SSGG ANALIZĖ	69
ŠALTINIAI	72
PRIEDAS A	76
PRIEDAS B	84
PRIEDAS C	99
PRIEDAS D	101

Paveikslų sąrašas

Paveikslas 1: Pagrindinės LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo naujai įvestos taisyklės ..8	8
Paveikslas 2: Kultūros paveldo apsaugos institucijos Lietuvoje..... 13	13
Paveikslas 3: Pavyzdinės kultūros paveldo vertingosios savybės 13	13
Paveikslas 4: Kultūros paveldo objekto, komplekso ar vietovės reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijai 15	15
Paveikslas 5: Kultūros paveldo apsaugos Lietuvoje schema: nuo potencialios vertybės į nacionalinį registrą 15	15
Paveikslas 6: Pagrindiniai Lietuvos teisiniai būdai, skirti valdyti paveldosaugos interesų konfliktus plėtros projektuose 16	16
Paveikslas 7: Lietuvos kultūros paveldo apsaugos institucijų sąveika ir identifikuoti trūkumai..... 18	18
Paveikslas 8: Lietuvai ir Klaipėdos miesto paveldosaugai būdingos problemos..... 20	20
Paveikslas 9: Potencialių kultūros paveldo objektų Klaipėdos mieste įtraukimo į LR Kultūros vertybių registrą eiga 21	21
Paveikslas 10: „Karštieji“ paveldosaugos taškai Klaipėdoje..... 23	23
Paveikslas 11: Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros funkcijos..... 25	25
Paveikslas 12: Paveldosaugos sprendimų atvejų analizė..... 33	33
Paveikslas 13: Užsienio miestų ir valstybių kultūros paveldo apsaugos strategijos gairės..... 47	47
Paveikslas 14: Kultūros paveldo objektų analizė jų turimam potencialui atskleisti 49	49
Paveikslas 15: Kultūros paveldo objektų vertinimo anketa 52	52
Paveikslas 16: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal tipus 53	53
Paveikslas 17: Klaipėdos kultūros paveldo objektų zonų pasiskirstymas miesto struktūroje 54	54
Paveikslas 18: Kultūros paveldo objektų zonos centrinėje miesto dalyje 55	55
Paveikslas 19: Kultūros paveldo objektų panaudos potencialą lemiantys universaliai nustatyti kriterijai . 60	60
Paveikslas 20: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal turizmo potencialą..... 61	61
Paveikslas 21: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal rekreacinį potencialą 62	62
Paveikslas 22: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal edukacinį potencialą..... 63	63
Paveikslas 23: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal bendruomenės naudojimo potencialą 64	64
Paveikslas 24: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal investicinį ir komercinį potencialą 65	65

Lentelių sąrašas

Lentelė 1: Lietuvos Respublikos įstatymų, ratifikuojančių jūrinių kultūros paveldą, sąrašas	9
Lentelė 2: Pagrindiniai tarptautiniai kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai (M. Bagočius, V. Domarkas, J. Sinkienė, 2011, ICOMOS informacija)	10
Lentelė 3: LR Kultūros paveldo departamento funkcijos	12
Lentelė 4: Pagrindiniai Lenkijos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai	29
Lentelė 5: Pasaulinės paveldosaugos sprendimų tendencijos	34
Lentelė 6: Kultūros paveldo objektų vertinimo kriterijai	50
Lentelė 7: Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos SSGG analizė	69

Įvadas

Kultūros paveldo vaidmuo mieste nėra tik senųjų amatų, architektūros ar gyvenimo būdo atspindys. Tai – objektai, kompleksai ir vietovės, leidžiančios miestui kurti unikalų identitetą, bendrą skirtingų bendruomenių vardiklį. Pasaulyje formuojasi nuostata, kad konservavimas ir restauravimas nėra pakankamos priemonės tikrajam kultūros paveldo potencialui išnaudoti. Tam būtina žengti dar du žingsnius į priekį: suteikti objektui unikalią funkciją (pereiti į įveiklinimą) ir susieti jį su ateitimi – eksponuoti, ugdyti bei užtikrinti, jog paveldas būtų tiesiogiai ir gyvai susijęs su bendruomenės gyvenimu ir dabartine problematika.

Klaipėda tam turi reikšmingą potencialą – šiuo metu LR Kultūros vertybių registre įtraukti 437 objektai iš uostamiesčio (remiantis Klaipėdos miesto savivaldybės pateikta informacija). Visi jie turi unikalų istoriją ir gali atlikti svarų vaidmenį tolimesniame miesto vystymesi. Visgi juos būtina įvertinti, suprasti ir susisteminti – šiam tikslui skirta teikiama Projekto „Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos strategijos parengimo paslaugos“ ataskaita.

Pirmoji šio darbo dalis, kurią pavadiname „Esamos situacijos analizė“, yra Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo valstybinio ir savivaldos lygmens teisinės aplinkos ir strategijų įgyvendinimo patirties analizė. Paraleliai Lietuvoje ir užsienio valstybėse bus apžvelgiama kultūros paveldą reglamentuojanti teisinė aplinka, apsaugos įgyvendinimo patirtis ir panašių į Projekte rengiamą strategijų gairės. Antroji analizės dalis – esamos Klaipėdos miesto kultūros paveldo situacijos analizė, kurioje bus siekiama identifikuoti būdingiausius objektų bruožus ir išžvelgti galimybes rengiamai strategijai. Galų gale, abi dalis apibendrins Klaipėdos miesto kultūros paveldo stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė.

Atlikta esamos situacijos analizė yra būtinas dėmuo kitam Projekto žingsniui – strategijos sprendinių rengimui.

1. Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo valstybinio ir savivaldos lygmens teisinės aplinkos ir strategijų įgyvendinimo patirties analizė

Prieš rengiant ir teikiant Klaipėdos miesto kultūros paveldo strategijos sprendinius, būtina susipažinti ir išanalizuoti tiek Lietuvos, tiek užsienio valstybių miestų paveldosaugos praktiką. Šio skyriaus tikslas – išskirti pagrindinius šiuo metu galiojančius teisinius kultūros paveldo apsaugos bruožus Lietuvoje bei užsienyje, pateikti identifikuotus jų privalumus bei trūkumus kartu su Klaipėdos miestui aktualiais gerosios praktikos pavyzdžiais.

1.1. Lietuvos Respublikos paveldosaugos apžvalga

Šiame skirsnyje analizuojama Lietuvos Respublikoje veikianči teisinė bazė, reglamentuojanti kultūros paveldo apsaugą valstybiniu ir savivaldos lygmenimis, ypatingą dėmesį skiriant Klaipėdos miesto paveldosaugos problematikai. Vienas aktualiausių šalies paveldo apsaugos atvejų – Vilniaus senamiesčio atgaivinimo programa – yra pateikiama kaip paveldosaugos iniciatyvų įgyvendinimo patirtis. Galiausiai skirsnyje apžvelgiama paveldosaugos strategijų Lietuvos miestuose rengimo problematika.

1.1.1. Teisinė aplinka

Kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai

Paveldosaugos teisinė bazė Lietuvoje yra gana plati – vieną pagrindinių LR paveldosaugos įstatymų (**LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą** (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37)¹) seka per pusšimtis poįstatyminių teisės aktų ir eilė paveldo tvarkybos reglamentų², o tai neretai kultūros paveldo naudotojams, valdytojams ir pačioms apsaugą užtikrinančioms įstaigoms sukelia nepatogumų.

Minėto įstatymo paskirtis – „išsaugoti Lietuvos nekilnojamąjį kultūros paveldą ir jį perduoti ateities kartoms, sudaryti sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis“ (1 str.). Be šio, **LR Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas** (1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179, Žin., 1996, Nr. 14-352)³ apibrėžia kito tipo – kilnojamųjų – kultūros vertybių administravimą, apskaitą bei saugojimą. Šie teisės aktai iš esmės apibrėžia visą Lietuvos kultūros paveldo apsaugos tvarką.

Nuo žmonių sukurto nekilnojamojo ir kilnojamąjo paveldo atskirta gamtinė paveldosauga, reglamentuojama **LR Saugomų teritorijų įstatymo** (2001 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-628, Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703)⁴. Šis teisės aktas leidžia steigti saugomas teritorijas vietose, kuriose būtina išsaugoti kultūros ir gamtos paveldą, jo teritorinius kompleksus, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę bet kitų savybių pusiausvyrą, o prireikus – atkūrimą.

¹ Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, gruodžio 22). *Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas* (Žin., 1995, Nr. 3-37). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=320782

² Vilniaus dailiųjų amatų asociacija ir Viešoji įstaiga „Kultūros paveldo akademija“. (2011). *Integruota architektūros paveldo apsauga: Teisinis reglamentavimas, kompetencijos ir sprendiniai*. Nuoroda internete: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Paveldo_apsauga.pdf

³ Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, sausio 23). *Lietuvos Respublikos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas* (Žin., 1996, Nr. 14-352). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423934

⁴ Lietuvos Respublikos Seimas. (2001, gruodžio 4). *Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas* (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703). Nuoroda internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=156931&Condition2=>

LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas 1994 metais pakeitė LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37)⁵ ir įvedė 7 naujas Lietuvos paveldosaugos taisykles, kurios detalizuojamos toliau pateiktoje schemoje (žr. Paveikslas 1).

Paveikslas 1: Pagrindinės LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo naujai įvestos taisyklės

1.	Vertingąsias kultūros paveldo savybes nustato specializuotos kultūros paveldo vertinimo tarnybos
2.	Kultūros vertybėms registruoti įsteigtas bendras Kultūros vertybių registras
3.	Kultūros paveldui įvesta dviejų pakopų apsauga
4.	Rengiami nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialieji planai
5.	Savivaldybėse įsteigiami paveldosaugos padaliniai („vieno langelio“ principas)
6.	Valstybės saugomų kultūros paveldo objektų tvarkybos darbai finansuojami valstybės biudžeto lėšomis
7.	Numatytos kompensacijos kultūros paveldo objektų valdytojams

Pateiktomis nuostatomis paveldosaugos institucijos Lietuvoje vadovaujasi iki šiol.

Klaipėdai itin aktualus jūrinis kultūros paveldas nėra ratifikuojamas jokio atskiro teisės akto. Tolimesnėje lentelėje pateikiamas įstatymų bei kitų dokumentų, kurie yra tik iš dalies susiję su šio tipo paveldo objektais, sąrašas (žr. Lentelė 1).

⁵ Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, gruodžio 22). *Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas* (Žin., 1995, Nr. 3-37). Nuoroda internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8>

Lentelė 1: Lietuvos Respublikos įstatymų, ratifikuojančių jūrinį kultūros paveldą, sąrašas

Lietuvos Respublikos jūrinį kultūros paveldą reglamentuojantys teisės aktai
LR Saugomų teritorijų įstatymas (2001 m. gruodžio 4 d. Nr. IX-628, Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703)
LR Pajūrio juostos įstatymas (2002 m. liepos 2 d. Nr. IX-1016, Žin., 2002, Nr. 73-3091) ⁶
LR Žemės įstatymas (1994 m. balandžio 26 d. Nr. I-446, Žin., 1994, Nr. 34-620) ⁷
LR Jūros aplinkos apsaugos įstatymas (1997 m. lapkričio 13 d. Nr. VIII-512, Žin., 1997, Nr. 108-2731) ⁸
LR Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas (1996 m. gegužės 16 d. Nr. I-1340, Žin., 1996, Nr. 53-1245) ⁹
LR Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (2000 m. gegužės 9 d. Nr. VIII-1666, Žin., 2000, Nr. 42-1192) ¹⁰
LR Vandens įstatymas (1997 m. spalio 21 d. Nr. VIII-474, Žin., 1997, Nr. 104-2615) ¹¹
UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija (1972 m. lapkričio 16 d., Žin., 1997, Nr. 19-411) ¹²
Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija (1999 m. lapkričio 9 d., Žin., 1999, Nr. 100-2896) ¹³
Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija (1999 m. lapkričio 9 d.) ¹⁴
Europos kraštovaizdžių konvencijoje (2002 m. spalio 3 d.) ¹⁵ , bei kiti tarptautiniai susitarimai ir įsipareigojimai

Svarbu pabrėžti, jog daugeliu atvejų nacionalinė kultūros paveldo apsaugos politika yra paraleli ratifikuotiems tarptautinių organizacijų dokumentams. Jų paskirtis – įvesti bendrą vardiklį tarp skirtingų šalių kultūros paveldo apsaugos praktikų ir užtikrinti, jog istoriškai, visuomeniškai ar kultūriškai svarbūs objektai būtų išsaugoti esamoms ir ateities kartoms. Lentelė 2 pateikti pagrindiniai tarptautiniai kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai, kurių didžioji dalis yra ratifikuota Lietuvoje.

⁶ Lietuvos Respublikos Seimas. (2002, liepos 2). *Lietuvos Respublikos Pajūrio juostos įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 73-3091).

Nuoroda internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=171375&Condition2=>

⁷ Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, balandžio 26). *Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas* (Žin., 1994, Nr. 34-620). Nuoroda

internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397951

⁸ Lietuvos Respublikos Seimas. (1997, lapkričio 13). *Lietuvos Respublikos Jūros aplinkos apsaugos įstatymas* (Žin., 1997, Nr. 108-

2731). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389975

⁹ Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, gegužės 16). *Lietuvos Respublikos Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas* (Žin., 1996,

Nr. 53-1245). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=436422

¹⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. (2000, gegužės 9). *Lietuvos Respublikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas* (Žin., 2000,

Nr. 42-1192). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=101063

¹¹ Lietuvos Respublikos Seimas. (1997, spalio 21). *Lietuvos Respublikos Vandens įstatymas* (Žin., 1997, Nr. 104-2615). Nuoroda

internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363338

¹² *Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija* (Žin., 1997, Nr. 19-411). (1972). Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=36755

¹³ *Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija*. (1999, lapkričio 9). Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=8572&p_k=1

¹⁴ *Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija*. (1999, spalio 9). Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=8571&p_k=1

¹⁵ *Europos kraštovaizdžio konvencija*. (2002, spalio 3). Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=29180&p_k=1

Lentelė 2: Pagrindiniai tarptautiniai kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai (M. Bagočius, V. Domarkas, J. Sinkienė, 2011, ICOMOS informacija)

Organizacija	Dokumentas	Dokumento priėmimas	Ratifikuota Lietuvoje
UNESCO	UNESCO kultūros vertybių apsaugos esant ginkluotam konfliktui konvencija ir jos protokolas (vad. Hagos konvencija)	1954 m.	1998 m.
	UNESCO kultūros vertybių apsaugos esant ginkluotam konfliktui konvencija ir jos antrasis protokolas	1954 m.	2001 m.
	UNESCO nelegalaus kultūros vertybių įvežimo, išvežimo ir nuosavybės teisės perdavimo uždraudimo konvencija	1970 m.	1998 m.
	UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija	1972 m.	Įsigaliojo 1992 m.
	UNESCO povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija	2001 m.	2006 m.
	UNESCO nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija	2003 m.	2004 m.
	Vienos memorandumas	2005 m.	
Europos Taryba	Europos kultūros konvencija	1954 m.	2001 m.
	Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija (vad. Berno konvencija)	1979 m.	1996 m.
	Nusikaltimų kultūros vertybėms Europos konvencija	1985 m.	
	Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija	1985 m.	1999 m.
	Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija	1992 m.	1999 m.
	Helsinkio deklaracija dėl kultūros paveldo išsaugojimo Europoje politinės svarbos	1996 m.	
	Europos kraštovaizdžio konvencija	2000 m.	2002 m.
	Europos konvencija dėl audiovizualinio paveldo apsaugos	2001 m.	2003 m.
	Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija (vad. Faro konvencija)	2005 m.	
ICOMOS	Istorinių želdynų chartija (vad. Florencijos ICOMOS chartija)	1981 m.	
	Istorinių miestų ir urbanistinių vietovių saugojimo chartija (vad. Vašingtono chartija)	1987 m.	
	Nara autentiškumo dokumentas	1994 m.	
UNIDROIT	UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų	1995 m.	1997 m.
UNECE	Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (vad. Orhuso konvencija)	1998 m.	2001 m.

Patys svarbiausi iš jų, remiantis studija „Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis“¹⁶ (M. Bagočius, V. Domarkas ir J. Sinkienė, 2011) yra 1998 m. **UNECE** priimta **Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais** bei 1972 m. **UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija**, kuri:

¹⁶ Bagočius, M., Domarkas, V. ir Sinkienė, J. (2011). *Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis*. Nuoroda internete: <http://www.vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/637/869>

- Praplėtė pasaulio paveldo sampratą, apibrėždama „kultūros paveldą“, „gamtos paveldą“;
- Konkretizavo paveldosaugos principus;
- Numatė steigiamas pasaulio paveldą kuruosiančias institucijas.

Be to, **Nara autentiškumo dokumentas** (1994 m.) savo ruožtu aiškiai apibrėžė autentiškumo sąvoką, sudarė sąlygas diskusijoms apie praktinį kultūros paveldo autentiškumo integravimą į jo valdymą. Dokumentas padėjo atkreipti dėmesį į bendruomenes: jų sampratų (autentiškumo, verčių, paveldo) pripažinimą ir poreikius paveldosaugos procesuose.

Nei vienas iš lentelėje išvardintų tarptautinių teisės aktų nėra imperatyvus, todėl tiesiogiai nereglamentuoja šalių – tuo tarpu ir Lietuvos – nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos. Visgi svarbu tai, jog jų nustatomi bendrieji paveldosaugos principai ir kryptys turi ženklų įtaką šios srities teisei kiekvienoje iš ratifikavusių šalių.

Kultūros paveldo apsaugos institucijos

Pačiu aukščiausiu – nacionalinės politikos ir strateginiu – lygmeniu kultūros paveldo apsaugoje veikia **Valstybinė kultūros paveldo komisija**. Ši institucija yra Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertė bei patarėja kultūros paveldo valstybinės politikos ir jos įgyvendinimo klausimais¹⁷:

- Formuoja kultūros paveldo apsaugos politiką ir strategiją;
- Teikia siūlymus Seimui, Prezidentui, Vyriausybei ar kitoms institucijoms dėl šios strategijos ir politikos;
- Teikia išvadas ir siūlymus valdžios institucijoms paveldosaugos klausimais;
- Vertina sudarytas paveldosaugos programas ir joms skirtų biudžeto lėšų panaudojimą;
- Svarsto ir aprobuoja siūlymus paskelbti ar panaikinti kultūros paminklų apsaugą;
- Svarsto ir apriboja kultūros vertybių įrašymą ar išbraukimą iš Kultūros vertybių registro;
- Vertina susijusių valstybės institucijų metines veiklos ataskaitas ir jų veiksmus paveldosaugos požiūriu;
- Informuoja Seimą, Prezidentą ir Vyriausybę apie kultūros paveldo apsaugos valstybinės politikos įgyvendinimo problemas;
- Rengia įstatymų projektus;
- Svarsto paveldosaugos problemas ar pasiūlymus.

Visgi praktikoje šis strateginis lygmuo nėra veiksnus – centrinis kultūros paveldo apsaugos yra **LR Kultūros paveldo departamentas**, tiesiogiai atskaitingas **LR Kultūros ministerijai**. Pavyzdžiui, komisijos suformuotos politikos įgyvendinimas nemaža dalimi remiasi **LR Kultūros vertybių registro** nuostatais (2005 m. rugsėjo 29 d. Nr. 1053, Žin., 2005, Nr. 117-4238)¹⁸, kuriems vadovaujančioji įstaiga yra **LR Kultūros ministerija**, o tvarkymo įstaiga – **Kultūros paveldo departamentas**. Šiame departamento administruojamame registre kaupiami išsamūs duomenys apie kiekvieną kultūros paveldo objektą šalyje: jo unikalus identifikavimo kodas, pavadinimas, adresas, kultūrinė vertė, autorius, sukūrimo/pagaminimo

¹⁷ Valstybinės kultūros paveldo komisijos nuostatai. Nuoroda internete:

http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/dokumentai/nuostatu%20projektas.htm

¹⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2005, rugsėjo 29). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Kultūros vertybių registro įsteigimo ir Kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo* (Žin., 2005, Nr. 117-4238). Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=353850

data ir vieta, stilius, medžiaga, fotofiksacija ir kita. Į registrą įtrauktiems paveldo objektams teikiama teisinė apsauga.

KPD kartu su teritoriniais skyriais atlieka daug kitų tarpusavyje susijusių funkcijų, kurios pateikiamos žemiau esančioje lentelėje¹⁹ (žr. Lentelė 3).

Lentelė 3: LR Kultūros paveldo departamento funkcijos

Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo departamento (KPD) atliekamos funkcijos
Metodiškai vadovauja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai
Rengia nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų projektus
Naudoja nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programoms skirtas valstybės biudžeto lėšas
Rengia nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programas, organizuoja jų vykdymą. Šių programų ar jų dalių įgyvendinimą Departamentas gali pavesti pavaldžioms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms
Organizuoja ir koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą, išaiškinimą ir stebėseną
Inicijuoja ir organizuoja kultūros paveldo objektų skelbimą valstybės saugomais, teikia siūlymus savivaldybės paveldosaugos padaliniais inicijuoti kultūros paveldo objektų skelbimą saugomais savivaldybės
Sudaro su valdytojais valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis
Teikia Valstybinei kultūros paveldo komisijai ir Kultūros ministerijai metines nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programų vykdymo ataskaitas, taip pat šias institucijas informuoja apie užfiksuotus šio įstatymo pažeidimus
Sudaro ir išduoda kultūros paveldo objektų, išskyrus kultūros paveldo objektus, savivaldybės tarybos paskelbtus saugomais, apsaugos reglamentus
Teikia įstatymu pagrįstus apsaugos reikalavimus fiziniams ir juridiniams asmenims
Nagrinėja valdytojų skundus ir prašymus
Tvarko Kultūros vertybių registrą, kuriame registruojamos nekilnojamosios kultūros vertybės ir jų duomenys; pagal įstatymų nustatytus reikalavimus kaupia, tvarko ir saugo su šiuo registru susijusius dokumentus
Teikia Nekilnojamojo turto registro tvarkytojui įregistruoti nekilnojamuosius daiktus, kurie yra kultūros paveldo objektai, tokių objektų sudedamąsias dalis ar teritorijas, su nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga susijusius juridinius faktus
Teikia Nekilnojamojo turto kadastro tvarkytojui įrašyti arba pakeisti kultūros paveldo objektų, kaip daiktinės teisės objektų, įteisinimo ir apribojimų naudotis nekilnojamoju turto duomenis
Administruoja kultūros paveldo objektų tvarkybą
Per mėnesį nuo pateikimo dienos teikia išvadą, ar valdytojų, ketinančių vykdyti kultūros paveldo objektų tvarkybą, parengti projektiniai siūlymai atitinka paveldosaugos reikalavimus
Organizuoja teritorijų planavimo dokumentų, įgyvendinančių šio įstatymo reikalavimus, rengimą
Tikrina, kaip vykdomas šis įstatymas ir kiti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys teisės aktai, kontroliuoja, ar nepažeidžiami šie teisės aktai
Kontroliuoja kultūros paveldo objektų tvarkybą ir priežiūrą
Nustato sužalotų nekilnojamyjū kultūros paveldo vertybių atkūrimo būdą ir nuostolių dydį
Organizuoja šio įstatymo nustatytą fizinių ir juridinių asmenų atestavimą
Pagal savo kompetenciją atlieka ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo subjekto funkcijas, vadovaudamasis Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymu
Turi teisę gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų, valdytojų, kitų fizinių ir juridinių asmenų informaciją

¹⁹ *Valstybinės kultūros paveldo komisijos nuostatai*. Nuoroda internete:
http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/dokumentai/nuostatu%20projektas.htm

apie kultūros paveldo objektus, apžiūrėti, fiksuoti ir tirti nekilnojamąsias kultūros vertybes ir nekilnojamuosius daiktus, kurie gali turėti vertingųjų savybių
Nagrinėja jo įgaliojimų sričiai priskirtas administracinių teisės pažeidimų bylas
Įstatymų nustatyta tvarka teikia ieškinius, prašymus, skundus teismui
Bendradarbiauja su atitinkamomis užsienio valstybių ir tarptautinėmis institucijomis
Atlieka kitas įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas, vykdo kultūros ministro įsakymus

Už kultūros paveldo apsaugą įvairiais (nacionaliniu, regioniniu ir vietiniu) lygmenimis atsakingos institucijos yra pateikiamos tolimesnėje schemoje (žr. Paveikslas 2).

Paveikslas 2: Kultūros paveldo apsaugos institucijos Lietuvoje

Apie savivaldybės lygmeniu veikiančius paveldosaugos padalinius daugiau informacijos pateikiama tolimesniuose analizės skirsniuose.

Kultūros paveldo skirstymas

Objektai tampa atpažįstami kaip kultūros paveldas tik pripažinus jų **vertingąsias savybes**; kitaip tariant, būtent šios ypatybės suteikia objektui paveldo reikšmę. LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas apibrėžia, jog šios savybės yra „kultūros paveldo objekto, vietovės, jų dalies ar elemento bruožai, vertingi etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu“. Vertingosiomis savybėmis gali būti pripažįstamos tiek materialios liekanos, tiek nematerialios objekto charakteristikos (istorija ar paskirtis). Pavyzdinės vertingosios savybės pateikiamos tolimesnėje schemoje (žr. Paveikslas 3).

Paveikslas 3: Pavyzdinės kultūros paveldo vertingosios savybės

Šios ir kitos kultūros paveldo vertingosios savybės savo ruožtu gali būti skirstomos į **pobūdžius**, kurie identifikuoja, kokios rūšies yra saugomasis objektas. Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37) 3 straipsniu, paveldas pagal reikšmingumą, lemiantį šį pobūdį, gali būti:

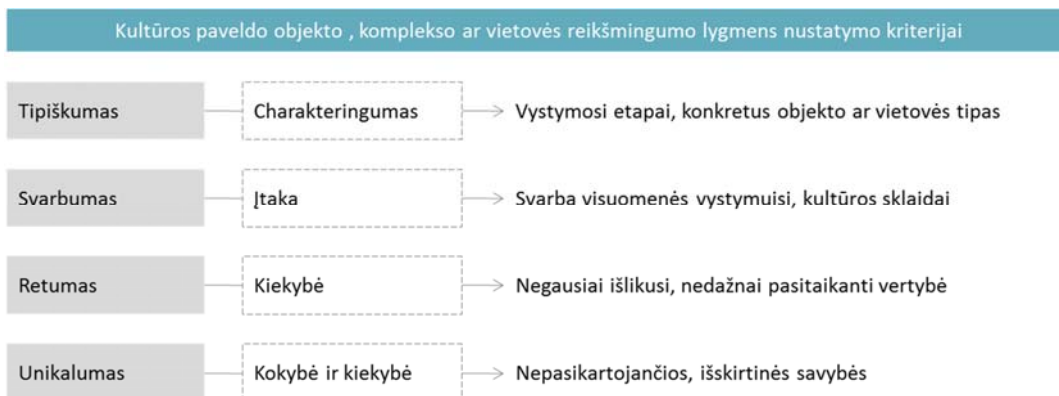
- Archeologinis (praeities ūkinės ar gynybinės veiklos, gyvenamosios, laidojimo ar kulto vietos, jų kompleksai arba vietovės, kurių vienintelis arba vienas iš pagrindinių mokslinių duomenų šaltinių yra archeologiniai tyrimai ir radiniai);
- Povandeninis (po vandeniui ar iš dalies po vandeniui esantys archeologiniai objektai, vietovės ir reikšmingais pripažinti nekilnojamoji ar kilnojamoji daiktai, kurių vienintelis arba vienas iš pagrindinių mokslinių duomenų šaltinių yra povandeniniai tyrimai ir radiniai);
- Mitologinis (reikšmingais pripažinti tautosakoje minimi senovės kulto ar kitos žmonių veiklos objektai);
- Etnokultūrinis (reikšmingais pripažinti statiniai, jų kompleksai, vietos ar vietovės, atskleidžiančios etninės kultūros savitumą);
- Architektūrinis (reikšmingais pripažinti architektūrinės kūrybos statiniai, jų dalys, priklausiniai ir tokių statinių vientisos architektūrinės kompozicijos ir (ar) vietų kompleksai, ansambliai, vietos bei vietovės);
- Urbanistinis (reikšmingomis pripažintos istorinės miestų dalys, miesteliai ir panašios vietos bei vietovės);
- Želdynų (reikšmingais pripažinti istoriniai želdynai (parkai, sodai ir kiti istoriniai želdynai);
- Inžinerinis (reikšmingais pripažinti inžineriniai techniniai statiniai ir jų kompleksai, taip pat gamybinė ar technologinė įranga);
- Istorinis (reikšmingais pripažinti objektai ar vietovės, susiję su svarbiais visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos įvykiais ar asmenybėmis arba išgarsinti literatūros ar kitų meno kūrinių);
- Memorialinis (objektai, skirti reikšmingiems kultūros ir valstybės istorijos įvykiams ar asmenybėms atminti);
- Dailės (reikšmingais pripažinti monumentaliosios dailės kūriniai, koplytėlės, koplytstulpiai, stogastulpiai, monumentalieji kryžiai, memorialiniai statiniai ir kiti dailės kūriniai, tiesiogiai susiję su jų užimama ir naudoti reikalinga teritorija);
- Sakralinis (objektai, vietos, jų kompleksai ir vietovės, reikšmingos religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams);
- Kultūrinės raiškos (reikšmingais pripažinti individo ar individų grupės kūrybinių netradicinių ieškojimų padariniai).

Identifikavus objekto vertingąsias savybes ir jų tipus, nustatomas **reikšmingumo lygmuo**, kuris gali būti:

- Nacionalinis (objektai pripažįstami reikšmingais Lietuvos visuomenei, siūloma objektą skelbti kultūros paminklu);
- Regioninis (objektai pripažįstami reikšmingais įvairioms bendruomenėms, sprendimą saugoti objektą priima Kultūros paveldo departamentas prie LR Kultūros ministerijos);
- Vietinis (objektai pripažįstami reikšmingais vietos bendruomenei, sprendimą saugoti objektą priima savivaldybė).

Šie lygmenys yra nustatomi remiantis keturiais kultūros paveldo objekto vertinimo **kriterijais** (žr. Paveikslas 4).

Paveikslas 4: Kultūros paveldo objekto, komplekso ar vietovės reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijai

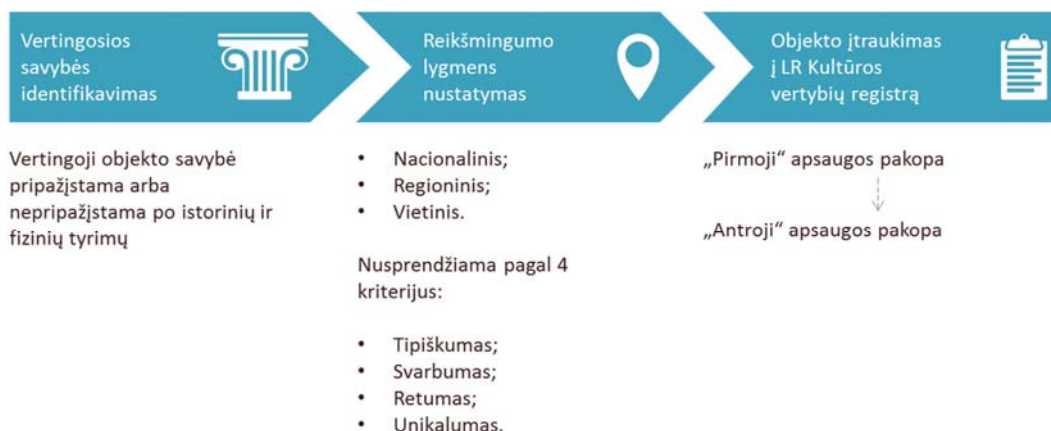
Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas numato, jog nekilnojamosios (didžioji dalis Klaipėdos miesto kultūros paveldo) kultūros vertybės pagal savo **sandarą** yra skirstomos į:

- Pavienius objektus – vietas, statinius ar kitus nekilnojamuosius daiktus, turinčius vertingųjų savybių (dažniausiai sutinkamos nekilnojamosios kultūros vertybės);
- Kompleksinius objektus – kultūros paveldo objektų grupes, reikšmingas savo visuma;
- Vietoves (paprastai tai – istorinio tipo saugomos teritorijos: kultūriniai rezervatai, draustiniai, parkai ar senamiesčiai, kraštovaizdžiai).

Kultūros paveldo apsaugos praktika

Kaip iliustruota ankstesniuose analizės skirsniuose, kultūros paveldo objekto apsaugai užtikrinti Lietuvoje naudojama sistema, kuri yra apibendrinama pateikiamoje schemeje (žr. Paveikslas 5).

Paveikslas 5: Kultūros paveldo apsaugos Lietuvoje schema: nuo potencialios vertybės į nacionalinį registrą

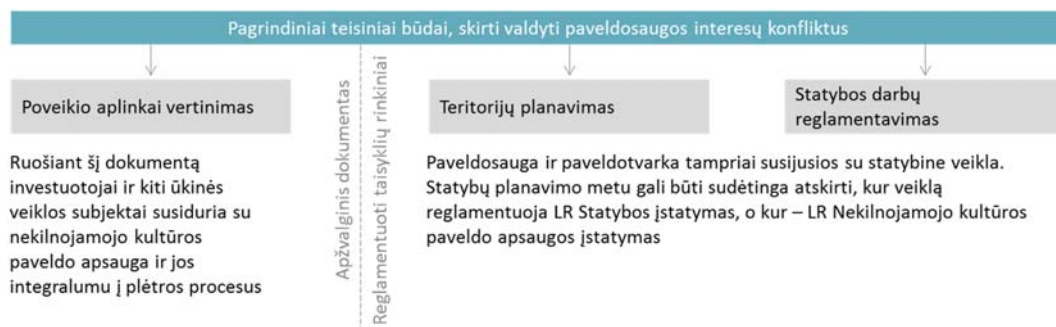
Kaip iliustruojama schemeje, Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugos politika, didelė dalimi reglamentuojama LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, dalina paveldosaugą pagal „**dviųjų pakopų**“ apsaugos principą (Vilniaus dailiųjų amatų asociacija, VŠĮ „Kultūros paveldo akademija“, 2011):

- Pirmoji pakopa – pradinė apsauga – taikoma visiems kultūros paveldo objektams, kurie yra įrašyti į Kultūros vertybių registrą. Nors šiame lygmenyje objektui nėra rengiama jokių apsaugos dokumentų, kurie apibrėžtų jo priežiūros, tvarkybos ar naudojimo sąlygas, objekto valdytojas nėra laisvas keisti ar savo nuožiūra tvarkyti paveldo. Tokiam poreikiui esant, valdytojas privalo susisiekti su atitinkamu savivaldybės paveldosaugos padaliniu, kuris savo ruožtu komunikotų su Kultūros paveldo departamentu. Jei pagal valdytojo pateiktą informaciją nustatoma, jog darbai gali pažeisti ar modifikuoti vertingąsias kultūros paveldo savybes, pradedama skelbimo saugomu procedūra – pereinama į antrąją pakopą;
- Antroji pakopa – specialiojo plano parengimas (vietovei) ir laikinasis apsaugos reglamentas kultūros paveldo objektui. Specialusis planas skirtas nustatyti kultūros paveldo objekto teritorijos ir apsaugos zonos ribas, siekiant vienos ar kelių iš įstatyme numatytų apsaugos tikslų – mokslinio pažinimo, viešojo pažinimo ir naudojimo bei viešosios pagarbos. Svarbu tai, jog kultūros paveldo objektui paveldosaugos reikalavimai pradedami taikyti tuomet, kai jis yra paskelbiamas saugomu ir jam nustatomi apsaugos tikslai. Laikinis apsaugos reglamentas (specialieji paveldosaugos reikalavimai) – dokumentas, kuriuo pagal LR Statybos įstatymą (1996 m. kovo 19 d. Nr. I-1240, Žin., 1996, Nr. 32-788)²⁰ nustatomi konkrečios nekilnojamosios kultūros vertybės, jos teritorijos, konkretaus kultūros paveldo statinio arba nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje ar apsaugos zonoje esančio statinio specialieji paveldosaugos reikalavimai.

Aptariamame įstatyme yra numatyta ir kultūros vertybių tvarkybos ar atnaujinimo finansavimo tvarka. Valstybės biudžeto lėšomis gali būti tvarkomi valstybės saugomi kultūros paveldo objektai. Neatidėliotini saugojimo darbai, kai dėl kultūros paveldo objekto pradėta skelbimo saugomu procedūra, gali būti finansuojami valstybės arba savivaldybės lėšomis. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatytas ir platus kompensacijų spektras (už tvarkomuosius paveldosaugos darbus, užkonservavimą, veiklos apribojimus ar papildomus įsipareigojimus). Visgi svarbu pabrėžti, jog už savivaldybės saugomų objektų darbų finansavimą yra atsakingos savivaldybės, tačiau ši tvarka kol kas **nėra sunorminta nacionaliniu lygmeniu.**

Galiausiai, teisės aktuose numatytas kultūros **paveldo išsaugojimas plėtros projektuose.** Paveldosaugos ir ekonominės objektų ar kompleksų panaudos derinimas yra vienas iš dažniausiai sutinkamų šiuolaikinės kultūros paveldo politikos iššūkių, todėl Lietuvos teisinėje bazėje išskiriami 3 pagrindiniai būdai, skirti valdyti paveldosaugos interesų konfliktus (žr. Paveikslas 6).

Paveikslas 6: Pagrindiniai Lietuvos teisiniai būdai, skirti valdyti paveldosaugos interesų konfliktus plėtros projektuose

²⁰ Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, kovo 19). *Lietuvos Respublikos Statybos įstatymas* (Žin., 1996, Nr. 32-788). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267240

Kultūros paveldo tipų apibrėžtumo trūkumas objektų apsaugą reglamentuojančiuose dokumentuose

Mokslininkų bei paveldosaugininkų bendruomenėse jau kurį laiką susidariusi nuomonė, jog Lietuvos kultūros paveldo teisinėje aplinkoje trūksta paveldo objektų, kompleksų ar vietovių tipų skirstymo apibrėžtumo. Apie šią problemą kalbama studijoje „Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis“ (Bagočius, Domarkas ir Sinkienė, 2011).

Nacionaliniai teisės aktai kultūros paveldą skirsto į gamtos ir kultūros objektus, tačiau plačiai pripažintas UNESCO Pasaulio paveldo sąrašas išskiria ir „**mišrujį**“ tipą. Toks kultūros paveldas žymi bendros gamtos ir kultūros sąveikos sukurtą objektų išskirtinumą. Nors tarptautinėje teisėje ir standartuose naudojamas, šis apibrėžimas nėra inkorporuotas į Lietuvos teisinę bazę; trūksta ir aiškaus „**gamtos paveldo**“ apibūdinimo.

Lyginant tarptautinius dokumentus su nacionaliniais, taip pat aiškėja nepakankamai konkreiti „**nematerialaus kultūros paveldo**“ samprata. Nesinaudodami UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos (2003 m. spalio 17 d., MISC/2003/CLT/CH/14)²¹ nuostatomis, Lietuvos aplinkosaugininkai ir politikai iki šiol nesukūrė savos apibrėžties, todėl nematerialus paveldas Lietuvoje yra reglamentuojamas atskirais įstatymais (LR Dainų švenčių įstatymu (2007 m. lapkričio 20 d. Nr. X-1334, Žin., 2007, Nr. 128-5212)²² ir LR Tautinio paveldo produktų įstatymu (2007 m. birželio 26 d. Nr. X-1207, Žin., 2007, Nr. 77-3043)²³). Trūksta nematerialaus kultūros paveldo identifikavimo, apskaitos ir apsaugos sistemos, kurią sukurti Lietuva yra įsipareigojusi pagal UNESCO konvenciją.

Kita negalutinai apibrėžta ir įteisinta kultūros paveldo rūšis – Klaipėdos miestui itin aktualus **jūrinis paveldas**. Šiuo metu tokie objektai ir kompleksai yra reglamentuojami atskirų teisės aktų (žr. Lentelė 1). Visgi nei viename iš Lietuvos teisės aktų nėra apibrėžta, kas yra jūrinis kultūros paveldas, kokie objektai galėtų būti jam priskiriami ir saugomi kaip jūriniai. Esant tokiai situacijai ir trūkstant konkrečios šio paveldo tipo sampratos, jo apsauga neišvengiamai **tampa komplikuota**, susidaro sąlygos nesaugoti specifinių bruožų, vertingųjų savybių.

Kaip šios analizės priedas (žr. Priedas B „Pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimų gairės“) pateikiama detalesnė esamos situacijos jūrinio paveldo apsaugos atžvilgiu analizė, kuri identifikuoja šio tipo apibrėžimo komplikuotumą Lietuvoje. Pridedamo dokumento tikslas – siekiant Klaipėdos miesto jūrinio tapatumo ir Lietuvos, kaip jūrinės valstybės įvaizdžio stiprinimo, apibrėžti tyrimų objektą, numatyti tyrimų kryptis, pasiūlyti tyrimų pobūdį, prioritetus, užtikrinti tyrimų skaidą ir parengti įgyvendinimo metmenis. Minimas dokumentas buvo paruoštas jau **2012 m.**, tačiau iki šiol **nėra naudojamas**.

²¹ Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. *Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija*. Nuoroda internete: <http://www.unesco.lt/kultura/nematerialus-kulturos-paveldas/nematerialaus-kulturos-paveldo-apsaugos-konvencija>

²² Lietuvos Respublikos Seimas. (2007, lapkričio 20). *Lietuvos Respublikos Dainų švenčių įstatymas* (Žin., 2007, Nr. 128-5212). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371015&p_query=Lietuvos%20Respublikos%20Dain%F0ven%E8i%F8%20%E1statymas&p_tr2=2

²³ Lietuvos Respublikos Seimas. (2007, birželio 26). *Lietuvos Respublikos Tautinio paveldo produktų įstatymas*. Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301365&p_query=Tautinio%20paveldo%20produkt%F8&p_tr2=2

Galiausiai, Lietuva iki šiol nėra ratifikavusi **Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencijos** (2005 m. spalio 27 d., Europos Tarybos sutarčių serija – Nr. 199)²⁴, kurioje pateikiamas „paveldo bendruomenės“ apibrėžimas („žmonės, vertinantys specifinius kultūros paveldo, kurį jie nori viešosios veiklos kontekste išlaikyti ir perduoti ateities kartoms, aspektus“) ir akcentuojama kultūros paveldo vertė visuomenei bei jos formavimuisi.

Kultūros paveldo apsaugos institucijų funkcijų dubliavimas: neefektyvus subsidiarumo principo įgyvendinimas

Šiuo metu susiklosčiusi kultūros paveldo apsaugos situacija sudaro sąlygas skirtingų institucijų funkcijų persidengimui, todėl procesas tampa ne tik mažiau efektyvus, bet ir sudaro sąlygas potencialiems konfliktams. Tolimesnėje schemeje (žr. Paveikslas 7) dar kartą pateikiama Lietuvos kultūros paveldo apsaugos institucijų tarpusavio sąveikų schema, tačiau šįkart joje išskiriami identifikuoti trūkumai.

Paveikslas 7: Lietuvos kultūros paveldo apsaugos institucijų sąveika ir identifikuoti trūkumai

Valstybinė kultūros paveldo komisija, kaip minėta ankstesniuose analizės skirsniuose, yra skirta kultūros paveldo politikai ir strategijai sudaryti, t.y., yra atsakinga už Lietuvos kultūros paveldo apsaugos nacionalinį – strateginį – lygmenį. Visgi praktikoje neretai **prasilenkiama su subsidiarumo principu** ir nagrinėjami individualūs paveldo objektai, taip įsitraukiant į Kultūros paveldo departamentui skirtą darbą (A. Dzegoraitienė, 2005 m.)²⁵. Tokiu būdu komisija netenka savo nacionalinės paveldosaugos strategijos kūrimo funkcijos ir praktikoje nėra vertinama kaip veiksmi.

Tuo tarpu Kultūros paveldo departamentui priklausantys teritoriniai skyriai skirti administruoti apskrityse esantį kultūros paveldą, tačiau šių skyrių veikla neretai **dubliuojasi su savivaldybėse** įkurtais **paveldosaugos padaliniais**.

LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 6 straipsnis (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37) numato, jog „Savivaldybėms priskirtas (ribotai savarankiškas) ir savarankiškas nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos funkcijas atlieka savivaldybės paveldosaugos padalinys“. Visgi didžiojoje dalyje šalies savivaldybių šie **padaliniai nėra įkuriami** ir vietovėse esantis kultūros paveldas yra tiesiogiai administruojamas KPD. Tokiu atveju Departamentas atlieka tiek kontrolės, tiek vykdymo funkcijas, iliustruodamas paveldosaugos **institucijų disbalansą**.

²⁴ Europos Taryba. (2005, spalio 27). *Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija*. Nuoroda internete: <http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/KULT%C5%AAROS%20PAVELDO%20VERT%C4%96S%20VI SUOMENEI.pdf>

²⁵ Dzegoraitienė, A. (2005). *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos problemos Lietuvos valstybinio administravimo sistemoje*. Nuoroda internete: https://www.mruni.eu/upload/iblock/8ae/002_dzegoraitiene.pdf

„Vieno langelio“ principas paveldosaugai skirtuose savivaldybių skyriuose nėra veiksnus dėl:

- Reikalingas kompetencijas turinčių darbuotojų trūkumo;
- Poreikio savivaldybėse nebuvimo dėl nedidelio paveldo objektų skaičiaus;
- Padalinių veiklos (įkainių, atsakomybės, finansavimo šaltinių) sunorminimo nebuvimo.

Dėl šių priežasčių šiuo metu Lietuvoje tam skirtus (arba su kitais skyriais sujungtus) vietinius paveldosaugos padalinius turi tik **10** savivaldybių (Alytaus raj., Kaišiadorių raj., Kauno m., Kelmės raj., Klaipėdos m., Panevėžio m., Radviliškio raj., Rokiškio raj., Šiaulių raj., Vilniaus m.). Tai suponuoja išvadą, jog **paveldosauga savivaldybės lygmeniu šiuo metu Lietuvoje yra iš esmės neveiksni.**

Galiausiai, dėl paveldosaugos savivaldybėse neapibrėžtumo neefektyvi ir vietinio lygmens apsauga kultūros paveldo objektams. Specialios savivaldybės kompensavimo schemos kultūros paveldo tvarkybos darbams nėra veiksnios dėl:

- Savivaldybių lėšų trūkumo;
- Politinės valios sunorminti šią sistemą stokos.

To pasekoje Klaipėdos miesto savivaldybė vietiniu lygmeniu saugo tik 15 kultūros paveldo objektų, kurie sudaro 3.5% visų vertybių. Būtina pažymėti, jog šiuo metu Klaipėdos miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba šalyje laikoma viena veiksmingiausių.

Teisinės aplinkos trūkumų pavyzdžiai Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos praktikoje

Klaipėda yra turtinga įvairių tipų kultūros paveldu. Šalies mastu Klaipėdoje unikalumu tai, jog čia saugomi **po vandens objektai** bei kiti su jūra glaudžiai susiję kompleksai (pavyzdžiui, **Smiltynės teritorija**, kurios apsauga detalizuojama LR Aplinkos ministro įsakyme „Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko apsaugos reglamento patvirtinimo“ (2002 m. rugpjūčio 10 d. Nr. 439, Žin., 2002, Nr. 87-3755)²⁶.

Dėl kultūros paveldo tipų įvairovės ir objektų gausos tobulintino nacionalinio teisinio reglamentavimo kontekste Klaipėdoje susidarė nemažas kiekis **paveldosaugos trūkumų**. Jų suskirstymas pagal tematiką yra pateikiamas tolesnėje schemoje (žr. **Error! Reference source not found.**), po kurios kiekvienas iš atvejų yra aptariamasis detaliau.

²⁶ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas. (2002, rugpjūčio 10). *Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko apsaugos reglamento patvirtinimo* (Žin., 2002, Nr. 87-3755). Nuoroda internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=181629&Condition2=>

Paveikslas 8: Lietuvai ir Klaipėdos miesto paveldosaugai būdingos problemos

Lietuvos Respublikos teisinė bazė kultūros paveldo apsaugos srityje vietomis gali būti vertinama kaip nenuosekli: naudojami **prieštaraujantys ir nekonkretūs dokumentai**. Vienas pavyzdžių – pasitaikantys neaiškumai vykdant statybos darbus. Tokiu atveju gali būti sudėtinga atskirti, kada veiklą reglamentuoja LR Statybos (1996 m. kovo 19 d. Nr. I-1240, Žin., 1996, Nr. 32-788), o kada – LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37) įstatymas, juolab kad numatomos taisyklės šiuose dokumentuose gali ženkliai skirtis. Kitas Klaipėdos paveldosaugai aktualus pavyzdys – ribų tarp Smiltynės teritoriją saugančių teisės aktų (LR Saugomų teritorijų (2001, gruodžio 4. Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703) ir LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymų) trūkumas. Šiuo atveju sudėtinga nuspręsti, kuris iš skirtingas taisykles nustatančių dokumentų galioja individualiu su Smiltynės paveldu susijusiu atveju.

Neretais atvejais paveldosaugos dokumentams gali trūkti specifikos. Neretai specialieji paveldosaugos reikalavimai konkrečiam objektui yra pateikiami kaip teisės aktų ir galiojančių teritorijų planavimo dokumentų sąrašas. Dėl to vėlesnėse veiklos planavimo stadijose gali kilti neaiškumų ir papildomų, prieš tai nenumatytų, reikalavimų statybų vykdytojams iš Kultūros paveldo departamento teritorinio Klaipėdos skyriaus. Mieste pasitaikė atvejų, kada, esant specialiųjų reikalavimų neapibrėžtumui, vėlesnėse planavimo stadijose ženkliai nukentėjo architektūrinė naujų statinių kokybė ir, siekiant prisitaikyti prie iškilusių reikalavimų, nebuvo realizuojami pažangūs metodai.

Klaipėdos ir visos šalies paveldosaugai aktuali **perteklinė dokumentacija** ir daug laiko kainuojantis jos **derinimas** tarp skirtingų institucijų. Vienas pavyzdžių – daugeliu atvejų (nepaisant sprendinių apimties ir reikšmingumo) Kontroliuojančiosios institucijos (KPD teritorinio skyriaus) prašomas parengti strateginis pasekmių aplinkai vertinimas. Teritorijų planavimo koncepcijos yra derinamos su Klaipėdos KPD skyriumi (nors planavimo sąlygose tai nebėra reikalaujama); šis dokumentų taisymas ir derinimas gali užtrukti ne vieną mėnesį. To pasekoje projektuotojai ir valdytojai yra priversti nekart vykti į susitikimus su šią dokumentaciją vertinančia KPD taryba Vilniuje ir kuriam laikui stabdyti planavimo darbus.

Tolimensėje iliustracijoje (žr. Paveikslas 9) pateikiama būdingos Klaipėdos miestui veiklos vystymo seka nuo vertingosios savybės požymių identifikavimo iki įrašymo į LR Kultūros vertybių registrą.

Paveikslas 9: Potencialių kultūros paveldo objektų Klaipėdos mieste įtraukimo į LR Kultūros vertybių registrą eiga

Tam, kad objekto turima charakteristika būtų laikoma vertingąja savybe, objekto valdytojui privalu atlikti specialius istorinius ir fizinius bruožus vertinančius tyrimus, nustatančius vertingųjų savybių reikšmingumą (proceso tvarka reglamentuojama LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733, Žin., 1995, Nr. 3-37) 8 straipsniu). Apytikrė šių tyrimų kaina siekia 3.000 Eur, todėl **per trumpą laiką savivaldybė jų visų finansuoti nėra pajėgi**. Dėl to ištirti potencialų kultūros paveldo objektą gali užtrukti itin daug laiko; nusidriekia ilgos (1,5 – 2 metų) eilės. Pastaruoju metu susiklosčiusi situacija lėmė, jog brangaus tyrimo rezultatai bemaž visais atvejais buvo tvirtinami vietinės Klaipėdos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos kaip įrodantys vertingąsias objektų ar kompleksų savybes. Per 2013-2015 m. laikotarpį taryba 18 atvejų objektams suteikė teisinę apsaugą ir įtraukė į valstybinį registrą, o tik 8 atvejai buvo svarstomi pakartotinai arba neįtraukiami į registrą²⁷. Tokiu atveju **70% objektų yra iškart įtraukiami į LR Kultūros vertybių registrą** ir tampa saugomi valstybės, tačiau be specialiųjų planų/laikinių apsaugos reglamentų jų tolimesnis naudojimas yra komplikotas ir neišskus.

Kita Klaipėdai aktuali paveldosaugos problema – **neidentifikuojamas kultūros paveldas ir nykstantys vertingi objektai**. Tai itin aktualu marinistinėms ir industrinėms uosto teritorijoje esančioms vertybėms. Tam iš dalies įtakos turi stringantis objektų pripažinimas tinkamais naudoti. Iki dabar šiuo klausimu daug diskusijų kelia rekonstruotos Klaipėdos krantinės. Be to, aiškios vizijos trūksta viso uosto ir pakrančių kultūros paveldo tvarkybai (daugiau informacijos šiuo klausimu yra pateikiama analizės priede „Pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimų gairės“, žr. Priedas B).

Viešai prieinamos informacijos apie Klaipėdoje esantį kultūros paveldą **trūksta** ne tik lankytojams ar istorija besidomintiems miestiečiams, bet ir patiems objektų valdytojams. Dėl šiuo metu susiklosčiusios

²⁷Klaipėdos miesto savivaldybė. *Klaipėdos miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba*. Nuoroda internete: <http://www.klaipeda.lt/lit/Klaipėdos-miesto-Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-taryba/1780>

situacijos, kada gyventojai dažnai migruoja ir keičiasi nekilnojamojo turto objektų valdytojai, vis didesniai skaičiui žmonių kyla neaiškumų dėl atitinkamo reglamentavimo ir paveldo apsaugos taisyklių. Šiuo atžvilgiu trūksta informatyvaus ir aiškaus informacijos šaltinio, kuriame turto valdytojai galėtų įvertinti savo veiklos objekte galimybes ir susipažinti su eksploataciniais reikalavimais. Teisinės bazės suvokimas padėtų ženkliai sumažinti šiuo metu tvyrantį veiklos vystymo istorinėje bei kitose miesto dalyse **neužtikrintumą**. Viešai ir lengvai prieinama bei patraukliai pateikta informacija apie kultūros paveldą itin praverstų ir **turizmo sektoriui**.

Pagrindiniu informacijos šaltiniu turintis būti **Kultūros vertybių registras** dažnai neatlieka šios funkcijos. Pavyzdžiu galima laikyti brangiai kainuojančių archeologinių tyrimų rezultatus, kurių trūksta naujajame registro portale. Pavienių objektų aprašymai skiriasi ir nėra pakankamai informatyvūs ar aiškūs. Šį trūkumą iš dalies galėtų kompensuoti savivaldybei pavaldžios įstaigos – muziejai bei bibliotekos. Naudojantis vietinio lygmens įstaigų veikla būtų galima ne tik pateikti miesto gyventojams ir lankytojams patrauklią informaciją apie kultūros paveldą (pavyzdžiu galima laikyti Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto mokslo centro „Architektūros ir urbanistikos tyrimų centras“²⁸ duomenų bazę), bet ir pateikti susistemintas ir paaiškintas kultūros paveldo tvarkybos taisykles jo valdytojams.

Valdytojai ir projektuotojai neretai susiduria su sunkumais įgyvendinant visus paveldosaugos reikalavimus, susijusius su **archeologinio paveldo apsauga**. Archeologiniai tyrimai reikalauja daug lėšų bei laiko. Neretais atvejais netinkama jų dokumentacija gali sukelti daug keblumų; Klaipėdoje yra pasitaikęs atvejis, kada žvalgomieji tyrimai privalėjo būti atliekami pakartotinai dėl netinkamai užpildytos pažymos. Apibendrinant galima teigti, jog šiuo metu galiojantis Paveldo tvarkybos reglamentas 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ (2011 m. rugpjūčio 16 d. Nr. JV-538, Žin., 2011, Nr. 109-5162)²⁹ nustato komplikuoatą archeologinio paveldo apsaugos tvarką, kuri numato:

- Archeologinių tyrimų programos rengimą;
- Leidimo gavimą;
- Tyrimų atlikimą;
- Pažymos parengimą;
- Ataskaitos gynimą Mokslinėje archeologijos komisijoje.

Šių tyrimų galimybė (neretu atveju veiklos iniciatoriams nėra aišku, ar archeologiniai tyrimai bus reikalingi) ir kompleksiskumas neleidžia tiksliai planuoti finansinių išteklių, **stabdo iniciatyvumą** ir siekius kurti išliekamąją vertę turinčius miesto aplinkos elementus. Galų gale, būtina pastebėti likusius valstybinio lygmens administravimo trūkumus. Kontroliuojančioji institucija šių minėtų brangių archeologinių tyrimų beveik nekompensuoja. Be to, Mokslinės archeologijos komisija, sudaryta iš archeologijos specialistų sprendžia klausimus dėl tikimybės aptikti archeologinio paveldo vertingąsias savybes. Tokiu atveju stebimas **institucinis disbalansas**, kada gali būti neužtikrinamas priimamų sprendimų objektyvumas.

Valdytojams ar architektams neretais atvejais kyla neaiškumų dėl objektų, LR Kultūros vertybių registre pažymėtų kaip **turinčių vertingųjų savybių požymių**. 2013-2014 m. tokių objektų skaičius Klaipėdoje ženkliai išaugo – tokį statusą įgavo bemaž visi iki karo iškilę pastatai. KPD Klaipėdos skyrius, gavęs tokių

²⁸ Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto mokslo centras „Architektūros ir urbanistikos tyrimų centras“. Nuoroda internete: <http://www.autc.lt/lt>

²⁹ Lietuvos Respublikos Kultūros ministro įsakymas. (2011, rugpjūčio 16). *Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 "Archeologinio paveldo tvarkyba" patvirtinimo (Žin., 2011-09-03, Nr. 109-5162)*. Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405666&p_query=&p_tr2=2

statinių valdytojų prašymus išduoti specialiuosius paveldosaugos reikalavimus statinių tvarkybai, kreipiasi į Klaipėdos miesto savivaldybės administraciją su prašymu svarstyti galimybę įrašyti minėtus pastatus į Kultūros vertybių registrą, o vėliau, paaiškėjus, jog numatomi darbai žalotų vertingąsias savybes, spręsti dėl šių pastatų paskelbimo savivaldybės saugomais. Ši procedūra gali užtrukti iki 1.5 metų. Problema kyla dėl to, jog joks teisės aktas nereglamentuoja vertingųjų savybių požymių turinčių pastatų teisinio statuso.

Šios Klaipėdoje aktualios paveldosaugos problemos kartu su kitais teisinės bazės trūkumais ar susidariusiais interesų konfliktais lemia paveldosaugos atvejų, šioje analizėje vadinamų „karštaisiais“ paveldosaugos taškais, susidarymą ir gajumą. Patys reikšmingiausi taškai yra pateikiami tolimesnėje schemeje (žr. Paveikslas 10).

Paveikslas 10: „Karštieji“ paveldosaugos taškai Klaipėdoje

Kultūros paveldo teisinės aplinkos Lietuvoje analizės išvados:

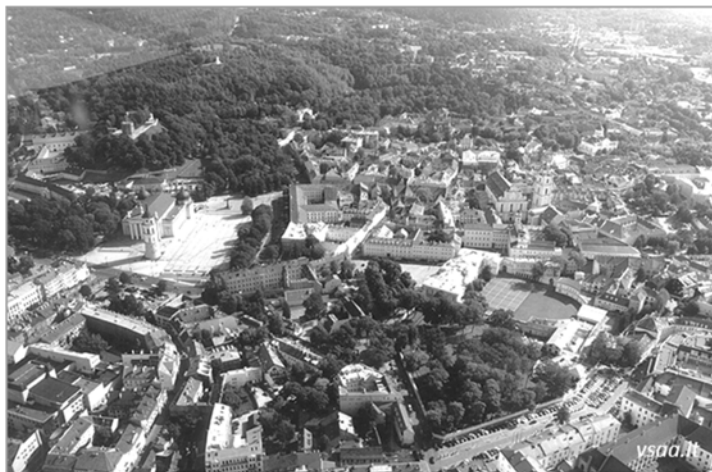
- Lietuvos Respublika turi gausią ir neretai komplikuoatą teisinę bazę;
- Kultūros paveldo apsaugą vykdančių institucijų funkcijos dubliuojasi;
- Nekryptingai įgyvendinamas subsidiarumo principas;
- Trūksta aiškių ir tarptautines teisės normas atitinkančių apibrėžimų;
- Kartu su kitomis susijusiomis priežastimis įvardinti trūkumai lemia konfliktinių situacijų Klaipėdos mieste susidarymą. Jį lydi veiklos vystymo neužtikrintumas ir neefektyvus laiko eikvojimas.

1.1.2. Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirtis

Didesnio masto kultūros paveldo objektų ar kompleksų apsaugos iniciatyvų Lietuvoje nėra itin daug; šis skaičius tampa dar mažesnis, atmetus Klaipėdos miesto strategijai neaktualius atvejus. Kaip vienas paveldosaugos vystymo pavyzdžių buvo pasirinktas Vilniaus senamiestio atgaivinimo atvejis, kuris šiame skirsnyje yra apibūdinamas plačiau.

Vilnius – vienas reikšmingiausių šalies kultūros paveldo atgaivinimo ir apsaugos pavyzdžių

Pirmąkart istoriniuose šaltiniuose paminėtas XIV amžiuje kaip valstybės sostinė, Vilnius iki šiol laikomas vienu svarbiausių Lietuvos kultūros paveldo centrų. Senamiestis su unikaliu gatvių tinklu ir senosios architektūros pastatais nekart kentėjo nuo karų ir gaisrų; nepaisant to, Lietuvai pavyko išsaugoti svarbiausias jo savybes³⁰:

- Miesto harmoningumą ir integralumą, atsiradusį kaip kūrybinės žmonių veiklos bei natūralios miesto aplinkos sintezės vaisius;
- Miesto plano ir erdvės struktūrą, atspindinčią visą miesto evoliuciją – nuo Lietuvos valstybės užuomazgų iki pat XX a. pradžios;
- Senų ir unikalių statinių, jų ansamblių bei meno kūrinių gausą;
- Daugybę statinių ir vietų, reikšmingų Lietuvos valstybės ir visuomenės, taip pat ir viso Rytų Europos regiono kultūrinei bei dvasinei istorijai;
- Svarbių administracinių, kultūrinių, religinių ir kasdienių objektų istorinę sankaupą, ilgametės sostinės ir miesto centro paveldą.

Šios savybės buvo oficialiai pripažintos ir įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą 1994 metais. To pasekoje, remiant Pasaulio bankui, 1995-1996 m. tarptautinė ekspertų grupė parengė Vilniaus senamiesčio atgaivinimo strategiją, kurios pagrindiniai principai yra plėtros bei apsaugos pusiausvyra bei integravimas, funkcijų įvairovė ir valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas. Žemiau detalizuojamas kiekvieno iš šių principų įgyvendinimas.

Plėtros bei apsaugos pusiausvyra bei integravimas

Vilniaus miesto savivaldybė kartu su Lietuvos Respublikos Vyriausybe vertinamos kaip puikiai išnaudojusios Vilniaus senamiesčio įtraukimą į UNESCO sudarytą sąrašą³¹. Vienas ryškiausių to bruožų – produktyvus bendradarbiavimas tarp įvairių miesto, šalies bei užsienio valstybių interesų grupių, tarptautinių organizacijų ir ekspertų patirties perėmimas.

Tam, kad plėtra būtų sėkmingai derinama su kultūros paveldo apsauga, pirmąkart buvo sukurta ir visuotinai pripažinta **aiški Vilniaus senamiesčio vizija** ateinantiems dešimtmečiams.

³⁰ Vilniaus Senamiesčio atnaujinimo agentūra. *Vilniaus senamiesčio atgaivinimo strategija*. Nuoroda internete: <http://www.vsaa.lt/strat/vilnius2/lt/turinys.htm>

³¹ Vilniaus Senamiesčio atnaujinimo agentūra. *Case study of Vilnius old town revitalisation*. Nuoroda internete: www.vsaa.lt/Case_study_PK.doc

<...> Vilniaus senamiestis saugojamas, gaivinamas ir plėtojamas kaip svarbiausias Lietuvos istorijos, urbanistikos, architektūros ir kultūros paveldo kompleksas, jis turi tapti neatskiriama ir integralia dalimi Lietuvos sostinės, kurioje ilgainiui įsivyras demokratinė gyvensena, susiformuos brandi pilietinė visuomenė. Senamiestis turėtų būti pavyzdys, kaip šie tikslai virsta tikrove, pavyzdys, aprėpiantis ir istorinę, ir atgimstančią Lietuvą. <...> Savivaldybei reikės imtis iniciatyvos ir vadovauti atgaivinimo programai, glaudžiai bendradarbiaujant su gyventojais ir verslininkais. Paveldo apsaugos ir gyventojų poreikiai turi būti derinami su verslininkų ir svečių reikėmis <...>

Strategija prognozavo ir atkreipė didelę dalį dėmesio į intensyvėjančią ekonominę veiklą saugomoje teritorijoje ir pripažino, jau daugeliu atvejų tai gali provokuoti konfliktą tarp interesų apsaugant kultūros paveldą ir pritaikant jį ekonominei panaudai.

Priimta išvada, jog nors turizmas ir rekreacinė senamiesčio funkcija yra itin svarbios strategijos dalys, **pirmenybė** visuomet turi būti teikiama **kultūros paveldo apsaugai**.

Funkcijų įvairovė

Strategijoje numatoma, jog „tradicinių miestų centrų gyvybingumą iš dalies užtikrina jų funkcijų įvairovė – gyvenamieji pastatai, dirbtuvės, komercinės, kultūrinės ir religinės paskirties pastatai yra vienas greta kito. Senamiesčio plėtra turi puoselėti, o ne slopinti šią įvairovę. Ypač svarbu, kad išliktų pakankamai gyventojų – skirtingų socialinių sluoksnių ir įvairių dydžių šeimų. Tokie mišrūs rajonai gali sėkmingai plėtotis tik apdairiai ir sumaniai tvarkomi“.

Tam, kad ši įvairovė būtų išsaugota ir efektyviai atstovaujama įvairiais lygmenimis, 1998 m. buvo įkurta ir iš įvairių kompetencijų specialistų sudaryta **Senamiesčio atgaivinimo agentūra** (SAA). Strategijoje numatytos pagrindinės šios agentūros funkcijos (žr. Paveikslas 11).

Paveikslas 11: Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros funkcijos

1.	Bendradarbiaujant su įvairiomis interesų grupėmis kasmet parengti Senamiesčio darbų planą
2.	Įsteigti senamiestyje centrą, kuris teiktų informaciją vietos gyventojams, potencialiems investuotojams, visuomenei
3.	Suprojektuoti ir padėti sudaryti privataus ir valstybės turto (valstybės ir savivaldybės) sąvadą, toliau tvarkomą savivaldybės
4.	Padėti formuoti finansinės plėtros senamiestyje „paketus“
5.	Išmanyti senamiesčio istorines ir kultūrinės vertybes ir prireikus kovoti prieš trumparegiškos plėtros planus
6.	Rūpintis gauti senamiesčiui trūkstamų lėšų, kviestis reikalingų žmonių
7.	Skatinti vietos ūkinę veiklą (verslus, turizmo paslaugas, festivalius, gatvės teatrus ir kitas pramogas), kuri galėtų pritraukti lankytojus

Strategijos vykdymui prasidėjus išryškėjo agentūros funkcionalumo reikšmingumas 2 ir 6 punktuose bei aktyvus įsitraukimas į 1, 4, 5 ir 7 punktuose aprašytas funkcijas.

SAA tapo **komunikacijos** su visuomene, informacijos dalijimosi, **tarptautinio bendradarbiavimo** centru. Viena svarbiausių jos funkcijų išliko įvairių interesų grupių poreikių harmonizavimas ir įstatyminių institucijų sudaromų taisyklių centralizavimas. Be to, agentūra tapo senamiesčio apsaugos atstovu bendradarbiaujant su ICCROM, UNESCO ir UNDP. Visos veiklos ženkliai prisidėjo prie senamiesčio funkcijų įvairovės išsaugojimo ir skatinimo.

Valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas

Efektyvus valstybinio ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas, kuriant Vilniaus senamiesčio apsaugos strategiją, buvo laikomas vienu iš pagrindinių jos prioritetų. Valstybinės santvarkos pasikeitimai Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe 1990-ųjų pradžioje lėmė tai, jog per ganėtinai trumpą laiką laisvosios rinkos įmonė tapo turto kūrimo įrankiu, kuris neretai buvo laikomas svarbesniu už jos eksploatuojamą ir ją supančią aplinką. To pasekoje jau nepriklausomoje Lietuvoje sudaryta kultūros paveldo apsaugos praktika skyrė itin daug dėmesio griežtai apsaugai ir reguliavimui.

Svarbu ir tai, jog, 1990-ųjų pradžioje įsibėgėjus masinei pastatų privatizacijai, nekilnojamojo turto rinka buvo iškraipyta ir netendencinga, todėl suderinti valstybinio ir viešojo sektoriaus interesus tapo būtina.

Vykdamas Vilniaus senamiesčio apsaugos strategiją išryškėjo vienas svarbiausių jos trūkumų – investuotojams tapo sudėtinga laikytis visų galiojančių taisyklių ir draudimų. Privačiam verslui, veikiančiam Vilniaus senamiesčio teritorijoje, trūksta **aiškių ir nuspėjamų veiklos vystymo gairių**, užtikrinančių, jog investuoti resursai galės būti išnaudojami produktyviai ir laikantis visų reikalavimų. Panaši situacija yra susidariusi ir Klaipėdos miesto senamiestyje, kaip aptarta ankstesniuose šios analizės skyriuose.

Trijų Vilniaus senamiesčio atgaivinimo strategijoje numatytų prioritetų dėka šis kultūros paveldo objektų kompleksas tapo neatpažįstamas nuo 1995-ųjų metų. Visgi viešojoje erdvėje išskiriami jos tobulinimo aspektai ir keletas trūkumų:

- Aukšti senamiestį supantys pastatai nesuderinami su kultūros paveldo puoselėjimu. Manoma, jog architektai ir vietos bei valstybės lygmens politikai vertino ekonominę plėtrą kaip svarbesnę negu paveldosaugą (priešingai, nei buvo numatyta strategijoje);
- Senamiestyje vis dar leidžiamas per didelis automobilių eismo srautas;
- Trūksta aiškios ir įvairių interesų grupių vienodai suvokiamos paveldosaugos strategijos, kuri nustatytų suprantamų draudimų ribas;
- Paveldosauga privalo būti koncentruota ties paskatomis, o ne draudimais – pereiti nuo baudimo į skatinimą.

Apibendrinant galima teigti, jog aptarta senamiesčio apsaugos strategija ženkliai prisidėjo prie vieno ryškiausių Lietuvos kultūros paveldo kompleksų išsaugojimo ir puoselėjimo, todėl gali būti laikoma tinkamu pavyzdžiu ir Klaipėdos miestui. Ypatinę dėmesį skyrusi įvairių lygmenų bendradarbiavimui ir padėdama tvirtus pagrindus sekusioms taisyklėms ir reikalavimams, strategija tapo efektyviu įrankiu suderinti plėtrą ir paveldosaugą, užtikrinti senamiesčio funkcijų įvairovę bei valstybinio ir privataus sektorių bendradarbiavimą.

HerO projektas – tarptautinio bendradarbiavimo pavyzdys

Vilniaus senamiesčiui atgaivinti ir puoselėti neužteko vien vietinės iniciatyvos – perspektyvia buvo laikoma galimybė bendradarbiauti su užsienio šalių senamiesčius kuruojančiomis institucijomis. Dalyvaujant eilėje tarptautinių projektų, kultūros paveldo komplekso atstovai **dalinosi gerąja patirtimi**, taisyklių vykdymo ir trūkumų **pavyzdžiais**, strategijų ir veiksmų planų **galimybėmis**. Vienas tokių projektų – *HerO* (angl. *Heritage as Opportunity*), vykdomas pagal Europos Sąjungos programą URBACT II³² (2007-2012).

³² Europos Komisija. *Operational programme 'URBACT II'*. Nuoroda internete: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2007-2013/crossborder/operational-programme-urbact-ii

Projekto partneriais kartu su Vilniumi tapo Gracas (Austrija), Neapolis (Italija), Valeta (Malta), Sigišoara (Rumunija), Liublinas (Lenkija), Liverpulis (Jungtinė Karalystė) ir Puatjė (Prancūzija). Siekdami integruoto kultūros paveldo įtraukimo į gyvenamosios ir ekonominės veiklos erdvės tobulinimą, *HerO* partneriai koncentravosi ties įžvalga³³, jog:

Kultūros paveldas neturi būti valdomas vienai funkcijai atlikti. Jis turi tapti neatskiriama gyvenamosios erdvės dalimi, skatindamas, o ne kliudydamas tolimesnei sėkmingai miestų plėtrai. Tam pasiekti reikalinga įvairialypė miesto vadyba, derinanti tiek plėtros, tiek apsaugos interesus.

Vienas pagrindinių šio projekto rezultatų – dokumentas „Kelias į sėkmę“, aprašantis integruoto senamiesčių valdymo metodus. Jame pristatomas naujasis požiūris į senamiesčio apsaugos ir miestų plėtros sąveiką ir kultūros paveldo apsaugos planų rengimo gairės, užtikrinančios:

- Vietinių gyventojų paramą;
- Detalią dabartinės situacijos ir poreikių analizę,
- Įvairių interesų grupių įtrauktį į planavimą;
- Aiškių vizijų ir tikslų išskelimą;
- Plano vykdymą ir reguliarių jo peržiūrėjimą.

Savo ruožtu Vilnius, parengęs savo senamiesčio veiksmų planą 2011 m.³⁴ didžiausią dėmesį kreipė į:

- Kultūros paveldo objektų išsaugojimą;
- Viešojo ir privataus automobilinio transporto suderinimą su paveldo objektų apsauga;
- Bendruomenės ugdymą;
- Turizmo skatinimą.

Šis pavyzdys rodo, jog vietinei plėtrai užtikrinti pravartu pasitelkti ir tarptautinio bendradarbiavimo įrankius, kad būtų galima atpažinti miestui tinkamiausias strategijas ir užtikrinti tvarių sprendimų priėmimą.

Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirties Vilniuje analizės išvados:

- Vilniaus senamiesčio atgaivinimo ir išsaugojimo strategija iliustruoja aiškios vizijos, sukurtos kelių dešimtmečių plėtrai, svarbą;
- Daug dėmesio skiriama privataus ir viešojo sektoriaus bendradarbiavimui, visuomenės ugdymui ir švietimui;
- Strategijos vykdymui prižiūrėti ir interesų grupes įtraukti bei atstovauti suburta specializuota agentūra;
- Vilniaus senamiesčio atgaivinimo agentūros vykdomos įvairių visuomenės grupių interesų derinimo, informacijos teikimo ir miesto zonos atstovavimo funkcijos galėtų būti aktyviau vykdomos ir Klaipėdoje;
- Vystomas aktyvus bendradarbiavimas su užsienio šalių miestais teminio paveldo apsaugoje.

³³ URBACT. (2012, vasario 21). *HerO final results: the road to success - integrated management of historic towns guidebook*. Nuoroda internete: <http://urbact.eu/hero-final-results-road-success-integrated-management-historic-towns-guidebook>

³⁴ URBACT. (2011, kovas). *Local action plan - Vilnius old town*. Nuoroda internete: http://urbact.eu/sites/default/files/vilnius_action_plan.pdf

1.1.3. Strategijų rengimo gairės

Į Projekto metu rengiamą panašias ar su ja susijusias viso miesto kultūros paveldo apsaugos strategijas rengti **Lietuvoje nėra įprasta**. Dažnai atvejais apsiribojama pavieniais vietiniu, regioniniu ar valstybiniu lygmeniu priimamais sprendimais atskiriems kultūros paveldo objektams. Ruošiama Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos strategija yra unikali tuo, jog, išanalizavus esamus objektus, bus siūlomi jų panaudos prioritetai, aktualūs ne atskiriems objektams, o visam kultūros paveldui.

Atliekant kultūros paveldo apsaugos strategijų rengimo patirties analizę paaiškėjo, jog šiuo klausimu vertingiausios informacijos randama už Lietuvos ribų. Pasaulyje vyraujančios tokių strategijų rengimo gairės yra pateikiamos šios analizės skirsnyje 1.2.3 „Strategijų rengimo gairės“.

1.2. Užsienio valstybių paveldosaugos apžvalga

1.1 skirsnyje išanalizavus Lietuvos situaciją kultūros paveldo apsaugos teisinės bazės ir praktinių sprendinių atžvilgiu, verta apžvelgti užsienyje taikomas praktikas. Lygiai kaip ir Lietuvos analizės atveju, šio skirsnio struktūra apims teisinės aplinkos, įgyvendinimo patirties bei strategijų rengimo gairių apžvalgą.

1.2.1. Teisinė aplinka

Lenkija

Kaip ir Lietuvos Respublikoje, Lenkijos paveldosaugos politika yra reglamentuojama gausios teisinės bazės. Išplėstinis teisinių aktų, kuriuose numatomos kultūros paveldo apsaugos taisyklės, sąrašas³⁵ yra pateikiamas tolimesnėje lentelėje (žr. Lentelė 4).

Lentelė 4: Pagrindiniai Lenkijos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys dokumentai

Teisės aktas
Lenkijos Respublikos 1997 m. balandžio 2-osios dienos Konstitucija
2003 m. liepos 23 d. įstatymas Dėl istorinių vietovių apsaugos ir senovinių monumentų priežiūros
2003 m. kovo 23 d. įstatymas Dėl teritorijų planavimo
1990 m. kovo 8 d. Vietos savivaldos įstatymas
2004 m. balandžio 16 d. Gamtos apsaugos įstatymas
2001 m. balandžio 27 d. Aplinkos apsaugos įstatymas
Vietos lygmens reglamentai dėl saugomų vietų aplink kultūros paveldo objektus
Savivaldybių sudaryti plėtros ir planavimo dokumentai

Nacionalinė kultūros paveldo taryba Lenkijoje yra atsakinga už didžiąją dalį paveldosaugos, reglamentuojamos pateiktais dokumentais (žr. Lentelė 4). Ji renka ir viešina informaciją apie kultūros paveldą šalyje, nustato jo apsaugos standartus bei įvairiais būdais siekia kelti susidomėjimo Lenkijos kultūros paveldu lygį³⁶:

- Veda kultūros paveldo dokumentaciją (registruoja jų vertingąsias savybes ir būsenos pokyčius);
- Archyvuoja dokumentus, susijusius su istorinio kultūros paveldo apsauga;
- Formuoja kultūros paveldo apsaugos standartus, atsižvelgdama į susidariusius iššūkius;
- Šviečia ir informuoja visuomenę apie kultūros paveldą, propaguoja tinkamą paveldosaugą ir jos taisyklių laikymąsi viešosiose erdvėse.

³⁵ Pomian, I. (2013, lapkritis). *Protection of underwater cultural heritage in maritime spatial planning*.

³⁶ *National Heritage Board of Poland*. Nuoroda internete: <http://www.nid.pl/en/>

Teisinės aplinkos Lenkijoje vertinimas

Kur kas detaliau nei Lietuvoje, šioje kaimyninėje šalyje detalizuojama ir kategorizuojama kultūrinė bei **socioekonominė** kultūros paveldo **vertė**³⁷. Tam išskiriami 9 tarpusavyje susiję, tačiau skirtingus paveldo bruožus atspindintys ir socioekonominę vertę įrodantys kriterijai:

- Socialinio identiteto vertė – visuomenės ryšys su objektu, kompleksu ar vietoje;
- Meninė vertė – istorinių meno stilių arba meno mokyklų tradicijų atspindžiai;
- Istorinė techninė ar mokslinė (epostimologinė) vertė – technologijų istorijos liekana, kultūrinės antropologijos, geografijos ar kitų mokslo šakų tyrimų šaltinis;
- Retumas – reprezentatyvumas ar unikalumas;
- Ekonominė vertė – ekonominės naudos generavimas;
- Funkcinė vertė;
- Šviečiamoji vertė – resursas kultūriniam turizmui, istorijos vaizdavimui šiuolaikinei visuomenei;
- Socialinė vertė – šiuolaikinės visuomenės poreikių tenkinimas atnaujinus ar atgaivinus (pavyzdžiui, vieta NVO, pilietinės visuomenės veiklai, socialinei rūpybai);
- Politinė vertė – nacionalinio, regioninio ar vietinio lygmens monumentas tautiniame kontekste, turintis multikultūrinės ar tarptautinės reikšmės.

Šis detalus skirstymas ir kultūros paveldo potencialo socialinei ir ekonominei naudai identifikavimas rodo, jog kaimyninėje šalyje paveldosaugos institucijos skiria daugiau dėmesio **visuomeninei objektų panaudai**.

Visgi teisinė aplinka Lenkijoje taip pat sudaro sąlygas neretu atveju **netinkamam ar subjektyviam** kultūros paveldo **vertinimui**. Valstybėje galioja taisyklė, jog nekilnojamojo kultūros paveldo objekto amžius yra vienas svarbiausių faktorių, nulemiančių, ar jis turėtų būti skelbiamas saugomu monumentu. Vien tik amžius yra nepakankamas kriterijus (seni, tačiau kitų kriterijų netenkinantys pastatai yra įtraukiami į savivaldybių administruojamus sąrašus ir nėra saugomi valstybės). Tam, kad objektas būtų skelbiamas kultūros paveldu, jis turi turėti „istorinę, meninę ar mokslinę“ vertybę³⁸, kurios nustatymas neretai priklauso nuo vertintojo išsilavinimo, subjektyvios nuomonės, interpretacijos ir kompetencijos. Susiklostę situacija, kai potencialūs kultūros paveldo objektai yra įtraukiami į valstybės saugomų monumentų sąrašą „atsitiktinai“ – su pretekstu suteikti jiems teisinę apsaugą, tačiau subjektyviai vertinant kultūrinę jų vertę. To pasekoje nacionalinis Lenkijos istorinių pastatų registras yra nenuoseklus ir prieštaringas, o jame dar trūksta nemažai itin vertingų nekilnojamojo turto objektų.

Kaip šio teisinės šalies aplinkos trūkumo priežastis yra minima nestandartizuota ir nenuosekli įstatyminė bazė, leidžianti įregistruoti monumentą vietinio lygmens vertintojams, kurių naudojami kriterijai yra subjektyvūs ir skiriasi įvairiose jurisdikcijose.

Kultūros paveldo teisinės aplinkos Lenkijoje analizės išvados:

- Lenkijos paveldosaugos taisyklės iš esmės yra panašios į susiklosčiusias Lietuvoje;
- Naudojamas detalesnis kultūros paveldo vertinimas socialinei ir ekonominei naudai;
- Kultūros paveldo objektus neretai vertina nepakankamai kompetentingi vietinės valdžios atstovai.

³⁷ Affelt, W. J. *Safeguarding of the cultural heritage during redevelopment projects*. Nuoroda internete: <http://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB2521.pdf>

³⁸ Gawlicki, M. ir Blyskosz, T. *Approach to the protection of valuable modern architecture in Poland - outline of the problem*. Nuoroda internete: http://www.gdynia.pl/g2/2013_01/63806_fileot.pdf

Estija

Nacionalinio lygmens teisinė aplinka

Pagrindinis įstatymas, reglamentuojantis kultūros paveldo apsaugą Estijoje yra **Paveldo apsaugos įstatymas** (2002 m. vasario 27 d., RT I 2002, 27, 153)³⁹. Jo ir susijusių Estijos įstatymo aktų tikslas – užtikrinti, kad kultūros paveldo teritorijos būtų saugomos išlaikant jų tradicines savybes esamoms ir ateities kartoms. Tam pasiekti naudojamas paminklų viešinimas, konservavimas, speciali apsauga. Didelis dėmesys skiriamas ir švietimui bei kultūros paveldo tyrimams reglamentuoti.

Vienintelė nacionalinio lygmens institucija, besirūpinanti kultūros paveldo apsauga yra Estijos **Nacionalinė kultūros paveldo taryba**. Ji veikia kaip stebėsenos bei patarimoji institucija kultūros vertybių valdytojams, paramos atnaujinimui teikėjas ir Valstybinio Kultūros paveldo registro sudarinėtojas. Ši taryba lokaliai veikia visose 15-oje apskrčių. Didžiųjų miestų administracijos (pavyzdžiui, Talinas, Tartu, Pernu, Haapsalu ir Narva), kaip reglamentuoja Estijos teisės aktai, kultūros paveldo apsaugos įsipareigojimus savo teritorijoje **tiesiogiai vykdo pačios**. Tam atlikti savivaldos institucijose yra samdomi ne biurokratai, o išskirtinai paveldosaugos specialistai.

Estijos Nacionalinei kultūros paveldo tarybai nacionaliniame lygmenyje talkina **Paveldo apsaugos taryba**, veikianti prie Estijos Kultūros ministerijos. Pagrindinė šios institucijos užduotis – siūlyti pakeitimus ir prireikus inicijuoti paveldo apsaugos įstatymo pritaikymą prie esamos situacijos ir paveldosaugos tendencijų. Taip pat ši taryba veikia kaip patarimoji institucija formuojant kitų tipų paveldosaugos reglamentavimą.

Kaip ir Lietuvos Respublika, Estija yra ratifikavusi eilę tarptautinių paveldosaugos konvencijų, kurių principai aiškiai atsispindi nacionalinio lygmens teisėje. Pačios svarbiausios yra išskiriamos kaip⁴⁰:

- 1972 m. UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija;
- I-asis ir II-asis Hagos konvencijos protokolai;
- Europos Vadovų Tarybos konvencijos.

Šiuo metu Estijoje taip pat ruošiamasi ratifikuoti UNESCO Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvenciją, prie kurios Lietuvos Respublika jau yra prisijungusi 2006 m.⁴¹

Vietinio lygmens teisinė aplinka

Vienas iliustratyviausių Estijos paveldosaugos politikos pavyzdžių vietiniame lygmenyje – kitose analizės dalyse detaliau nagrinėjama Talino senamiesčio apsauga. Nors jos pagrindas yra Estijos Paveldo apsaugos įstatymas, UNESCO Pasaulio paveldo sąrašas (į kurį miesto dalis buvo įtraukta 1997 m.) bei speciali archeologinių bei pavienių monumentų apsauga sudaro sąlygas reglamentų skirtumams ir kylantiems neaiškumams. Tam išspręsti išleistas vietinės reikšmės Talino **senamiesčio apsaugos zonos statutas**, kuris aiškiai nurodo saugomą teritoriją ir apsaugos bei plėtros reikalavimus.

1999 m. pasirašytas susitarimas tarp Estijos Respublikos ir Talino miesto, kuris įgalioja sostinės savivaldą saugoti UNESCO Pasaulio paveldą – senamiestį. Tuo rūpinasi Talino miesto Kultūros ir paveldo departamentas, pagal šalies ir miesto sutartį parėmęs didžiąją dalį restauravimo, stebėsenos ir paveldo

³⁹ Riigikogu. (2002, vasario 27). *Heritage conservation act (RT I 2002, 27, 153)*. Nuoroda internete: <http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X60022K3&keel=en&pg=1&ptyyp=RT&tyyp=X&query=muinsu skaitse>

⁴⁰ Estijos Respublikos Kultūros ministerija. *Heritage conservation*. Nuoroda internete: <http://www.kul.ee/en/activities/heritage-conservation>

⁴¹ UNESCO. *About the Convention on the Protection of the underwater cultural heritage*. Nuoroda internete: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/>

dokumentacijos užduočių. Tuo pat metu Talino miestas (o ne Estijos Respublika) yra atsakingas už senamiesčio apsaugos vykdymą, tvarų vystymą ir atsiskaitymą su UNESCO Pasaulio paveldo centru. Šis subsidiarumo pavyzdys analizėje iliustruojamas nagrinėjant „Detalų Talino senamiesčio planą 2014-2021 metams“ (žr. Skyrių 1.2.2.).

Teisinės aplinkos Estijoje vertinimas

Vertinant bendroju požiūriu, teisinė aplinka Estijoje sudaro tinkamas sąlygas kur kas reikšmingesniai visuomenės įsitraukimui į paveldosaugą, negu šiuo metu yra Lietuvoje. Šiam tikslui pasiekti ir puoselėti 1987 m. Estijoje įkurta **Paveldo draugija**⁴², kuri sėkmingai veikia kaip savanoriška vieša ir nepolitinė asociacija. Pagrindiniai draugijos tikslai yra:

- Kultūros paveldo puoselėjimas visuose visuomenės sluoksniuose;
- Visų suinteresuotų asmenų ir organizacijų įtraukimas į paveldosaugos procesus;
- Nacionalinio bei vietinio identiteto stiprinimas visuomenėje per kultūros paveldo objektų puoselėjimą.

Paveldo draugija vienija daugiau nei 50 kitų organizacijų, klubų, asociacijų iš visos šalies, o jos aktyvių narių skaičius viršija 1.000 savanoriškai kultūros paveldą tiriančių ir saugančių asmenų.

Kita įvairių visuomenės grupių įtrauktį į paveldosaugą užtikrinanti institucija – Estijos **kultūros paveldo apsaugos apvalusis stalis**. Tai politiškai neutrali ir atvira nacionalinio lygmens platforma, sudaranti sąlygas 4-iems paveldosaugos progresą vertinantiems ir naujas iniciatyvas kuriantiems įvairių interesų grupių susitikimams per metus. Juose dalyvauja:

- Įvairių monumentų valdytojai;
- Nacionalinė paveldo taryba;
- Vietos savivaldy, viešųjų ir ne pelno siekiančių organizacijų atstovai;
- Mokslo įstaigų atstovai.

Šie susitikimai sudaro palankias sąlygas užkirsti kelią potencialiems konfliktams, operatyviai reaguoti į paveldosaugos iššūkius ir didinti kultūros paveldo, kaip nacionalinio ar vietinio identiteto dalies, reikšmingumą.

Kultūros paveldo teisinės aplinkos Estijoje analizės išvados:

- Estijos paveldosaugos taisyklės gali tapti pavyzdžiu, kaip išvengti įvairių institucijų funkcijų dubliavimosi;
- Nacionalinė kultūros paveldo taryba užtikrina tvarų subsidiarumą;
- Paveldosauga tiesiogiai vykdoma didžiųjų miestų savivaldy;
- Teisinė bazė sudaro itin palankias sąlygas savanoriškam visuomenės interesų grupių įsitraukimui į paveldosaugos sprendimų priėmimą.

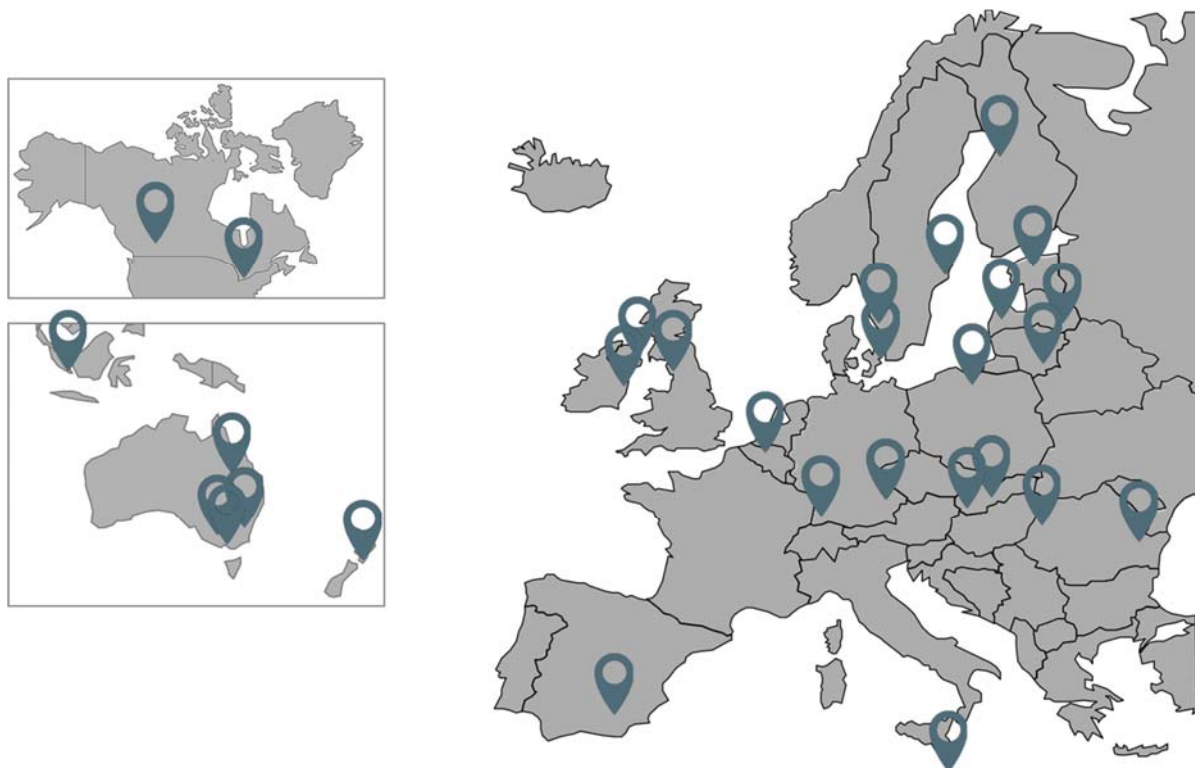
⁴² *Heritage conservation*. Nuoroda internete: https://www.eesti.ee/eng/kultuur_ja_hobid/kultuur/muinsuskaitse

1.2.2. Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirtis

Pasaulinės paveldosaugos tendencijos

Pasaulinėms paveldosaugos tendencijoms atpažinti buvo atlikta 30-ties atvejų analizė 20-tyje Europos ir pasaulio šalių. Analizės dėmenų pasiskirstymas yra iliustruojamas pateikiamame žemėlapyje (žr. Paveikslas 12).

Paveikslas 12: Paveldosaugos sprendimų atvejų analizė

Plati geografija leido identifikuoti šiuo metu dažniausiai priimamus vietas ir nacionalinės valdžios sprendimus kultūros paveldo apsaugai ar panaudai:

- **Visuomenė ir įvairių interesų grupių** (švietimo ir mokslo įstaigų, darbdavių ir darbuotojų, nevyriausybinių organizacijų, kultūrinių įstaigų) **atstovai** yra vis dažniau ir kompleksiščiau **įtraukiami** į paveldosaugos sprendimų priėmimą. Plinta tendencija kuo dažniau organizuoti nuomonių ir pasiūlymų dalijimosi platformas viešosiose erdvėse, taip didinant visuomenės susidomėjimą kultūros paveldu ir tiesiogiai juos įtraukiant į jų puoselėjimą;
- Išskiriamas stipraus ir nuspėjamo **paveldosaugos institucijų** ryšio su privataus **verslo sektoriumi** poreikis. Tai, jog verslas privalo suprasti, kaip galima naudoti kultūros paveldą išsaugojant jo vertingąsias savybes, tapo tarptautine norma;
- Užsienio šalių senamiesčiai neretai išskiriami kaip atskiros paveldosaugos zonos, kur ypač svarbu suderinti plėtros ir apsaugos interesus. Nemažas dėmesys skiriamas būtent **senamiesčių apsaugai** ir kuo autentiškesniam jo vertybių išsaugojimui, neužkertant kelio gyvenamųjų ir verslo zonų plėtrai;
- Kultūros paveldas suprantamas ne kaip pavieniai objektai, o gyvenvietės dalis. Kultūros paveldo **integralumas su kitomis miestų dalimis** – būtina jo populiarinimo ir visuomenės vertinimo sąlyga, todėl vis dažniau imamasi ne tik atskirų objektų puoselėjimo, bet ir jų įtraukimo į jau esamus miestų tinklus, srautų ir funkcinės arterijas;

- Kaip vieni progresyviausių yra linksniuojami paveldosaugos sprendimai, kurių pagrindu objektų **paskirtis** yra **perorientuojama** šiuolaikiniam rinkos ir socialiniams poreikiams (iš konservavimo pereinama į įveiklinimą). Tokiu būdu siekiama užtikrinti, jog kultūros paveldas bus lankomas, atpažįstamas ir efektyviai išnaudojamas;
- Paveldo objektų ir kompleksų potencialų išnaudojimas garantuojamas juos suskirsčius į **funkcines zonas**. Tam tikros veiklos (turizmas, vietinio verslo skatinimas, kultūra, administravimas ir kita) tampa koncentruojamos vienose, o kitos – tam labiau pritaikytose funkcinėse zonose. Tokia paveldo kompleksų specializacija tampa pagrindu jo apsaugos strategijai vystyti ir suteikia aiškesnių galimybių vienos ar kitos veiklos plėtrai atskirose kompleksų zonose;
- Vieno laikotarpio ar tematikos kultūros paveldo objektai, kompleksai ar vietovės vis dažniau jungiasi į vietines, nacionalines ir tarptautines **bendrijas**. Tokiu būdu dalijamasi gerąja patirtimi, užtikrinamas efektyvesnis paveldosaugos interesų atstovavimas ir parama;
- Kaip ir kitose viešojo administravimo srityse, **informacinių technologijų** naudojimas ir **skaitmenizacija** paveldosaugoje įgauna vis svarbesnį vaidmenį. Viena po kitos kuriamos kultūros paveldo objektų duomenų bazės, kurios naudojamos ne tik jų administravimui supaprastinti, bet ir efektyvinti **komunikacijai** ir visuomenės švietimui. Viešojoje erdvėje suteikiama vis daugiau naudingos ir įdomios skaitmenizuotos informacijos apie kultūros paveldą;
- Paveldo panauda išsaugant jo vertingąsias savybes neretai tampa **pajamų šaltiniu**. Su viešojo ar privataus sektoriaus pagalba kultūros paveldo išlaikymo sąnaudos gali būti padengiamos išplėtus aplinkinę paslaugų pasiūlą ir pritaikius objektą lankytojų srautui;
- Pastebima tendencija į paveldosaugos procesų vykdymą įtraukti **pažeidžiamas visuomenės grupes** (neįgaluosius ar bedarbius). Objektų atnaujinimas ir priežiūra yra laikomi galimybė įgauti rinkoje reikalingų įgūdžių bei sukurti pastovias darbo vietas;
- Atnaujinant ar prižiūrint kultūros paveldo objektus vis didesnis dėmesys yra skiriamas **aplinkosaugai**. Paveldą didžiąja dalimi laikant visuomenės turtu ir „viešąja gėrybe“ pastebimas noras jį paversti veiklos tvarumo ir aplinkosaugos stiprinimo visuomenėje įrankiu.

Apibendrintos pasaulinės paveldosaugos tendencijos kartu su atvejų pavyzdžiais yra iliustruojamos tolimesnėje lentelėje (žr. Lentelė 5). Detalesni aprašymai ir informacijos šaltiniai yra pateikiami prie analizės pridedamame priede „Užsienio šalių ir jų miestų kultūros paveldo apsaugos sprendimai ir praktika“ (žr. Priedas A).

Lentelė 5: Pasaulinės paveldosaugos sprendimų tendencijos

Kryptis	Pavyzdys
Visuomenės įtrauktis į paveldosaugos sprendimų priėmimą ir tiesioginis dalyvavimas procesuose	Rėgensburgas (Vokietija), Banská Štiavnica (Slovakija), Oulu (Suomija), Kuldyga (Latvija)
Privataus verslo vaidmens stiprinimas	Singapūras
Intensyvi senamiesčių apsauga	Úbeda (Ispanija), Talinas (Estija)
Paveldo integracija į miesto visumą	Belfastas (JK)
Paveldo funkcionalumo perorientavimas	Gdanskas (Lenkija), Singapūras, Praha (Čekija)
Paveldo kompleksų funkcinis grupavimas	Talinas (Estija)
Intensyvėjantis tarptautinis ir nacionalinis teminio paveldo valdytojų bendradarbiavimas	Oradia (Rumunija), Airija
Didėjantis viešinimo, IT, skaitmenizacijos vaidmuo	Kazanė (Rusija), Estija
Paveldo panauda kurti pajamoms	Bristolis (JK)
Pažeidžiamų visuomenės grupių įtrauktis paveldosaugoje	Slovakija
Didėjantis dėmesys aplinkosaugos klausimams	Freiburgas (Vokietija)

Verta pažymėti, jog Klaipėda turtinga pavyzdžių, kada savo iniciatyvumu ir idėjomis privatus verslas ženkliai prisidėjo prie kultūros paveldo atnaujinimo ir pridėtinės vertės teikimo visuomenei. Tai – vienas iš įrodymų, jog pasauliniu mastu stebimos tendencijos gali ir, atsižvelgus į aplinkybes, turi būti pritaikytos Lietuvoje. Tolimesniuose analizės skirsniuose detaliau apžvelgiami Klaipėdai aktualūs ar šiame mieste potencialiai panaudojami užsienio paveldosaugos sprendiniai (Talinas, Gardinas, Lenkijos teritorija bei Kvinslando valstija Australijoje).

Talinas (Estija) – alternatyvus senamiesčio apsaugos planas

Estijos sostinė Talinas garsėja savo istoriniu senamiesčiu, kurio pradžia žymima XIII amžiuje, sutapusiam su gynybos prieš Teutonų Ordiną laikotarpiu. Garsėjęs kaip iškilus Hanzos pirklių sąjungos taškas, Talinas iki šiol didžiuojasi žymia dalimi išsaugotu senamiesčiu, įtrauktu į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą (1997)⁴³.

2014 m. šiai miesto daliai apsaugoti buvo parengta **strategija „Detalusis Talino senamiesčio planas 2014-2021 metams“**⁴⁴. Joje buvo išskiriamos pagrindinės senamiesčio vertybės, kurias nutariama kruopščiai saugoti arba plėtoti ekonominei naudai ar turizmui:

- Archeologinių radinių iš 800 metų miesto ir žmonijos, gyvenusios dabartinėje miesto teritorijoje 5 tūkstantmečius, istorijos apsauga;
- Miesto fortifikavimo – sienų ir jas supančių žaliųjų zonų išsaugojimas;
- Viduramžius atspindinčių miesto komponentų, įvairaus stiliaus ir laikotarpio, viešųjų ir religinių pastatų išsaugojimas;
- Nepakeisto viduramžių gatvių tinklo apsauga;
- Senamiesčio panauda gyvenamajai erdvei kurti.

Žemiau pateikiama keletas iš strategijoje numatytų sprendinių, kurie gali pasitarnauti Klaipėdos miestui kaip istorinio senamiesčio apsaugos ir panaudos etalonai.

Aiškos senamiesčio vizijos suformavimas

Aiškus kultūros paveldo vizijos nustatymas ir jos laikymasis kuriant paveldosaugos strategiją yra vienas kertinių sėkmingos kultūros paveldo vadybos punktų. Pasak Talino senamiesčio apsaugos strategijos kūrėjų, **aiški vizija** padės komunikuoti skirtingoms interesų grupėms ir taip galės užkirsti kelią įvairiems konfliktams. Talino atveju, vizija buvo išdėstyta sekančiai:

⁴³ UNESCO. *Historic centre (old town) of Tallinn*. Nuoroda internete: <http://whc.unesco.org/en/list/822>

⁴⁴ Talino miesto taryba. (2014, gegužės 12). *Comprehensive Management Plan of Tallinn Old Town 2014–2021*. Nuoroda internete: <http://www.tallinn.ee/Tallinn-Old-Town-mgm>

Istorinis Talino senamiestis, įrašytas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą, yra išsivysčiusi ir aukštos kokybės standartus atitinkanti gyvenamosios, darbo ir turizmo erdvių visuma, glaudžiai susijusi su savo istorija ir kultūra. Senamiesčio išskirtinė visuotinė vertė yra vertinama ir išsaugojama ateities kartoms.

Talino senamiesčio vizija atsispindi visuose sekančiuose strategijos sprendimuose, todėl aiškus jos suformavimas yra viena iš svarbiausių kultūros paveldo objektų ir kompleksų išsaugojimo plano dalių, aktuali ne tik Talinui, bet ir kitiems miestams.

Konkretus paveldosaugos taisyklių komunikavimas interesų grupėms

Kaip vienas pagrindinių Talino senamiesčio apsaugos iššūkių buvo išskiriama priešprieša tarp noro išsaugoti kuo autentiškesnį paveldą ir užtikrinti tinkamą aplinką gyventojams ir verslui. Akivaizdu, jog šie abu tikslai negali būti pasiekti nepriimant kompromisų. Kaip didelė žala visoms susijusioms interesų grupėms įvardijamas norimos vystyti veiklos neužtikrintumas, kai gyventojai ir privataus verslo įmonės negali susipažinti ar nesupranta senamiesčio, kaip kultūros paveldo, apsaugos reikalavimų.

Tam, kad būtų plėtojama **glaudi interesų grupių partnerystė** saugojant ir naudojantis senamiesčio infrastruktūra, planuojama imtis konkrečių priemonių:

- Sukurti darbo grupę, kurią sudarytų Talino miesto valdžios ir valstybinių institucijų atstovai. Šios darbo grupės veiklos tikslas – gerinti Talino senamiesčio apsaugą reglamentuojančią teisinę bazę ir efektyviai ją komunikuoti;
- Išleisti ir viešinti kultūros paveldo apsaugą žyminčius skelbimus;
- Talino senamiesčio apsauga užsiimančios darbo grupės atstovai turi dalyvauti tarptautiniuose ar Šiaurės šalių UNESCO pasaulio paveldo darbinuose susitikimuose nors kartą per metus su tikslu sekti paveldosaugos vadybos ar komunikacijos naujienas.

Miesto fortifikavimo – sienų – atgaivinimas ir išsaugojimas

Talino senamiesčio apsaugos ir vystymo strategijoje numatoma **atgaivinti ir puoselėti** istorijos laikotarpį, kuomet miestas buvo **fortifikuotas**. Tokia pat istorija buvo būdinga ir XVI-XVII amžių Klaipėdai, tačiau šiuo klausimu Lietuvos uostamiestyje dar nėra imamas konkrečių veiksmų.

Analizuojamos strategijos tikslai Talino fortifikacijos atgaivinimui yra išpuoselėtos ir edukaciniais tikslais eksponuojamos miesto sienos, parodant įvairių epochų palikimą ir garantuojant lengvą priėjimą prie sienų ir jas supančių žaliųjų erdvių.

Šiam tikslui pasiekti 2014-2021 metais numatoma restauruoti senąją miesto sieną, atidaryti praėjimus pro bastionus, sudaryti ir įgyvendinti augalijos, kuri galėtų žaloti senąsias miesto sienas, naikinimo planą, puoselėti žaliąsias zonas ir atgaivinti parkus, supančius fortifikacijos liekanas.

Istorinių pastatų išsaugojimas

Tam, kad būtų užtikrinama **unikalių istorinių Talino senamiesčio pastatų apsauga**, strategija nustatė konkrečius tikslus, norimus pasiekti iki 2021 metų:

- Vizualinio „triukšmo“ sumažinimas (reklamos, gatvių kavinių iškabos);
- Kuo didesnė senamiesčio pastatų dalis yra puikios būklės su išsaugotais istoriniais architektūriniais elementais;
- Ypač visuomenei svarbūs pastatai priklauso miesto ar valstybinio lygmens valdžios institucijoms;
- Bendradarbiavimas tarp įvairių interesų grupių, siekiant užtikrinti efektyvią senamiesčio pastatų apsaugą, yra geranoriškas ir adekvatus;
- Nuolat prižiūrima ir, prireikus, gerinama šventyklų būklė;

- Bažnyčios vis dažniau yra naudojamos kaip vietos kultūriniais renginiams (koncertams, parodomis).

Kaip ir anksčiau pateiktais atvejais, iškeltiems tikslams pasiekti numatytos valdžios institucijų inicijuojamos priemonės. Tarp jų – nuolatinė senamiesčio pastatų fasadų ir išorinių konstrukcijų stebėseną ir priežiūrą (prireikus teikiamos lengvai prieinamos konsultacijos ir skiriamos sankcijos), detali ir nenutrūkstama istorinių pastatų inventorizacija, praėjimų atidarymas, didinant galimybę pasiekti architektūrinį paveldą praeiviams, bei kiek galima labiau skatinamas bendradarbiavimas tarp vietos valdžios, senamiesčio gyventojų ir privataus verslo (pavyzdys – apvaliojo stalo diskusijos, įtraukiant kuo įvairesnį interesų grupių spektrą).

Eismo ribojimas ir sąlygų gerinimas istoriniame gatvių tinkle

Vis labiau intensyvėjantis automobilių srautas senamiestyje kelia didelius iššūkius šios istorinės Talino dalies apsaugai. Strategijos 2014-2021 metams rengėjai pažymi, jog itin svarbu sukurti aplinką, draugišką pėstiesiems (miesto svečiams, turistams) ir kiek įmanoma labiau **užkirsti kelią automobilių eismui** senoviniame senamiesčio gatvių tinkle.

Šiems tikslams pasiekti numatoma peržiūrėti esamas automobilių eismo schemas, inventorizuoti visas senamiesčio gatves, sukurti kuo patogesnę infrastruktūrą pėstiesiems ir neįgaliesiems, gerinti gatvių apšvietimą, atidaryti kuo didesnę vidinių kiemų dalį bei skatinti „Kiemelių tvarkymo“ (est. *Hoovid korda*) programą.

Gyventojų, privataus verslo ir lankytojų interesų derinimas

Kurdami Talino senamiesčio apsaugos bei plėtros strategiją iki 2021 metų, jos rengėjai pažymi, jog svarbu ne tik užtikrinti kultūros paveldo autentiškumą, bet ir sukurti **patogias sąlygas gyventojams**. Norima ne paversti senamiesčio teritoriją „teminiu parku“, o užtikrinti taliniečių skaičiaus augimą patrauklioje gyvenamoje erdvėje, juos kuo labiau supažindinti su senamiesčio istorija bei riboti kavinių, barų ar klubų keliamą triukšmą poilsio metu. Taip pat siekiama **harmonizuoti privataus verslo veiklą** su istorine senamiesčio aplinka bei gyventojų ir lankytojų poreikiais. Galų gale, išskiriamas **efektyvios komunikacijos** apie senamiesčio istoriją teikimas jo lankytojams, neigiamo turistų srauto poveikio paveldui atpažinimas, o prairiekus – mažinimas.

Išvardintiems tikslams pasiekti numatyta eilė priemonių, kurių reikšmingiausias yra šios:

- Peržiūrėti ir griežtinti barų, kavinių ar naktinių klubų veiklą tamsiuoju paros metu;
- Sukurti tinkamą aplinką šeimoms (įrengti žaidimo aikšteles vaikams, poilsio zonas);
- Skatinti ir nuolat gerinti bendradarbiavimą tarp vietinių gyventojų, miesto valdžios ir verslo atstovų apvaliojo stalo diskusijų ar kitų priemonių dėka;
- Organizuoti viešus renginius, skatinančius artimiau susipažinti su Talino senamiesčiu;
- Skatinti neapgyvendintų patalpų panaudą kūrybininkams ar startuoliams;
- Riboti alkoholinių gėrimų pardavimą senamiesčio zonoje;
- Sukurti sistemą turizmo gidams vertinti ir standartizuoti jų paslaugoms;
- Šviesti paslaugas teikiančių įmonių atstovus turizmo klausimais;
- Didinti ir gerinti prieinamos informacijos bazę turizmo centruose.

Senamiesčio dalinimas į funkcines zonas

Talino istorija lėmė, jog senamiestis buvo nuolat dalijamas į skirtingos paskirties rajonus (aukštutinė ir žemutinė miesto dalys buvo valdomos atskiromis taisyklėmis, kitose teritorijose vienuolynai tapo valdžios

centrais, o užsienio įtaka buvo ryškiausia prekybos vietose, turguose). Nepaisant mažos senamiesčio teritorijos, funkciniai zonų skirtumai yra ryškūs iki šiol.

Diskusijų su įvairiomis interesų grupėmis metu išryškėjo poreikis senamiestį **padalinti į funkcines zonas**, taip skatinant tinkamą ir su miesto istorija glaudžiai susijusį kultūros paveldo panaudojimą. Toks skirstymas leistų adekvačiau paskirstyti verslo ir turizmo intensyvumą skirtingose senamiesčio vietose:

- Pirmoji zona – teritorija tarp miesto sienos ir *Lai* gatvės, žaliųjų senamiestį supančių zonų. Svarbiausi bruožai: švietimas, kultūra, rekreacija. Rekomendacijos: miesto sienos panauda turizmui, mokyklų, kūrybinių dirbtuvių plėtra;
- Antroji zona – teritorija nuo *Lai* iki *Viru* gatvės. Svarbiausi bruožai: kultūra, švietimas, menas ir amatai, verslas, turizmas. Rekomendacijos: kūrybinių dirbtuvių plėtra, galerijos, meno studijos, kultūrinis turizmas, maitinimo ir apgyvendinimo paslaugos. Tai – intelektualinis miesto centras;
- Trečioji zona – teritorija nuo *Viru* gatvės iki *Vabaduse* aikštės. Svarbiausi bruožai: turizmas, verslas. Rekomendacijos: veikia parduotuvės, biurai, teikiamos apgyvendinimo paslaugos;
- Ketvirtoji zona – *Toompea* ir aplinkinės teritorijos. Svarbiausi bruožai: istorija, valstybinės institucijos, švietimas, kultūra. Rekomendacijos: plėtojamas kultūrinis švietimas, administracinių institucijų veikla, apgyvendinimo paslaugos, turizmas;
- Penktoji zona – Rotušės aikštė ir aplinkinės teritorijos. Svarbiausi bruožai: Talino „vizitinė kortelė“, kultūra, pramogos. Rekomendacijos: vyksta didieji valstybiniai bei kultūriniai renginiai, teikiamos maitinimo ir apgyvendinimo paslaugos, plėtojamas turizmas.

Visgi reikia pabrėžti, jog šis miesto dalių skirstymas į funkcines zonas urbanistiniu požiūriu šiuo metu yra vengiamas naudoti: siūloma didesnę dėmesį skirti dinamiškoms gyvenvietėms „arterijoms“, o ne teritorijų suskirstymui. Sekant Talino pavyzdžiu, **Klaipėdoje vertėtų kultūros paveldo kompleksus skirstyti ne į funkcines, bet į identiteto zonas** (pavyzdžiui, Pirklių rajonas senamiestyje).

Talino senamiesčio pavyzdys rodo, jog kultūros paveldas turi būti kruopščiai saugomas, kuo įmanoma labiau derinant jo „naudotojų“ – gyventojų, verslo įmonių, lankytojų – interesus. Siekiant išsaugoti istorinę pastatų, gatvių tinklo vertę pravartu nepamiršti ir gerinti infrastruktūrą, gyvenimo ir turizmo sąlygas. Taigi, Talino senamiesčio apsaugos planas – vienas iš Klaipėdai aktualių sprendimų rinkinių, numatantis efektyvią senosios miesto dalies apsaugos strategiją.

Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirties Taline (Estija) analizės išvados:

- Talinas – vienas tinkamiausių Klaipėdai pavyzdžių, kokius sprendimus reikėtų priimti kultūros paveldo turtingame senamiestyje;
- Išskiriama aiškios vizijos ir taisyklių komunikavimo susijusioms interesų grupėms svarba;
- Imantis apsaugos priemonių Taline itin svarbu užtikrinti palankias sąlygas gyvenamajai erdvei, ekonominei veiklai kurti bei turizmui skatinti. Pažymima, jog būtina efektyviai derinti kiekvienos grupės interesus;
- Senamiestis suskirstytas į funkcines zonas, taip nustatant gaires tolimesnei jų plėtrai. Klaipėdai toks paveldo objektų skirstymas, atsižvelgiant į skirtingus jų grupių identitetus (pavyzdžiui, Pirklių rajonas senamiestyje) taip pat gali būti naudingas;
- Pastebima, jog Talino pavyzdžiu nevertėtų sekti derinant aukštųjų pastatų išsidėstymą: šiuo metu senamiesčio vaizdas žvelgiant nuo Baltijos jūros pusės yra užstojamas modernių dangoraižių.

Gdanskas (Lenkija) – netradiciniai kultūros paveldo sprendiniai

Baltijos jūros uostamiestis Lenkijoje – Gdanskas – yra turtingas savo istorija. XIV amžiuje priklausęs Vokiečių ordinui, vėliau – Prūsijai, po Pirmojo pasaulinio karo miestas buvo žinomas kaip Dancigo (Lenkų) koridoriaus dalis ir didele dalimi buvo apgyvendintas vokiečių. Antrasis pasaulinis karas lėmė, jog 70-80 proc. miesto buvo subombarduota, todėl žymios dalies senojo kultūros paveldo nėra išlikę. Visgi, kaip rodo toliau įvardijami pavyzdžiai, Gdanskas gali būti laikomas dar vienu paveldosaugos pavyzdžiu, iliustruojančiu, kaip objektus, išsaugant jų istorinę vertę, galima paversti miestiečių lankomais ir pamėgtais.

Kultūros paveldo pastatų funkcijų keitimas

2009-2012 metais vyko **Šv. Jono bažnyčios** Gdanske rekonstrukcija. Ši šventykla – tipinio XIV-XV amžių gotikos pavyzdys, viena iš trijų bažnyčių, įsikūrusių turistų lankomoje Gdanko dalyje, vadinamoje „pagrindine“.

Baltijos jūros kultūros centras, įkurtas 1995 metais, perėmė bažnyčios valdymą ir pradėjo jos rekonstravimą, kadangi tuometinė jos būklė buvo itin skurdi⁴⁵. Nutarta bažnyčios viduje įrengti **modernias koncertinę ir parodų sales**, aprūpintas šiuolaikine reikalinga technika.

Kitas kultūros paveldo Gdanske objektas, kurio paskirtį nutarta pakeisti, yra **Grodzisko fortas** – istorinės miesto fortifikacijos liekana⁴⁶. Nors trečiajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje fortas atliko svarbų vaidmenį, palaipsniui jis prarado savo aktualumą vietiniams gyventojams bei lankytojams ir teritorija tapo parku, užgožtu pagrindinės autobusų stoties.

Tam, kad būtų atgaivinta forto svarba tiek Gdanko gyventojams, tiek turistams, miesto valdžia pavertė teritoriją **švietimo ir vystymosi kompleksu**, atnaujinus ir pritaikius keletą iš jos dalių. Į dvi dalis padalintas fortifikacinis pastatas nuo šiol skirstomas į „Energijos“ ir „Dangaus ir saulės“ edukacines dirbtuves. Komplexo lankytojai tuo pat metu gali susipažinti su mokslu ir forto istorija. Planuose – planetariumo ir neįprastų augalų ir kitų retų rūšių sodo įrengimas.

Gdanko fortų organizacija, atsakinga už projekto vykdymą, dirba kartu su **patariamąja mokslo taryba**, sudaryta iš Gdanko universitetų atstovų. Šis pavyzdys darsytai rodo, jog sėkmingai paveldosaugos vadybai reikalingas glaudus įvairių interesų ir kompetencijų grupių bendradarbiavimas.

Prieinamų gyvenamųjų ir ekonominių erdvių kūrimas istorinėje miesto dalyje, išsaugant jos kultūros paveldą

Žemutinė Gdanko dalis (*Dolne Miasto*) yra istorinė miesto centro zona. Tai vienintelė vieta, kuri nebuvo sunaikinta Antrojo pasaulinio karo metu, todėl yra iki šiol turtinga kultūros paveldo. Nepaisant to, žemutinis Gdanskas pastaruoju metu buvo laikomas nesaugia vieta gyventi ir buvo atskirtas nuo likusio

⁴⁵ New Heritage. *St. John's in Gdansk*. Nuoroda internete: <http://newheritage.pl/prezentacja/centrumswjana-en.html>

⁴⁶ Nagy, E., Timar, J., Nagy, G. ir Pap, A. *How to capitalise on tourism opportunities in local revitalization schemes?* Nuoroda internete: <http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476>

miesto centro upe. Tam, kad kultūros paveldas būtų atgaivintas ir vertinamas, miesto valdžia iškėlė tikslą paversti šią teritoriją patrauklia gyventi ir vystyti verslą.

Išskirtos trys pagrindinės plėtros kryptys:

- Pastatų ir infrastruktūros plėtra;
- Vietinės ekonomikos gyvybingumo gerinimas;
- Socialinio miesto dalies gyvenimo skatinimas.

Buvęs tramvajų parkas planuojamas paversti prekybos centru (iki 2025 metų), vietos valdžia plės gyvenamosios erdvės plotus, vykdydama senųjų pastatų renovaciją ir įrengdama naujus būstus, **akomponuojančius** bendrai miesto dalies kultūros paveldo atmosferai. Siekiant skatinti vietinės rinkos gyvybingumą, buvusioje šaunamųjų ginklų gamykloje planuojamas įkurti verslo inkubatorius.

Ypač svarbu tai, jog vietiniai **gyventojai yra įtraukiami** į visus istorinės miesto dalies plėtros planavimo etapus. Taip siekiama užtikrinti, jog planuojamos inovacijos bus pamėgtos ir lankomos ne tik miesto svečių, bet ir čia gyvenančiųjų.

Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirties Gdanske (Lenkija) analizės išvados:

- Gdanskio kultūrinio paveldo išsaugojimo pavyzdžiai rodo, jog viena iš paveldosaugos alternatyvų – pakeisti esamas tradicines istorinių erdvių funkcijas naujomis, taip užtikrinant jų populiarumą;
- Tikima, jog tokiu būdu kultūrinis paveldas ne tik atliks naujuosius paskirtus vaidmenis, bet ir bus labiau ir įdėmiau pažintas kaip istorinis relikvas;
- Gdanskio Žemutinės dalies plėtros pavyzdys iliustruoja, jog paveldosauga galima per ekonominės ir gyvenamosios erdvės plėtrą, į kurios planavimą būtina įtraukti vietinius gyventojus ir atsižvelgti į jų poreikius.

Lenkijos švyturiai – jūrinio kultūros paveldo atgaivinimo patirtis

Per 45-erius komunistų valdžios metus Lenkijoje šalies gyventojai **neturėjo jokios prieigos** prie vienu ryškiausių jūrinio kultūros paveldo objektų Baltijos jūros pakrantėje – švyturių. Jie buvo laikomi strateginiais militaristiniais pastatais, kuriuos buvo draudžiama net fotografuoti.

Padėčiai keistis padėjo 1958 metais įkurta Lenkijos Jūrų muziejaus draugija, kurios pradinis ir pagrindinis tikslas buvo įkurti Jūrų muziejų Gdanske. Tikslas buvo pasiektas 1960 metais, tačiau draugija nenustojo telkti įvairių interesų grupių ir skatinti jūrinių monumentų ir artefaktų apsaugą ir populiarinimą.

Po istorinių 1989 metų įvykių Lenkijoje buvo pasiekta, jog švyturiai galėtų būti atidaryti visuomenei. Minėta draugija perėmė lankytojų srautą į *Krynica Morska*, *Hel*, *Rozawie* ir *Stilo* švyturius organizavimą⁴⁷. Iki šiol praktikuojamas turizmo modelis keturiuose Baltijos jūros švyturiuose gali būti tinkamas pavyzdys, kaip iki tol nepopuliarų jūrinį kultūros paveldą galima paversti

⁴⁷ Baltic Sea Region Cultural Heritage Forum. (2008). *Cultural heritage and tourism - potential, impact, partnership and governance*. Nuoroda internete:

<http://mg.kpd.lt/users/www/uploaded/3%20Forum%20publ%20on%20cultural%20heritage%20and%20tourism.pdf>

viena labiausiai lankomų turistinių vietų.

Draugija, rūpindamasi švyturių infrastruktūros palaikymu ir, prireikus, atnaujinimu, tuo pat metu **kuria pajamas**. Tam naudojamos išradingos priemonės, aktualios įvairioms lankytojų amžiaus, išsilavinimo, pomėgių grupėms:

- *Bliza* ženklelis, dar vadinamas Švyturių entuziastų ženkliu – aplankius kuo daugiau švyturių Lenkijos krantuose ir užsienyje, gaunamas bronzos, sidabro ir, galiausiai, aukso ženklelis. Ši iniciatyva buvo priimta itin palankiai vos tik ją pradėjus;
- Švyturių fotografijos konkursas – nuotraukos-laureatės spausdinamos kalendoriuose ir edukaciniuose leidiniuose, parduodamuose turizmo centruose šalia švyturių. Konkursas sulaukė tiek vaikų, tiek profesionalių fotografų dėmesio;
- Švyturių istorijoms svarbių datų minėjimai – šventės pritraukia didelį lankytojų srautą ir pasitarnauja kaip istorinio kultūros paveldo švietimo priemonės;
- Senųjų pastatų aplink švyturius rekonstrukcijos – su jūriniu paveldu susijusiai kūrybai (dailei, skulptūrai, fotografijai, muzikai) populiarinti.

Svarbu pažymėti, jog didelį dėmesį draugija skiria **darbuotojų ugdymui**, todėl periodiškai organizuojami kursai apie jūrinio Lenkijos paveldo istoriją, elgesį su lankytojais, ugdomos kitos profesinės kompetencijos.

Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirties Lenkijoje analizės išvados:

- Efektyvus Lenkijos švyturių šalia Baltijos jūros populiarinimas – vienas iliustratyviausių jūrinio kultūros paveldo atgaivinimo pavyzdžių;
- Atnaujinus objektus – juos pritaikius lankytojams, išugdžius kompetentingus darbuotojus ir įgyvendinant išradingas paveldo populiarinimo priemones, istoriniai objektai tampa vienais populiariausių regione: 2006 metų duomenimis, juos kasmet aplanko daugiau nei 258 tūkst. lankytojų;
- Remiantis Lenkijos Jūrų muziejaus draugijos pavyzdžiu, lankomu ir populiariu galima paversti ir Klaipėdos miesto jūrinį paveldą, jam suteikiant kur kas didesnę svarbą turizmo ir miesto plėtros strategijose.

Kvinslandas (Australija) – kultūros paveldo skirstymo į vertybines grupes praktika

Daugelio valstybių įstatyminiuose aktuose, apibrėžiančiuose kultūros paveldą, yra nurodomos pagrindinės šių objektų ar kompleksų grupės. Ne išimtis – LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (žr. Skirsnį 1.1.1 „Teisinė aplinka“). Jame objektai skirstomi į archeologinį, povandeninį, mitologinį, etnokultūrinį, architektūrinį, urbanistinį, želdynų, inžinerinį, istorinį, memorialinį, dailės, sakralinį ir kultūrinės raiškos.

Toks ilgas kategorijų sąrašas užtikrina detalų kultūros paveldo objektų specifیکavimą, pavyzdžiui, juos įregistruojant. Visgi svarbu pažymėti, jog toks detalus skirstymas **nėra praktiškas** viešinant svarbiausias ir būdingiausias paveldo savybes, įžvelgiant platų jo panaudos potencialą ar edukuojant miesto gyventojus ir lankytojus. Be to, kiekvienai iš šių paveldo kategorijų identifikuoti reikia reikšmingos patirties ir kompetencijos paveldosaugoje, todėl neretai iškyla galimybės objektą priskirti ne tai paveldo grupei.

Įvertinus eilės šalių praktikoje naudojamą kultūros paveldo

vertybinį grupavimą, vienu paprasčiausiai įgyvendinamų ir efektyviausių laikytinas Kvinslando (Australija) vietinės valdžios sprendimas⁴⁸. Šioje teritorijoje saugomas kultūros paveldas yra grupuojamas pagal 5 būdingiausias jų vertybes (išskiriant atskirą grupę kitiems svarbiems objektų ar kompleksų bruožams):

- Estetinė vertė;
- Architektūrinė vertė;
- Istorinė vertė;
- Mokslinė vertė;
- Visuomeninė vertė;
- Kita.

Svarbu tai, jog kiekviena iš verčių turi **aiškius „ribinius“ rodiklius**, kurie turi būti viršijami objektą įrašant į valstybės saugomo paveldo registrą. Be to, vertės pateikiamos paraleliai tolimesnės su objektu susijusios **veiklos potencialams**, todėl paveldą objektyviai įvertinus tampa aiškiau suvokti, kurioje srityje jis gali būti pritaikytas.

Kultūros paveldo skirstymas pagal estetinę vertę

Estetinis kultūros paveldo reikšmingumas atsispindi objektų ar kompleksų vizualizacijoje. Toks apibrėžimas lemia, jog estetinė vertė – vienas abstrakčiausiai taikomų ir vertinamų kultūros paveldo bruožų. Nors dažniausiai estetinė paveldo vertė vertinama vizualiniu aspektu, bruožas taip pat gali būti vertinamas uosle ar lytėjimu.

Estetinės savybės, kaip pažymima Kvinslando kultūros paveldo grupavimo atveju, neturėtų būti trumparegiškai vertinamos kaip „grožis“. Tai – jausminės paveldo charakteristikos, kurios leidžia jį vertinti lyginant su individualiais grožio, vaizdingumo, ekspresyvumo ar taurumo etalonais.

Kultūros paveldo skirstymas pagal architektūrinę vertę

Kultūros paveldas gali būti vertinamas kaip architektūrinis, jei jis yra svarbus iliustruojant charakteristines architektūrinio planavimo, dizaino, stiliaus, dekoratyviosios puošybos arba konstrukcijos technikos savybes ar demonstruoja šių savybių kitimą, dinamiką.

Vertinant kultūros paveldo architektūrinės charakteristikas, svarbu identifikuoti pagrindines jo statybos sprendimų savybes ir nuspręsti, ar jos atitinka miesto ar šalies mastu plitusias architektūrinės srovės ar išskirtinumus.

Kultūros paveldo skirstymas pagal istorinę vertę

Teigiama, jog kultūros paveldas gal būti laikomas turinčiu istorinę vertę, jeigu jis sukėlė ar buvo sukeltas, yra pavyzdys, buvo paveiktas ar paveikė, yra asocijuojamas su ar turi simbolinę asociaciją su, yra vieta:

- Istoriniams įvykiams;
- Laikotarpiams;
- Judėjimams;
- Procesams ar veikloms;
- Gyvenimo būdai (vyravusioms vertybėms, siekiams, skoniams ar mados tendencijoms);

⁴⁸ Aplinkos ir paveldosaugos departamentas. (2013, rugpjūtis). *Assessing cultural heritage significance - using the cultural heritage criteria*. Nuoroda internete: <http://www.qldheritage.org.au/assets/files/pdf/using-the-criteria.pdf>

- Istorinių asmenybių ar jų grupių, organizacijų veiklai, ar kitu būdu reikšmingai prisidėjo prie dabartinės visuomenės ir aplinkos vystymosi.

Istorinė kultūros paveldo vertė dažniausiai sudaro kontekstą kitoms jo vertėms formuotis: objektas, būdamas vertingas architektūriniu požiūriu, daugeliu atveju tuo pat metu atspindės ir tam tikrą epochą, t.y., bus vertingas istoriniu aspektu.

Kultūros paveldo skirstymas pagal mokslinę vertę

Mokslinė ar kitaip įvardijama kaip tiriamoji kultūros paveldo vertė priklauso nuo objekto ar komplekso svarbos užtikrinant mokslinius tyrimus, duomenis, reprezentatyvumą ir kitas kokybes.

Nors dažnai mokslinė paveldo vertė sugretinama su archeologinėmis charakteristikomis, ji tuo neapsiriboja. Laikoma, kad kultūros paveldas yra moksliskai vertingas, jei jis reikšmingai prisidės prie teritorijos ir jos praeities tyrimo (tai gali būti objekto medžiaga ar dokumentacija). Todėl ši savybė yra laikoma potencialu tolimesniam pažinimui ir tyrinėjimams.

Kultūros paveldo skirstymas pagal visuomeninę vertę

Visuomeninė (dar kitaip – socialinė) kultūros paveldo vertė yra apibrėžiama miglotai. Vienas seniausiai ir dažniausiai vartojamų jos apibrėžimų nurodo vertinti kolektyvinį kultūros paveldo atpažinimą, kuris įkūnija tam tikras reikšmes, bendrai atpažįstamas ir svarbias visuomenės mastu. Kitaip tariant, visuomeninė vertė yra vertinama pagal jos simbolines, dvasines ar moralines savybes, svarbias tam tikrai bendruomenei ar kultūrinei grupei ir sukuriama visuotinį šių savybių atpažinimą, prisirišimą.

Kultūros paveldas, turintis reikšmingą visuomeninę veiklą, gali būti susijęs su:

- Viešosiomis erdvėmis;
- Susitikimų vietomis;
- Linksmimosi ar kultūros, poilsio vietomis;
- Istoriniais įvykiais;
- Memorialais;
- Vietomis, turinčiomis individualią reikšmę tam tikroms visuomenės grupėms.

Kultūros paveldo skirstymas pagal kitas vertes

Kvinslando atveju, bet kuri iš kultūros paveldo savybių, nepriskiriama nei vienai iš penkių išvardintų, tačiau lemianti unikalų objekto ar komplekso reikšmingumą, gali būti vertinama kaip „kita“. Vienas iš pavyzdžių – technologinė objekto reikšmė, kuri leidžia visuomenei susipažinti su ypatingais konstrukcijos, statybos, kūrimo būdais.

Apibendrinant galima teigti, jog Kvinslande, Australijoje naudojamas kultūros paveldo skirstymas pagal ryškesnį ar silpnesnį jų atitikimą estetiniam, architektūriniam, istoriniam, moksliniam, visuomeniniam ar kitiems kriterijams gali būti laikomas efektyviu paveldo objektų ir kompleksų skirstymo į funkcines grupes pavyzdžiu. Lietuvos (o konkrečiau – Klaipėdos) atveju, grupės būtų galima modifikuoti – išskirti turizmo, rekreacinę, edukacinę ar investicinę, tačiau kategorizavimo principas galėtų išlikti panašus. Manoma, jog paveldą sugrupavus, paveldosaugos sprendimų priėmimas būtų lengvesnis ir aiškesnis, todėl šiomis gairėmis stengiamasi vadovautis ir kuriant šio Projekto rezultatą – Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos strategiją.

Kultūros paveldo apsaugos įgyvendinimo patirties Kvinslande (Australija) analizės išvados:

- Aiškus ir konkrečius kriterijus atitinkantis kultūros paveldo objektų grupavimas gali būti laikomas viena iš sėkmingos tolimesnės jo panaudos sąlygų;
- Kvinslando atveju Klaipėdai aktualu tai, jog tokiu būdu yra atskleidžiamas paveldo panaudos potencialas ir objektai tampa valstybės saugomi tik tada, kai viršija eilę objektyviai nustatytų „ribinių“ kriterijų.

1.2.3. Strategijų rengimo gairės

Panašaus pobūdžio miesto plėtros ir – specifiskai – kultūros paveldo apsaugos strategijos yra rengiamos visame pasaulyje. Ypatingai šiuo atžvilgiu išsiskiria Okeanijos miestai, savo paveldo vadybos klausimais besikonsultuojantys su vietos gyventojais ir rinkos dalyviais tam, kad parengtų efektyvias daugiamečių paveldosaugos gaires.

Šiame analizės skirsnyje pristatomos 9 užsienio miestų ar nacionalinės kultūros paveldo apsaugos arba miestų plėtros strategijos, kurios sėkmingai iliustruoja šiuo metu pasaulyje vyraujančias paveldosaugos tendencijas ir dažniausiai ilgalaikėse gairėse priimamus sprendimus.

- *Waterloo* miesto Kanadoje kultūros paveldo strategija⁴⁹, parengta 2014 m., didžiausią dėmesį skiria ne beatodairiškam objektų užkonservavimui, o **sąlygų** jam **plėtoti ir išsaugoti** gerinimui. Viena iš svarbiausių priemonių – vietinio lygmens valdžios, atsakingos už kultūros paveldo objektų administravimą, **kompetencijų kėlimas ir gebėjimų stiprinimas**. Šios kompetencijos, keliamos specialių seminarų, mokymų metu, reikalingos planuojant ir priimant kompleksinius sprendimus bei vertinant kultūros paveldo objektų būklę, charakteristikas. Kitas prioritetas – kuo labiau **supaprastinti teisinę paveldosaugos bazę ir procesus**, suteikiant aiškumo ir skaidrumo ekonominę veiklą vystyti norintiems paveldo valdytojams ir vietos gyventojams. Galiausiai, didelis dėmesys skiriamas **privataus investicinio kapitalo pritraukimui** į kultūros paveldo valdymą: tikima, jog savo lėšas investavę valdytojai bus suinteresuoti puoselėti ir įveikinti vertingus objektus;
- Nacionalinė Australijos kultūros paveldo strategija (2014 m.)⁵⁰ savo ruožtu orientuojasi į vadinamąją **nacionalinę lyderystę** – vienas svarbiausių tikslų yra sudaryti reprezentatyvų ir įvairių interesų grupių atstovų naudojimui tinkamą **skaitmenizuotą kultūros paveldo objektų sąrašą**. Tai taptų priemone kitam tikslui – stipresniam ir labiau integruotam **visuomenės įsitraukimui** į paveldosaugos procesus bei sprendimų priėmimą – siekti. Galiausiai, pabrėžiamas poreikis **glaudžiai bendradarbiauti** ne tik tarp įvairių valstybės institucijų lygmenų, bet ir tarp turizmo, paveldosaugos, verslo, ekonominio vystymosi sektorių. Kultūros paveldas nebelaikomas vienadisciplininiu reiškiniumi; tai – istorinės vietovių raidos palikimas, kuri buvo sukurta ir turi būti puoselėjama vystant įvairaus tipo veiklas;
- *Upper Hutt* miesto Naujojoje Zelandijoje kultūros paveldo apsaugos strategija (2014 m.)⁵¹ dar kartą iliustruoja Okeanijos valstybių ir jų miestų dėmesį paveldo integravimui į dabartinės visuomenės gyvenimą. Čia į objektus bei kompleksus pažvelgta iš meno pusės: pabrėžiama reikiamybė kultūros paveldą sujungti su **kultūros ir meno puoselėjimu** viešosiose miesto erdvėse. Tuo pat metu siekiama efektyvinti visuomenės, verslo bei miesto lankytojų **informavimą** apie

⁴⁹ The City of Waterloo. (2015). *Built heritage strategy*. Nuoroda internete: <http://www.waterloo.ca/en/government/built-heritage-strategy.asp>

⁵⁰ Australijos Vyriausybė, Aplinkos ministerija. (2013, lapkritis). *Australian heritage strategy*. Nuoroda internete: <https://www.environment.gov.au/heritage/australian-heritage-strategy>

⁵¹ Upper Hutt City. (2014). *Arts, culture and heritage strategy*. Nuoroda internete: <http://www.upperhuttcity.com/wp-content/uploads/2014/12/Arts-Culture-Heritage-Strategy-Amended-Final3.pdf>

istorines vertybes naudojantis **naujosiomis technologijomis** (interaktyviais sąrašais, nuotraukų ir istorijų galerijomis). Kaip vienas svarbiausių paveldosaugos sėkmės rodiklių buvo pasirinktas objektų prieinamumas ne tik vietiniams miestiečiams, bet ir pasaulio gyventojams: visuose vystymo projektuose numatytas **daugiakultūriškumo skatinimas** ir miesto paveldo integracija į tarptautinio susidomėjimo ir turizmo vystymą;

- Melburnas Australijoje siūlo dar kitokį kultūros paveldo apsaugos modelį (2013 m.)⁵². Čia didžiausias dėmesys skiriamas paveldo **žinomumui ir edukacijai** skatinti. Tam numatyta sukurti interaktyvią informacinę **paveldo objektų duomenų bazę**, kuri pasitarnautų tiek jų administravimui, tiek turizmo skatinimui ir vietinių gyventojų edukacijai. Taip pat itin svarbu nuolat peržiūrėti ir, prireikus, atnaujinti teisinę paveldosaugos bazę, kadangi vystantis ir besiplečiant miestui susiduriama su kaskart naujais iššūkiais ir sprendimų priėmimo precedentais. Dinamiškas ir šiuolaikinei plėtrai pritaikytas vietinio lygmens **taisyklių rinkinys** – vienas svarbiausių dėmenų Melburno paveldosaugos strategijoje. Galiausiai, norėdami užtikrinti atsakingą paveldo eksploatavimą ne tik savivaldai priklausančiuose, bet ir privataus naudojimo objektuose bei siekiant užkirsti kelią daliai potencialių konfliktų, Melburno valdžios atstovai platina „**Paveldo valdytojo informacinį leidinį**“, kuriame siekiama aiškiai ir paprastai išdėstyti svarbią su paveldosauga mieste susijusią informaciją;
- Klaipėdai giminingame Švedijos mieste – Geteburge – 2012 m. sudaryta strategija⁵³ per miestą **tekančios upės** ir vakarinėje dalyje esančio **priėjimo prie jūros vaidmens stiprinimui** ir unikalaus miesto veido kūrimui. Vanduo strategijoje pateikiamas kaip galimybė atskleisti ir plėtoti **naują miesto įvaizdį**, besisiejantį su turtingu marinistiniu kultūros paveldu. Taip per miestą tekanti Jotos upė identifikuojama kaip pagrindinė miesto arterija, o palei ją išsidėstęs kultūros paveldas skatinamas **atnaujinimui** ir intensyvesniam visuomenės pažinimui bei naudojimui;
- 2011 m. parengta Lankasterio (Jungtinė Karalystė) kultūros paveldo apsaugos strategija⁵⁴ orientuota į paveldo kaip miesto „**prekės ženklo**“ panaudą. Kultūros paveldas šiame mieste suprantamas kaip neatsiejama ir pagrindinė vietinio identiteto dalis, kurią būtina viešinti ir puoselėti ne tik miesto viduje, bet ir atvykstantiems lankytojams. Lankasterio strategijoje pabrėžiama reikiamybė atnaujinti ar puoselėti ne pavienius paveldo objektus, tačiau visą jų **kompleksą**, stiprinant jų **tarpusavio ryšius** ir sudarant sąlygas kur kas labiau integruotam jų pažinimui. Šį sprendimą iliustruoja Lankasterio pilies, kuri buvo pagrindinis lankytinas paveldo objektas, sujungimas į aplinkinių objektų kompleksą, sudarant pilną ir įvairiapusį kultūros paveldo „maršrutą“. Galiausiai pabrėžiama, jog, nors kultūros paveldą būtina išsaugoti puoselėjant jo vertingąsias savybes, reikia prisitaikyti prie **šiuolaikinės rinkos poreikių**: prireikus keisti ar atnaujinti objektų funkcijas tam, kad jos kurtų gerovę ne tik primindamos apie praeitį;
- *Moonee Valley* miestas Australijoje 2011 m. parengė kultūros paveldo apsaugos strategiją⁵⁵, kuri labiausiai orientuojasi į vietinės valdžios vaidmenį procesuose. Didelis dėmesys skiriamas **tyrimams**, vykdomiems kultūros paveldo objektuose, vietovėse ar kompleksuose ir remiamiems vietinės valdžios lėšų. Tokiu būdu siekiama užtikrinti, jog paveldas bus toliau naudojamas ir įgaus naujas reikšmes vietiniams gyventojams ar lankytojams. Vietos administracijoje taip pat nutarta imtis veiksmų **visuomenės įsitraukimui** į paveldosaugos procesus skatinti – organizuoti renginius,

⁵² City of Melbourne. (2013, gegužė). *Heritage strategy*. Nuoroda internete:

<https://www.melbourne.vic.gov.au/BuildingandPlanning/Planning/heritageplanning/Pages/HeritageStrategy.aspx>

⁵³ Geteburgo miesto taryba. (2012, spalio 11). *Rivercity Gothenburg vision*. Nuoroda internete:

http://alvstaden.goteborg.se/wp-content/uploads/2012/12/rivercity_vision_eng_web.pdf

⁵⁴ Lankasterio miesto taryba. (2011, liepa). *Lancaster Cultural Heritage Strategy*. Nuoroda internete:

<http://www.lancaster.gov.uk/planning/regeneration/lancaster-cultural-heritage-strategy/>

⁵⁵ City of Moonee Valley. (2011, birželio 7). *Moonee Valley heritage strategy*. Nuoroda internete:

http://www.mvcc.vic.gov.au/~/_media/Files/Strategic%20Planning/Heritage/Heritage%20Strategy/HeritageStrategy_ADOPTED%20VERSION_June%202011.pdf

parodas, diskusijas bei kitaip didinti gyventojų prisirišimą prie miesto istorijos. Kitas kertinis strategijos akmuo – **parama kultūros paveldo valdytojams**. Ji numatoma teikti ne tik pinigineis lėšomis, bet ir aiškių, supaprastintų taisyklių parengimu. Iškeltas tikslas kultūros paveldą paversti ne našta privatiems valdytojams, o unikalia galimybe veiklai vystyti;

- Panašių tikslų siekia ir *Salmon Arm* miesto Kanadoje parengta kultūros paveldo apsaugos strategija (2009 m.)⁵⁶, aiškiai apibrėžianti **miesto valdžios vaidmenį** paveldosaugoje. Precedentų dėka buvo išskirtas poreikis supaprastinti paveldosaugos taisykles ir apibrėžti aiškių valdžios institucijų rolę sprendimų priėmimo ir dialoge tarp viešojo ir privataus sektoriaus. Kitas svarbus aspektas, sutinkamas jau ne pirmojoje strategijoje – **informavimas** apie kultūros paveldą plėtra, pajungiant vis naujas platformas (naujasias technologijas, internetą) ir taip stiprinant visuomenės įsitraukimą į paveldosaugos procesus. Galiausiai, pabrėžiama reikiamybė paveldosaugą laikyti multidisciplinine administravimo sritimi ir būtinybę svarbiausius jos tikslus **įtraukti į turizmo ir ekonominio vystymosi planus**;
- Valstybinė Švedijos (2007-2009 m.) kultūros paveldo apsaugos strategija⁵⁷ siekė įvairiomis priemonėmis didinti paveldo **svarbą šalies turizmui**. Kultūros paveldo ir informacijos apie jį prieinamumas vietiniams gyventojams ir lankytojams iš užsienio buvo vienas pagrindinių strateginių tikslų. Skatintas ir vadinamasis *atnaujinimo ir plėtros* metodas kultūros paveldo objektams. Jo taikymas reiškė **naujų paveldo panaudos formų** ieškojimą ir tam pritaikytą jo atkūrimą, atnaujinimą. Taigi, šis pavyzdys dar kartą iliustruoja, jog *autentiška paskirtis* vis dažniau yra keičiama į įveiklinimą.

Visų išvardintų miestų ar valstybių kultūros paveldo apsaugos strategijų santrumpos yra pateikiamos tolimesnėje schemoje (žr. Paveikslas 13). Svarbu pabrėžti, jog unikalios paveldo savybės, per ilgą laiką susiklosčiusios paveldosaugos taisyklės, geografija ir turimos lėšos turi daug įtakos pasirinktų strateginių tikslų vykdymo priemonėms. Visgi svarbu atpažinti tai, ką užsienio miestai ir valstybės laiko paveldosaugos gairėmis ir tolimesnio jo saugojimo ar naudojimo galimybėmis, kurios gali tapti pavyzdžiu ir Klaipėdos strategijos vystymui.

⁵⁶ Hobson & Associates. (2009, sausis). *Heritage strategy - the city of Salmon Arm*. Nuoroda internete: <http://www.salmonarm.ca/DocumentCenter/View/108>

⁵⁷ National Heritage Board of Sweden. (2005). *Cultural heritage tourism*. Nuoroda internete: http://www.raa.se/publicerat/varia2007_11.pdf

Paveikslas 13: Užsienio miestų ir valstybių kultūros paveldo apsaugos strategijos gairės

<p><i>Waterloo</i> (Kanada, 2014 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stiprinti savivaldos lygmens kultūros paveldo apsaugos gebėjimus (planuojant ir priimant sprendimus); • Paprastinti teisinę bazę ir procesus; • Skatinti investavimą. 	<p>Australija (2014 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Efektyvinti nacionalinę lyderystę (reprezentatyvus paveldo objektų sąrašas); • Stiprinti visuomenės įsitraukimą; • Bendradarbiauti (tarp valstybės institucijų, turizmo ir paveldosaugos sektorių). 	<p><i>Upper Hutt</i> (N. Zelandija, 2014 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stiprinti sąsają su kultūra ir menu; • Įtraukti naujas technologijas; • Kuo plačiau informuoti apie kultūros vertybes; • Stiprinti daugiakultūriškumą ir prieinamumą.
<p>Melburnas (Australija, 2013m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didinti paveldo žinomumą (sukurti internetinę informacinę paveldo objektų duombazę); • Nuolat peržiūrėti ir atnaujinti teisinę paveldosaugos bazę; • Platinti <i>paveldo valdytojo informacinį leidinį</i>. 	<p>Geteburgas (Švedija, 2012 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Upės vaidmens ir marinistinio paveldo vaidmens stiprinimas; • Atnaujinti miesto centro vystymąsi (skatinti atnaujinti ir naudoti kultūros paveldą). 	<p>Lankasteris (JK, 2011 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sukurti miesto ir jo kultūros paveldo <i>prekės ženklą</i>; • Pagrindinį miesto kultūros paveldo objektą – pilį – siesti su aplinkiniais objektais; • Pritaikyti kultūros paveldą šiuolaikinės rinkos poreikiams.
<p><i>Moonee Valley</i> (Australija, 2011 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Remti kultūros paveldo tyrimus; • Skatinti visuomenės įsitraukimą į paveldo puoselėjimą; • Remti kultūros paveldo valdytojus. 	<p><i>Salmon Arm</i> (Kanada, 2009 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aiškiai apibrėžti miesto valdžios vaidmenį paveldosaugoje; • Skatinti informavimą apie kultūros paveldą; • Integruoti paveldo objektus į ekonominio ir turizmo vystymo strategijas. 	<p>Švedija (2007-2009 m.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Didinti kultūros paveldo svarbą ir reikšmę turizmui; • Didinti paveldo prieinamumą; • Taikyti <i>atnaujinimo ir plėtros</i> metodą – ieškoti naujų paveldo panaudos formų.

2. Esamos Klaipėdos miesto kultūros paveldo situacijos analizė

Didžiąją dalį Klaipėdos miesto kultūros paveldui priskiriamų objektų sudaro nekilnojamasis kultūros paveldas. Visus šiuos objektus vienija tai, jog jie yra kultūriškai svarbūs, tačiau tuo pačiu labai skirtingi ir tarpusavyje nesusiję. Dėl šios priežasties rengiant kultūros paveldo apsaugos strategiją svarbu žiūrėti ne į kiekvieną objektą atskirai, o stengtis geriau suprasti bendrą kultūros paveldo arba atskirų jo grupių svarbą miesto vystymosi kontekste. Atliekant Klaipėdos kultūros paveldo objektų situacijos analizę, kultūros paveldo objektai yra vertinami, ir pagal rezultatus kategorizuojami, grupuojami. Rekomendacijos ir išvados atskiroms grupėms yra pagrindas saugojimo, naudojimo ir integravimo strategijų rengimui.

Šiame skyriuje yra pristatoma kultūros paveldo objektų analizių metodologija, pateikiami objektų vertinimo kriterijai, miesto planavimo dokumentų įtaka paveldo objektų vertinimui, vertinimo pagal kriterijus rezultatai, išskiriami penki panaudos potencialai ir paveldo objektų grupės pagal potencialus tam tikram panaudojimui.

Atliekant Klaipėdos kultūros paveldo objektų situacijos analizę buvo remtasi gerąja užsienio šalių patirtimi (žr. Skirsnį „

Užsienio valstybių paveldosaugos apžvalga“). Visų pirma, tai – objektų analizavimas per pritaikymo potencialus ir detalaus paveldo objektų sąrašo sukūrimas. Taip pat daugiau dėmesio skirta paveldo panaudai kurti pajamoms, burti bendruomenėms, marinistinio ir pakrančių paveldo vaidmens stiprinimui.

2.1. Analizės metodologija

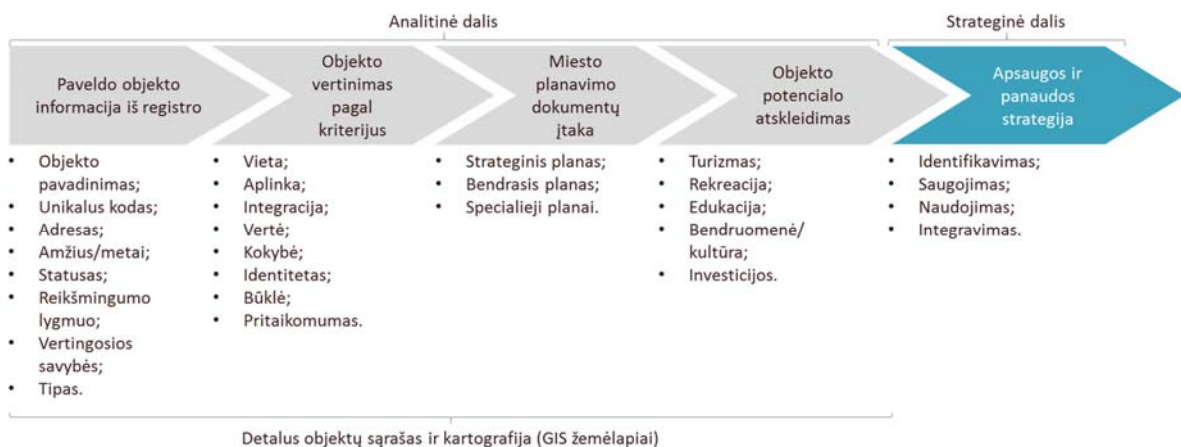
Individualus objektų vertinimas pagal sudarytą kriterijų sistemą bei kartografija (angl. *mapping*) yra pagrindiniai metodai, naudojami analizuojant Klaipėdos kultūros paveldo objektus.

Detaliam paveldo objektų sąrašui sukurti į vieną vietą surenkama visa aktuali kultūros paveldo objektą apibūdinanti informacija. Įprastai kultūros paveldo objektai yra vertinami naudojant tik Kultūros vertybių registro informaciją, tačiau ji yra nepakankama išsamiam objektų pritaikymo galimybių atskleidimui. Dėl šios priežasties objektų sąrašas yra papildomas kriterijais, darančiais įtaką objekto saugojimui ir pritaikymui (tokiais, kaip objekto vieta, pasiekiamumas, būklė, plėtros galimybės). Šiems kriterijams pildyti yra naudojami LR Statistikos departamento bei VĮ Registrų centro duomenys, Klaipėdos miesto savivaldybės informacija, apklausiami ekspertai, lankomi objektai. Priklausomai nuo to, kuriuos kriterijus atitiko labiausiai, objektas yra priskiriamas panaudojimo potencialui. Klaipėdoje jų išskyrėme penkis, labiausiai atitinkančius miesto strategines ambicijas. Taip pat, siekiant įvertinti miesto raidos įtaką paveldo objektų panaudojimui, yra apžvelgiami miesto planavimo dokumentai.

Analizių metu surinkta informacija yra pristatoma žemėlapiuose naudojantis GIS įrankiais. Pagal kiekvieną duomenį ar kriterijų yra paruošiamas žemėlapis. Tai leidžia pamatyti, kaip ir kur dominuoja tam tikri paveldo objektai, atskleisti bendrą strategijos apimtį, vertinti objektų santykį su kitais miesto raidą lemiančiais aspektais (tokiais, kaip gyventojų skaičius, tankumas, gatvių, infrastruktūros išsidėstymas). Objektai lyginami įvairiais pjūviais. Tai leidžia įžvelgti tendencijas, daryti išvadas, atskleisti potencialus ir siūlyti rekomendacijas strategijai. Visi parengti žemėlapiai pridedami prie dokumento (žr. Priedas D).

Detalus paveldo objektų sąrašas bei žemėlapiai gali būti pildomi ir viešinami. Detalaus paveldo objektų sąrašo sudarymas taip pat yra paveldo objektų apsaugos strategijos dalis, susijusi su edukacija, sklaida, informacijos prieinamumu ir duomenų bazės sukūrimo pradžia.

Paveikslas 14: Kultūros paveldo objektų analizė jų turimam potencialui atskleisti

2.2. Paveldo objektų vertinimas

Klaipėdos miesto esamos paveldo situacijos analizės metu yra tiriami 427 kultūros paveldo objektai, esantys Kultūros paveldo departamento sudarytame Kultūros vertybių registre⁵⁸. Apie kiekvieną objektą yra surenkama informacija ir jis yra įvertinamas įvairiais aspektais.

Paveldo objektui vertinti naudojamas specialus sąrašas su įvairių aspektų vertinimo skalėmis ir vertinimo variantais (žr. Paveikslas 15 ir Priedas C). Visų registre esančių paveldo objektų duomenys ir įvertinimas yra pateikiami paveldo objektų sąrašė bei žemėlapiuose (žr. Paveikslas 16). Sąrašas yra kintamas ir nebaigtinis, jis gali būti pildomas naujais objektais. Tolimesnėje lentelėje (žr. Lentelė 6) pateikiami vertinimo kriterijai ir paaiškinimas, kokią įtaką kiekvienas jų duoda objektų panaudojimui ir apsaugai.

Lentelė 6: Kultūros paveldo objektų vertinimo kriterijai

Pagrindiniai kultūros paveldo objekto duomenys	
<ul style="list-style-type: none"> • Objekto pavadinimas; • Amžius/metai; • Adresas; • Unikalus kodas; • Įregistravimo data; • Registro numeris. 	Pagal pagrindinius paveldo objektų duomenis, gautus iš Kultūros vertybių registro, yra sudaromas objektų sąrašas, pagal adresus sužymimi objektai žemėlapyje, pagal duomenis objektai grupuojami, siekiant įvertinti bendrą strategijos apimtį, objektų skaičiaus pasiskirstymą mieste ir atskirose jo dalyse.
Vertinimo kriterijų grupė	Vertinimo prasmė
Lokacija ir aplinkos įtaka	
Integracija į miesto struktūrą: <ul style="list-style-type: none"> • Dviračių takai; • Visuomeninis transportas; • Automobilių keliai; • Atstumas iki vietų, generuojančių srautus (automobilių stovėjimo aikštelės, stotys, keltų, kruizinių laivų sustojimai). 	Objektų pasiekiamumas įvairiomis transporto priemonėmis bei integracija į miestą daro įtaką, kas ir kaip dažnai galės naudotis ar lankyti paveldo objektą. Geras objektų pasiekiamumas bei artumas prie vietų, generuojančių srautus, didina tų objektų patrauklumą turizmui, verslui. Objektų pasiekiamumas dviračiu ar viešuoju transportu didina objektų patrauklumą rekreacijai, edukacijai.
Tiesioginė objekto aplinka: <ul style="list-style-type: none"> • Miesto viešos erdvės; • Miesto parkai, želdynai, gamta. 	Kultūros paveldo objektas, būdamas prie viešųjų erdvių, kuriose renkasi miestiečiai (tokių, kaip aikštės, skverai, alėjos) tampa labiau matomas. Tokie objektai turi didelį potencialą edukacijai ar verslui. Paveldo objektai, esantys prie miesto parkų ir želdynų, turi didelį potencialą rekreacijai.
Aplinkos kontekstas 500m spinduliu (iki 10min. ėjimo): <ul style="list-style-type: none"> • Gyventojų kiekis; • Darbo vietų kiekis; • Socialinės/kultūros įstaigos; • Edukacinės įstaigos; • Artimi kiti kultūros paveldo objektai; • Aptarnavimo funkcijos (HoReCa). 	Paveldo objektų pasiekiamumas pėsčiomis daro įtaką jų panaudojimui. Objektai, esantys tankiai apgyvendintose teritorijose, turi potencialą pritaikymui bendruomenės reikmėms, edukacijai. Paveldo objektai, esantys prie mokyklų ir darželių, turistinių objektų, visuomeninių įstaigų, darbo vietų yra prioritetingi edukaciniam panaudojimui. Paveldo objektų koncentracija, kur vienu metu yra galimybė pamatyti, susipažinti, aplankyti daugiau kultūros paveldo objektų, yra patrauklu turizmui bei verslui.

⁵⁸ Kultūros paveldo departamentas. (2015). *Kultūros vertybių registras*. Nuoroda internete: <http://kvr.kpd.lt/#/>

Vertė, kokybė ir identitetas	
<p>Vertė ir kokybė:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertingos savybės; • Reikšmingumo lygmuo; • Paveldo statusas; 	<p>Aukštesnio paveldo statuso, reikšmingumo lygmens bei daugiau vertingųjų savybių turintys paveldo objektai yra svarbesni ir labiau išskirtiniai, todėl yra prioritetingi panaudojimui ir apsaugai.</p>
<p>Identitetas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siejimas su kitais istoriniais įvykiais, žmonėmis; • Įtaka miestovaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms; • Paveldo identitetas (archeologinis, vokiškas, religinis, industrinis, rekreacijos, kurorto, pakrančių ir marinistinis identitetas, fortifikacijos, dvarai, sodybos). 	<p>Paveldo objekto identitetas atspindi, kaip yra ar turėtų būti atpažįstamas ar siejamas kultūros paveldo objektas. Kai kurių identitetų išryškinimas yra miesto prioritetas (pavyzdžiui, marinistinis kultūros paveldas). Taip pat prioritetingi yra tie objektai, kurie daro įtaką miesto panoramoms, bei tie, kurie yra siejami su svarbiausiais istoriniais įvykiais ar žmonėmis.</p>
<p>Tipas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atvira erdvė; • Komplexas; • Pastatas; • Statinys; • Objektas. 	<p>Tipologija daro įtaką, kaip galėtų būti panaudojamas paveldo objektas. Pavyzdžiui, atviros erdvės labiau tinka rekreacijai, edukacijai, o kompleksai ir pastatai gali būti pritaikomi naujai funkcijai.</p>
Būklė ir pritaikomumas	
<p>Nuosavybė ir funkcija:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuosavybės forma (privatu ar vieša) • Funkcijos atvirumas lankytojams. 	<p>Nuosavybės forma daro įtaką, kaip greitai ir lengvai paveldo objektai gali būti panaudojami naujai funkcijai. Pavyzdžiui, miestui priklausantys objektai yra lengviau pritaikomi bendruomenėms. Funkcijos atvirumas lemia, ar objektai gali būti lankomi ir kaip lengvai pritaikomi edukacijai.</p>
<p>Fizinė būklė:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sklypo plotas; • Pastato naudingas plotas; • Išlaikymo kaštai; • Fizinė būklė (sutvarkytas, sugriuvęs). 	<p>Paveldo objekto patrauklumui verslui bei investicijoms daro įtaką objekto naudingas bei sklypo plotas, pastato fizinė būklė ir išlaikymo kaštai. Didesnis plotas talpina daugiau naujų funkcijų, susidėvėję ir sugriuvę pastatai reikalauja daugiau investicijų.</p>
<p>Plėtos galimybės:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Galimas naujas užstatymas; • Jau padaryti darbai (tyrinėjimai, techniniai projektai); • Paveldo apsaugos lygis. 	<p>Galimybės naujam užstatymui ar plėtrai, bei atlikti tyrinėjimai ar techniniai projektai lemia paveldo objekto patrauklumą verslui ir investicijoms. Visgi paveldo apsaugos lygis gali drausti, riboti ar leisti plėtrą.</p>

Paveikslas 15: Kultūros paveldo objektų vertinimo anketa

Kultūros paveldo objekto vertinimo anketa

Kultūros paveldo objekto informacija

Objekto pavadinimas: Unikalus kodas:
Architektas: Projektavimo data:
Adresas: Registro numeris

Kultūros paveldo objekto lokacijos ir aplinkos įtaka

Integracija į miesto struktūrą

Kaip arti objektas yra prie didesnių telpų? (m.)

	☐ 0-50	☐ 50-100	☐ 100-200	☐ 200-300	☐ 300-500
--	-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Kaip arti objektas yra prie visuomeninio transporto stotelių? (m.)

	☐ 0-50	☐ 50-100	☐ 100-200	☐ 200-300	☐ 300-500
--	-------------------------------	---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Kaip arti objektas yra šalia viešųjų, gyvenamųjų, švietimo ir kultūros, laikų kaip automobilių aikštės, stotys, kelių, kintamųjų laisvų, turistinių autobusų stovėjimo vietos? (m.)

	☐ 0-200	☐ 200-400	☐ 400-600	☐ 600-800	☐ 800-1000
--	--------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------

Kaip gerai objektas pasiekiamas automobiliu? (Kurią integraciją pagal Space Syntax metodus)

	☐ Labai gerai	☐ Gerai	☐ Vidutiniškai	☐ Blogai	☐ Labai blogai
--	--------------------------------------	--------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------	---------------------------------------

Techniniai objekto aspektai

Ar objektas yra prie miesto viešųjų erdvių, kelių kaip aikštės, krantinės? Taip Ne

Ar objektas yra gamtiniai aplinkoje arba prie miesto žiedų, parkų? Taip Ne

Objekto aplinkos korespondencijos šifras (iki 100000)

Kiek gyvenamųjų gyvena 500 metrų spinduliu aplink kultūros paveldo objektą?	☐ + 3000	☐ 3000-3500	☐ 3500-4000	☐ 4000-7000	☐ 7000-10000
Kiek darbo vietų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ + 5000	☐ 5000-5500	☐ 5500-6000	☐ 6000-7000	☐ 7000-10000
Kiek edukacinių įstaigų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ 1,2	☐ 2,3	☐ 3,4	☐ 4,5	☐ 5,6
Kiek visuomeninių įstaigų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ + 5	☐ 5-10	☐ 10-20	☐ 20-30	☐ 30-40
Kiek kitų kultūros paveldo objektų yra 500 metrų spinduliu?	☐ + 30	☐ 30-60	☐ 60-90	☐ 90-120	☐ 120-150
Kiek aptarnavimo funkcijų HORECA yra aplink objektą 500 metrų spinduliu?	☐ + 5	☐ 5-10	☐ 10-15	☐ 15-20	☐ 20-30

Kultūros paveldo objekto vertė, kokybė ir identitetas

Vertė ir kokybė

Kiek vertingųjų taisyklių turi paveldo objektas? 1,2 3 4 5 6

Paveldo objekto reikšmingumo lygmuo Nacionalinis Regioninis Vietinis

Paveldo objekto statusas Regioninis Nemietas Miesto savininkas

Identitetas

Ar kultūros paveldo objektas yra vietinis su istoriniais įvykiais, lyminis išnirimasis? Taip Ne

Ar kultūros paveldo objektas daro įtaką miesto panoramai, miestovaičiai? Taip Ne

Ar kultūros paveldo objektas daro įtaką miesto panoramai, miestovaičiai?

☐ Archeologinis identitetas	☐ Vikiškasis identitetas
☐ Fortifikacinis	☐ Pabrėžtas ir mairuolinis identitetas
☐ Industriškas identitetas	☐ Religiozinis identitetas
☐ Dvarai, sodybos	☐ Rekreacinis, kurortinis identitetas

Tipai

Kuriam tipui gali būti priskiriamas kultūros paveldo objektas?

- Atvira erdvė (džija, parkas, parkavimo vieta, senovės kapinės, senovės gyvenvietė, šventi dvirai, fortifikacija, bastionai, kapinynai, ravelinai)
- Kompleksas (pašto kompleksas, pėsčiųjų kompleksas, bastionų kompleksas, dujų fabrikų kompleksas)
- Pastatas (namas, administracinis pastatas, aikštis, darželis, durtuvė, kumetynas, sandėlis, tuartas, aikštė, gyvenimo pastatas, bankas, cista, kavinė, skulptūrinis objektas, turizmas)
- Statiniai (nuolatinis laivo vieta, bastionai, bastionų sekamos, dekoratyviniai skulptūriniai paminklai, septyni, kapai, viražai)

Kultūros paveldo objekto būklė ir pritaikymo galimybės

Numatytas ir šiuo metu

Kiek yra kultūros objektų numatytas? žemas vidus labai nėra duomenų

Kiek yra kultūros objektų šiuo metu? žemas vidus labai nėra duomenų

Finansavimas

Kiek yra objekto sklypo plotas? m²

Kiek yra pastato naudojimo plotas? m²

Kiek yra pastato nuomos mėnesio (šilumos kaina)? €

Šiluminės kaital: kiek yra pastato vidutinė šilumos (šilumos kaina)? Gera kaina vidurinė kaina bloga kaina

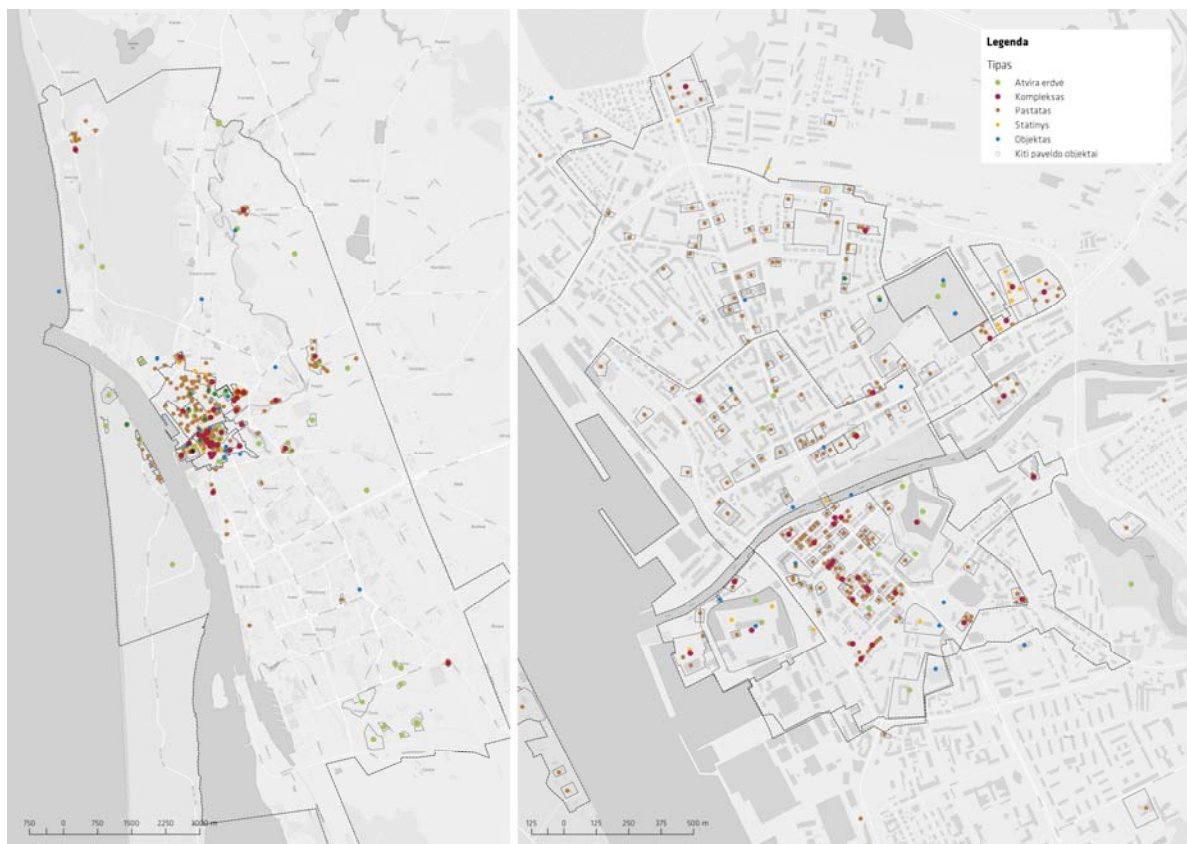
Kiek yra objekto šiluminė (šiluminė, nuotekų)? Gera kaina vidurinė kaina bloga kaina

Pastato patalpos

Ar galimas naujas vartojimas šalia objekto arba vidinė plotas? galimas neįmanoma nėra duomenų

Ar jau padaryti objektų tyrimai, archeologiniai tyrimai, techniniai projektai? Pabrėgti baigti nepabrėgti nėra duomenų

Paveikslas 16: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal tipus

2.3. Paveldo objektų vertinimo išvados

Paveldo objektų pasiskirstymas mieste

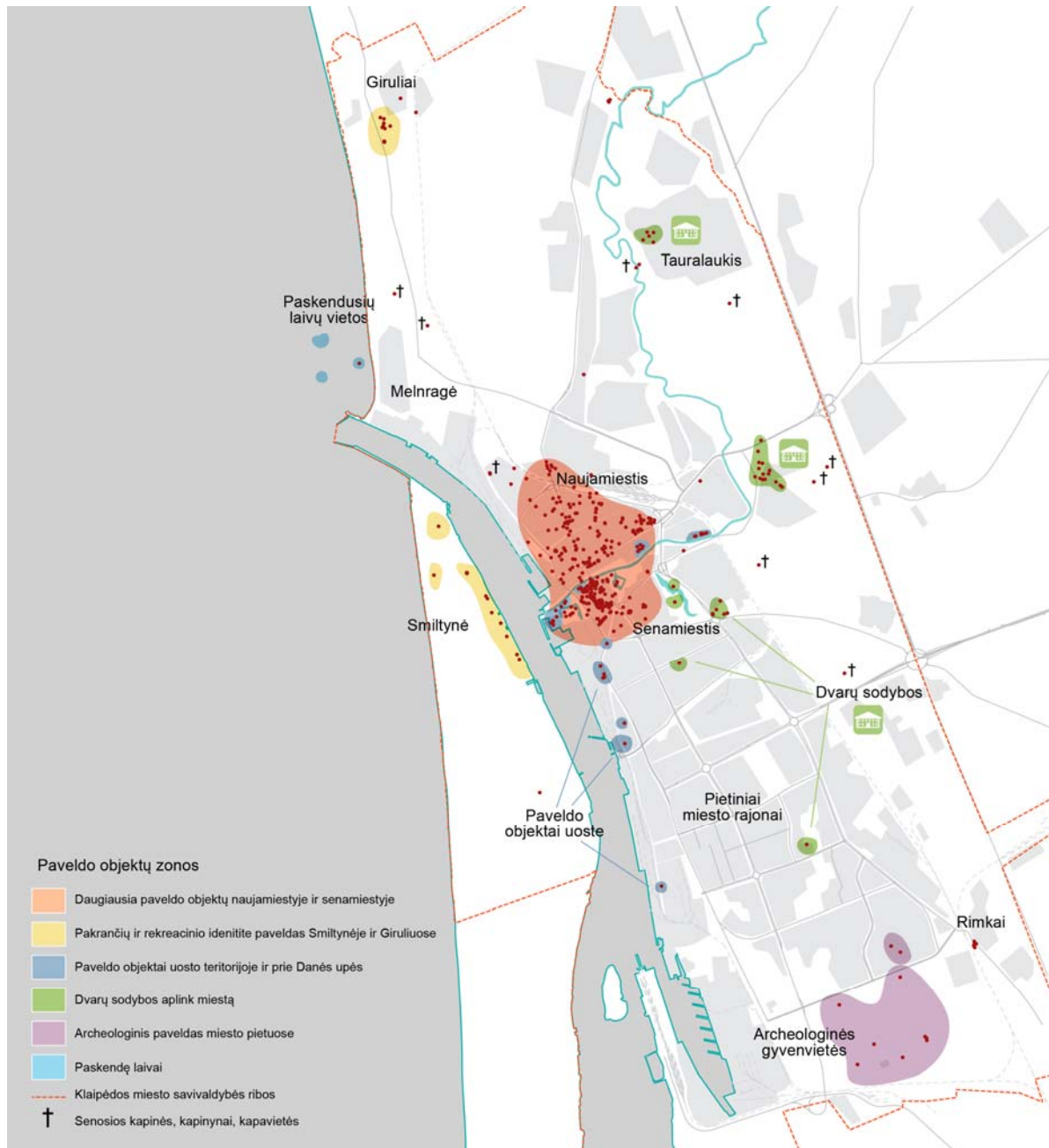
Šiuo metu Klaipėdoje yra 422 paveldo objektai, įrašyti į Kultūros paveldo registrą. Didžioji jų dalis yra šiaurinėje miesto dalyje, senamiestyje ir naujamiestyje:

- 150 (35%) objektų patenka į senamiesčio teritoriją;
- 150 (35%) objektų patenka į naujamiesčio teritoriją.

Pavieniai objektai ar paveldo objektų grupės yra pasiskirsčiusios visame mieste (žr. Paveikslas 17):

- Sandėliai, industriniai, bei kiti paveldo objektai prie istorinės miesto ašies – Danės upės bei jos žiočių į marias;
- Pietinėje miesto dalyje – archeologinių paveldo objektų grupė;
- Miestą supę išsibarstę dvarų kompleksai (Bachmano, Tauralaukio, Sendvario, Rumpiškės, Jonišio, Gedminų sodybos);
- Pakrančių ir rekreacinio paveldo objektai (vilos) Giruliuose ir Smiltynėje;
- Pavienių paveldo objektų yra uosto teritorijoje ar jo prieigose;
- Periferinėje miesto zonoje yra senosios laidojimo vietos, kapavietės, kapynai.

Paveikslas 17: Klaipėdos kultūros paveldo objektų zonų pasiskirstymas miesto struktūroje

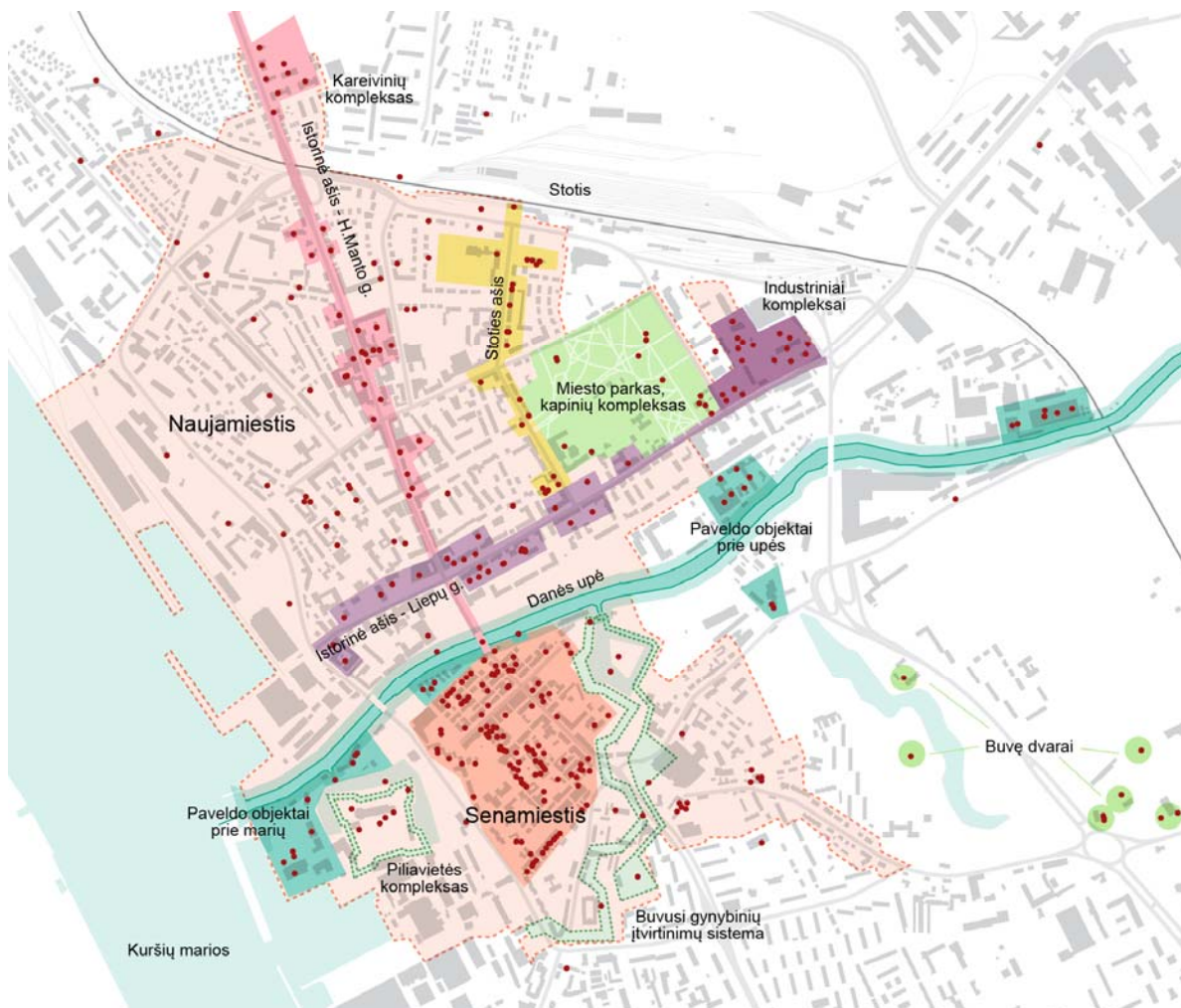
Istorinės miesto dalies struktūra ir paveldo objektų pasiskirstymas

Daugiausia Klaipėdos kultūros paveldo yra centrinėje miesto dalyje (žr. Paveikslas 18). Pati seniausioji miesto dalis yra Danės upės pietuose – senamiestyje, kur kūrėsi pirmosios gyvenvietės, vėliau buvo pastatyta pilis ir miestas. Čia didžiausia paveldo objektų koncentracija, tai – pastatai ir pastatų kompleksai, išsidėstę palei taisyklingą, stačiai besikertančių gatvių tinklą. Senamiesčio struktūroje yra likęs Klaipėdos piliavietės kompleksas bei gynybinių įtvirtinimų sistemos, bastionų liekanos.

XVIIIa. Klaipėda išsiplėtė į šiaurinę upės pusę, kur priemiesčiai pradėti vadinti naujamiestiu. Naujajį miestą su senuoju jungė upė. Upė ilgą laiką buvo pramonės zona su sandėliais ir fabrikais. Dalis jų yra išlikę ir tapo kultūros paveldo objektais, tai dujų fabrikas, elektrinė, skerdykla, sandėliai.

Augant miestui naujamiestis užstatomas kvartalais. Didelė dalis administracinių įstaigų (paštas, gimnazijos) bei turtingų miestiečių namų išliko kaip kultūros paveldo objektai. Jie gana tolygiai pasiskirstę visame naujamiestyje, tačiau didesnės paveldo koncentracijos yra prie pagrindinių naujamiestio ašių – H. Manto, Liepų, S. Neries, K. Donelaičio gatvių.

Paveikslas 18: Kultūros paveldo objektų zonos centrinėje miesto dalyje

Paveldo objektų amžius

Klaipėdoje paveldo objektai yra kilę iš įvairių amžių. Seniausi objektai – archeologinės gyvenvietės Klaipėdos pietuose.

- 42% (187) paveldo objektų pastatyti XIX amžiuje, didžioji jų dalis yra senojo miesto ribose;
- 16% (72) visų paveldo objektų sukurta iki XIX amžiaus;
- 22% (99) sukurta XX amžiuje.

Paveldo objektų reikšmingumas, statusas ir vertingosios savybės

Dauguma svarbiausių paveldo objektų, pagal reikšmingumo ir statuso lygį bei vertingųjų savybių kiekį, yra centrinėje miesto dalyje – senamiestyje ir naujamiestyje. Mieste yra 26 paminklai, kurie, vertinant bendraisiais bruožais, sudaro šias grupes:

- Kareivinių statinių kompleksas (dabartiniai universiteto pastatai);
- Piliavietės kompleksas;
- Pastatų kompleksas Didžiojoje Vandens gatvėje;
- Miesto pietuose esančios senosios Žardės gyvenvietės.

Nacionalinės reikšmės objektai (be išvardintųjų) taip pat yra Pauliaus Lindenau laivų statyklos, celiuliozės gamyklos, pašto, stoties pastatų kompleksai, bei senosios Klaipėdos ir Koggalio kapinės.

Daugiausia vertingųjų savybių turi Klaipėdos senamiestis ir naujamiestis. Pagal vertingų savybių skaičių taip pat galima išskirti Smiltynės gyvenvietę, Bachmano bei Tauralaukio dvarus. Keli objektai pagal vertingąsias savybes yra unikalūs, tai – sandėlis Aukštojoje gatvėje, paštas bei technologinis tiltas Pilies gatvėje.

Mieste dominuoja paveldo objektai, turintys iki trijų vertingųjų savybių. Dauguma architektūriškai vertingų objektų yra šiaurinėje miesto dalyje – senamiestyje ir naujamiestyje. Istoriskai vertingų objektų yra visame mieste ir apylinkėse. Archeologiškai vertingų objektų yra senojo miesto dalyje bei Klaipėdos pietuose. Kraštovaizdžiu vertingi objektai yra išsidėstę aplink Klaipėdos miesto centrinę dalį. Inžinerinę vertę turintys objektai yra išsidėstę miesto pramoniniuose rajonuose. Galiausiai, devyni objektai turi urbanistinių vertingųjų savybių.

Paveldo objektų pasiskirstymas pagal tipą ir identitetą

Didžioji dalis kultūros paveldo objektų Klaipėdoje yra pastatai (327), kurie yra pavieniai arba sudarantys kompleksus. Klaipėdoje yra 43 pastatų kompleksai. Tai – daugiausiai namų grupės, taip pat – sandėliai, gamyklos (celiuliozės, dujų, laivų statyklos ir pan.), institucijos (kareivinės, vaistinė, paštas, stotys ir pan.), sodybos. Daugiausia kompleksų yra senamiestyje ir naujamiestyje.

Paveldo objektų sąrašė yra objektų – atvirų erdvių:

Kapinės ir kapinynai (18 objektų);

- Buvusios gyvenvietės (11);
- Gynybiniai įtvirtinimai ir jų liekanos (11) (fosa, revelinas, bastionas, piliavietė ir pan.);
- Kita (piliakalnis, kopa, parko fragmentas, miesto dalys: senamiestis, naujamiestis ir pan.).

Atvirų erdvių tipo objektai yra tolygiai pasiskirstę tiek centrinėje miesto dalyje (kapinės, gynybiniai įtvirtinimai), tiek miesto pakraščiuose (gyvenvietės, kapinės, kapinynai).

Klaipėdos paveldo objektų sąrašė yra 10 skulptūrų, 5 pavieniai kapai, 4 tiltai, 8 kariniai gynybiniai įtvirtinimai (bunkeris, bastionas). Taip pat sąrašė yra tokių objektų, kaip elingas, aeracinė, tvoros, paskendusią laivų vietos, arteinis šulinys, akmenys, kirvis, interjero elementai.

Klaipėdos paveldo objektams galima priskirti šiuos identitetus:

- Vokiškų miestų identitetas;
- Pakrančių ir marinistinis;
- Fortifikacijos;
- Industrinis;

- Religinis;
- Rekreacinis kurorto;
- Archeologinis;
- Dvarai ir sodybos.

Didžioji dalis Klaipėdos paveldo objektų, ypač esančių senamiestyje, atspindi vokiškiems miestams būdingą identitetą ir architektūrą. Be to, Klaipėda iš kitų Lietuvos ir regiono miestų išsiskiria jūriniu ir pakrančių paveldu; tokiu, kaip uosto infrastruktūra, laivų statyklos, inžineriniai objektai ir sandėliai.

Objektų integracija į miesto struktūrą

Paveldo objektų apsaugai ir panaudojimui daro įtaką jų padėtis mieste. Objektų integraciją į miestą lemia jų pasiekiamumas viešuoju transportu, dviračiais, integracija į gatvių tinklą bei buvimas prie atvykimo vietų, tokių, kaip stotys, perkėlos, pagrindinės automobilių stovėjimo aikštelės.

Atlikus paveldo objektų integracijos vertinimą galima teigti, jog geriausią pasiekiamumą turi paveldo objektai, esantys centrinėje miesto dalyje, senamiestyje ir naujamiestyje, prie Herkaus Manto, Liepų, Tiltų ir Pilies gatvių. Taip pat gerai integruoti objektai, esantys prie Priestočio, S. Nėries, K. Donelaičio, Turgaus, Didžiojo Vandens bei Kūlių Vartų gatvių. Be objektų centrinėje ir šiaurinėje miesto dalyse, gerai integruoti objektai yra Tauralaukyje, Bandužių gyvenvietės, prie Rimkų geležinkelio stoties ir Smiltynėje prie senosios perkėlos. Prasčiausiai integruoti objektai yra toli nuo pagrindinių kelių (senosios Žardės gyvenvietės pietuose bei senosios kaimų kapinės ir kapinynai, išsidėstę aplink miestą).

Tiesioginės paveldo objekto aplinkos įtaka

Paveldo objektai, esantys prie pagrindinių miesto viešųjų erdvių, yra patrauklesni turizmui, investicijoms, bei turi didesnį potencialą edukacijai. Pagrindinės Klaipėdos viešosios erdvės, kuriose renkasi žmonės bei yra didesni praeivių srautai yra:

- Teatro aikštė;
- Turgaus gatvė;
- Turgaus aikštė;
- Tomo aikštė;
- Skveras Didžiojo Vandens gatvėje;
- Piliavietė;
- Jono kalnelis;
- Danės krantinė;
- Danės skveras;
- Atgimimo aikštė;
- K. Donelaičio aikštė;
- M. Mažvydo alėja;
- Skulptūrų parkas;
- Lietuvinkų aikštė;
- Takas link jūrų muziejaus Smiltynėje.

Paveldo objektai, esantys prie šių erdvių, yra matomi, atpažįstami ir todėl turi daugiau privalumų panaudojimui.

Paveldo objektai, esantys gamtinėje aplinkoje arba prie miesto želdynų ir parkų, turi potencialo rekreaciniam panaudojimui. Tai – dvarų vietos miesto parkuose (Joniškės, Sendvario, Rumpiškės ir Gedminų dvarai, visi objektai Skulptūrų parke ir aplink jį, bei gynybinių įtvirtinimų kompleksas prie Galinio pylimo gatvės ir aplink Jono kalnelį). Taip pat rekreacinį potencialą turi objektai, esantys toliau už miesto; tokie, kaip vilos Giruliuose, visi objektai Smiltynėje, Tauralaukyje (sodyba ir akmuo), Bachmano dvaro kompleksas ir Purmalių bei Kuncų piliakalniai.

Danės upė naudojama rekreacijai ir turizmui baidarėmis bei mažaisiais laivais. Upės vandens turizmą planuojama plėsti, todėl paveldo objektai, matomi ir pasiekiami iš upės, turi potencialą rekreacijai, turizmui, bei edukacijai.

Paveldo objektų aplinka 500 metrų spinduliu

Įvertinus paveldo objektų aplinką 500 metrų spinduliu, t.y., dešimties minučių ėjimo pėsčiomis, galima teigti, jog daugiausiai potencialo naujam pritaikymui turi paveldo objektai, esantys naujamiestyje. Nuo jo nežymiai atsilieka paveldo objektai senamiestyje.

Daugiausiai darbo vietų bei visuomeninių įstaigų yra aplink paveldo objektus, esančius pietinėje naujamiesčio dalyje, prie H. Manto, Puodžių, Liepų gatvių bei senamiestyje prie Danės.

Pagal restoranų ir kavinių (HoReCa) skaičių, taip pat daugiau privalumų turi paveldo objektai, esantys senojo miesto ribose, senamiestyje ir naujamiestyje.

Įdomių pastebėjimų galima atrasti lyginant gyventojų skaičių aplink paveldo objektus. Viso miesto masteliu išsiskiria kultūros paveldo objektai, esantys pietinėje miesto dalyje, kur ypač daug gyventojų, bet mažai kultūros paveldo objektų. Šie objektai yra:

- Bandužių senovės gyvenvietės ir kapinynas;
- Gedminų ir Rumpiškių dvarų namai;
- Bastionų kompleksas Galinio pylimo gatvėje;
- Ligoninės pastatų kompleksas (Kūlių vartų g.);
- Namų grupė Butsargių ir Tilžės gatvių sankirtoje;
- Objektai naujamiestyje, esantys netoli H. Manto gatvės, bei prie H. Manto ir Liepų gatvių sankirtos.

Paveldo objektai, esantys arti gyventojų, tampa prioritetiniais panaudojimui, gyventojų edukacijai, supažindinimui.

Didžiausia paveldo objektų koncentracija 500 metrų atstumu yra senamiestyje. Ten vienu metu galima susipažinti su daugiausiai Klaipėdos istorinių vertybių. Visgi svarbu pažymėti ir tai, jog senamiestyje yra ženkliai mažiau gyventojų.

2.4. Potencialo atskleidimas

Potencialų atskleidimas yra dar vienas būdų įvertinti ir išanalizuoti objektus skirtingais pjūviais. Tai nėra strategijos formavimo įrankis, bet vienas iš svarbių atspirties taškų, prioretizuojant objektus tarpusavyje.

Siekdami išryškinti prioritetinius paveldo objektus, analizuojame juos pagal penkias potencialų kryptis:

- Turizmas;
- Rekreacija;
- Edukacija;
- Bendruomenė;
- Investicijos bei komercinė veikla.

Šios kryptys suformuotos remiantis Klaipėdos miesto savivaldybės 2013-2020 metų strateginiu plėtros planu. Kiekvienam iš potencialų yra apibrėžta, kurie iš kriterijų daro didelę įtaką, kurie yra svarbūs ir kurie nedaro arba daro nereikšmingą įtaką. Remdamiesi tokia metodika, kiekvienam iš objektų išryškiname svarbiausias kryptis, kurių pagrindu galima formuoti įvairias strategijas bei matyti, kokią įtaką ir kuriai sričiai galima daryti panaudojant kiekvieną iš objektų. Detalus kriterijų parinkimas, atskleidžiant kiekvieną iš potencialų pateikiamas tolimesnėje lentelėje po kiekvieno iš potencialų detalesnio apibūdinimo (žr. Paveikslas 19).

Turizmo potencialas

Turizmo potencialu siekiama parodyti, kurie objektai yra tinkami turizmo veiklai, daro įtaką bendram turistiniam įvaizdžiui ar turi potencialą tapti vienu iš naujų lankomų objektų. Potencialas įvertinamas atskleidžiant, kurie objektai yra šalia pagrindinių turistų atvykimo taškų, lengvai pasiekiami pėsčiomis, gerai matomi pagrindinėse miesto viešose erdvėse, išsiskiria savo unikalumu, vertingumu bei identitetu.

Rekreacinis potencialas

Rekreacinis potencialas atskleidžia objektus, kurie yra rekreacijai tinkamoje aplinkoje, gerai pasiekiami dviračiais, pėsčiomis ar visuomeniniu transportu, bei išsiskiria rekreacijai tinkamu identitetu.

Edukacinis potencialas

Objektai, esantys arti edukacijos, socialinių, kultūros ar kitų miestiečių gerai lankomų įstaigų, gali daryti didelę įtaką švietimui bei edukacijai. Objektai, kurie yra unikalūs, siejami su kitais istoriniais įvykiais, gali papildyti ir praturtinti miesto pažinimą savitomis istorijomis.

Bendruomenės potencialas

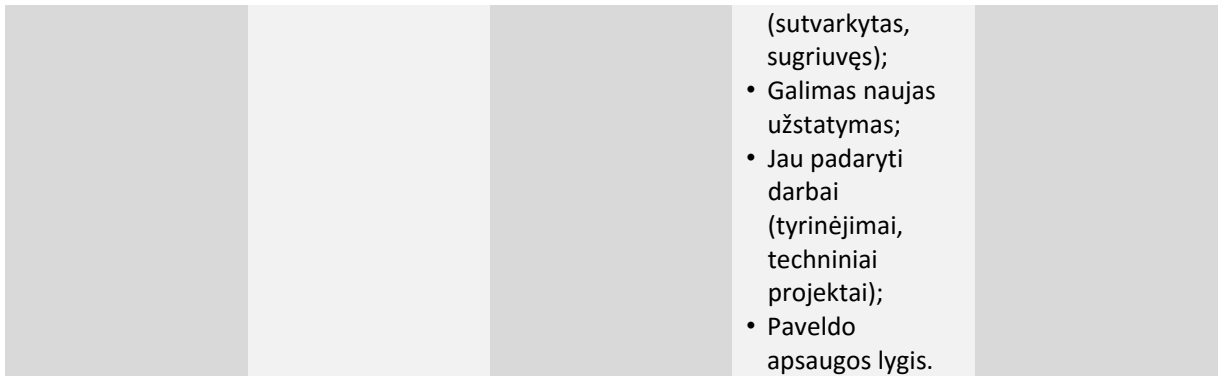
Siekiant pritaikyti paveldo objektus bendruomenės poreikiams, vertinama, ar objektai yra lengvai pasiekiami, ar daug gyventojų gyvena aplink, ar daug darbo vietų yra įsikūrę artimoje aplinkoje, ar yra siejami su vietos bendruomenės istorija ir ar pastatas yra atviras lankytojams.

Investicinis/komercinis potencialas

Investicinis ir komercinis potencialas atskleidžia investicijų bei komercinės veiklos galimybes, naują plėtrą, naujos funkcijos pritaikymo galimybes. Vertinama, ar objekto aplinkoje yra galimybių plėstis, ar tinkama objekto aplinka komercinei veiklai vykdyti, ar pastatas yra geros fizinės būklės.

Paveikslas 19: Kultūros paveldo objektų panaudos potencialą lemiantys universaliai nustatyti kriterijai

Kriterijai, lemiantys įtaką kiekvienam iš panaudos potencialų				
Turizmo potencialas	Rekreacinis potencialas	Edukacinis potencialas	Investicinis potencialas	Bendruomenės potencialas
Lokacija ir aplinkos įtaka				
<ul style="list-style-type: none"> • Dviračių takai; • Visuomeninis transportas; • Atstumas iki vietų, generuojančių srautus; • Viešos erdvės; • Artimi kiti traukos objektai; • Artimi paveldo objektai (500 m); • Aptarnavimo funkcijos (HoReCa) (500 m). 	<ul style="list-style-type: none"> • Dviračių takai; • Visuomeninis transportas; • Automobilių keliai; • Atstumas iki vietų, generuojančių srautus; • Viešos erdvės; • Artimi kiti traukos objektai; • Artimi paveldo objektai (500 m); • Aptarnavimo funkcijos (HoReCa) (500 m). 	<ul style="list-style-type: none"> • Dviračių takai; • Visuomeninis transportas; • Automobilių kelių integracija; • Atstumas iki vietų, generuojančių srautus; • Artimi kiti traukos objektai; • Artimi paveldo objektai (500 m); • Socialinių/ kultūros įstaigų artumas (500 m). 	<ul style="list-style-type: none"> • Visuomeninis transportas; • Automobilių keliai; • Atstumas iki vietų, generuojančių srautus; • Viešos erdvės; • Gyventojų kiekis (500m); • Darbo vietų kiekis (500m). 	<ul style="list-style-type: none"> • Dviračių takai; • Visuomeninis transportas; • Viešos erdvės; • Gyventojų kiekis (500 m); • Darbo vietų kiekis (500 m); • Socialinių/ kultūros įstaigų kiekis (500 m).
Vertė, kokybė ir identitetas				
<ul style="list-style-type: none"> • Vertingos savybės; • Reikšmingumo lygmuo; • Paveldo statusas; • Įtaka miestovaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms; • Siejimas su kitais istoriniais įvykiais, žmonėmis; • Paveldo identitetas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtaka miesto-vaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms; • Siejimas su kitais istoriniais įvykiais, žmonėmis; • Rekreacinis identitetas; • Tipas: atvira erdvė, kompleksas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vertingos savybės; • Reikšmingumo lygmuo; • Paveldo statusas; • Įtaka miestovaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms; • Siejimas su kitais istoriniais įvykiais, žmonėmis; • Paveldo identitetas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtaka miestovaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Įtaka miestovaizdžiui, kraštovaizdžiui, miesto panoramoms; • Siejimas su kitais istoriniais įvykiais, žmonėmis; • Paveldo identitetas.
Būklė ir pritaikomumas				
<ul style="list-style-type: none"> • Funkcijos atvirumas lankytojams; • Fizinė būklė (sutvarkytas, sugriuvęs). 	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcijos atvirumas lankytojams. 	<ul style="list-style-type: none"> • Funkcijos atvirumas lankytojams. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuosavybės forma; • Sklypo, pastato plotas; • Išlaikymo kaštai; • Fizinė būklė 	<ul style="list-style-type: none"> • Nuosavybės forma; • Funkcijos atvirumas lankytojams.

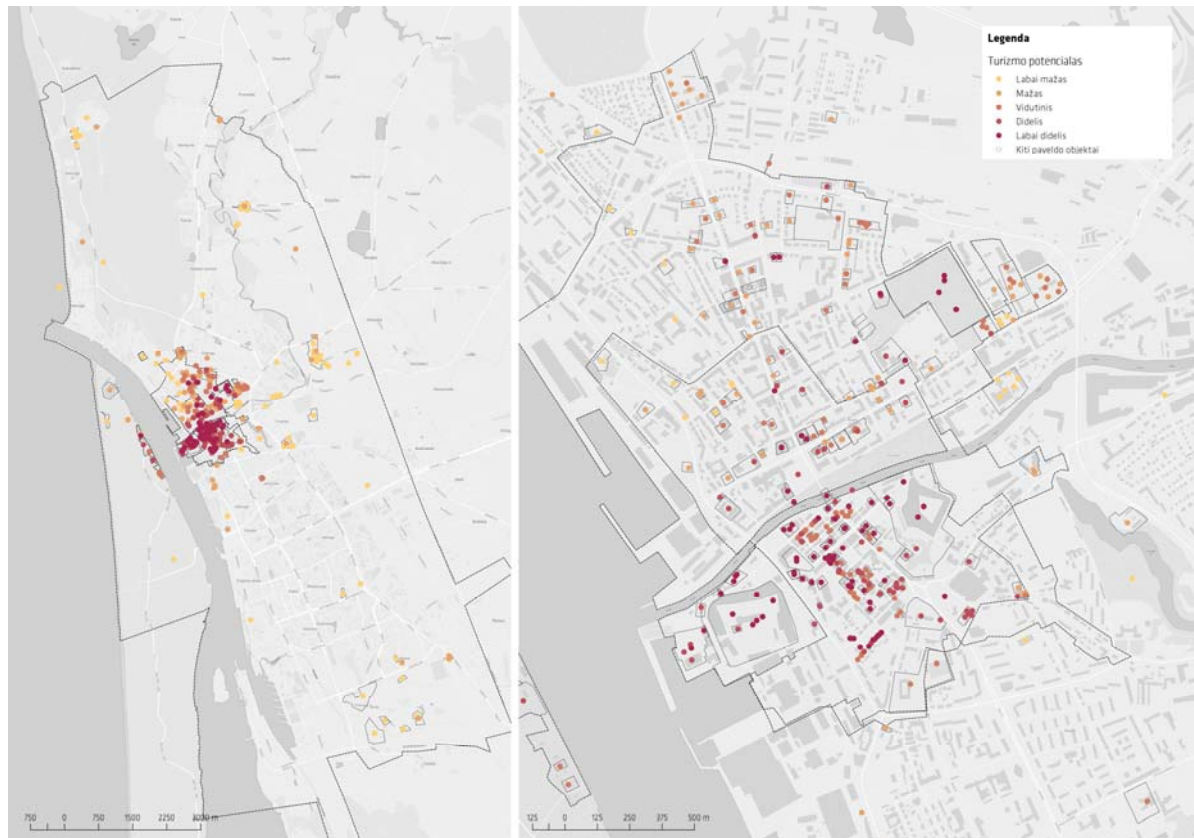

Turistinis potencialas

Turistinis potencialas labiausiai atsiskleidžia senamiestyje. Taip pat išryškėja keli objektai tarp senamiesčio ir stoties, senosios kapinės, objektai Smiltynėje. H. Manto, Liepų ir K. Donelaičio gatvėje išsidėstę paveldo objektai taip pat turi didelį potencialą turistinei veiklai vystyti.

Objektai, esantys toli nuo miesto centrinės dalies (miesto pietuose, periferijoje) nėra patrauklūs turizmui.

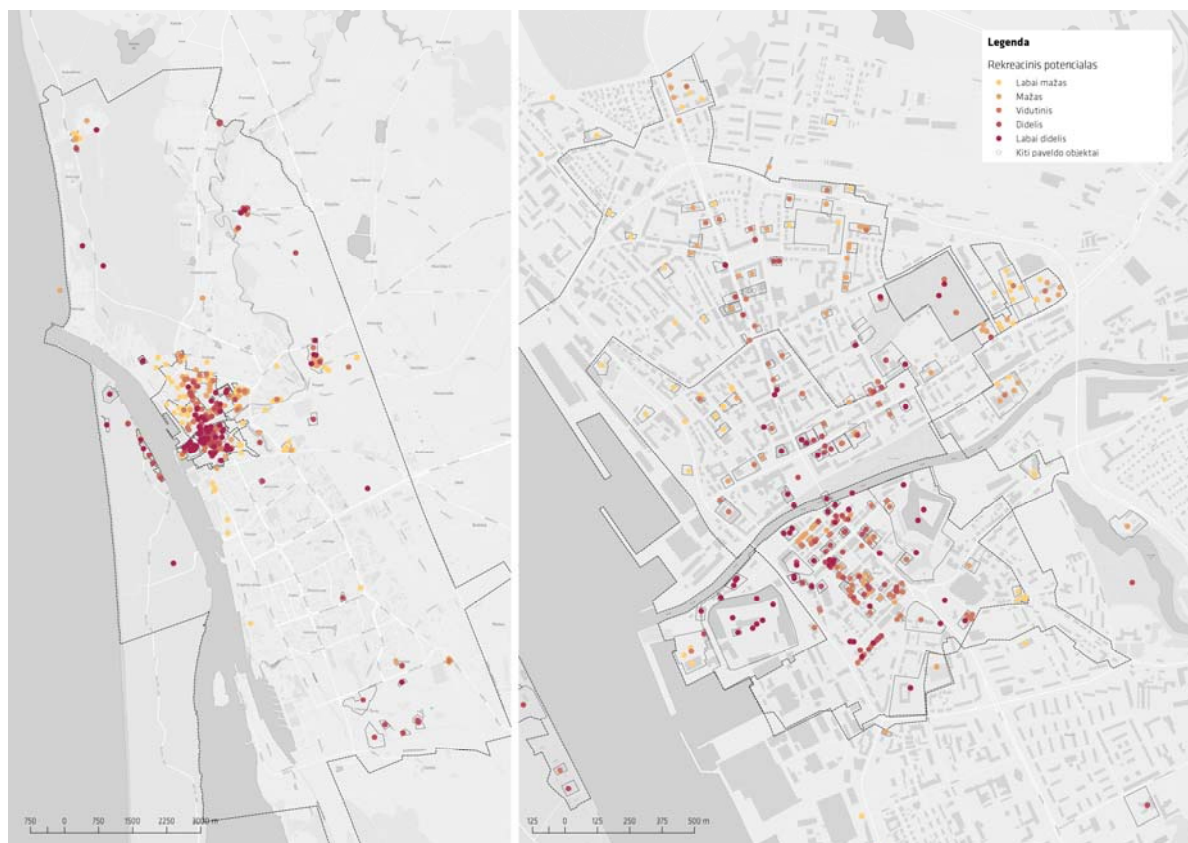
Paveikslas 20: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal turizmo potencialą

Rekreacinis potencialas

Rekreacijai labiausiai tinkami objektai, išsidėstę tiek miesto centre, tiek miesto pakraštyje. Centrinėje dalyje esančios fortifikacijos, bastionai, pylimai bei parkai ar parkuose esantys objektai turi potencialą būti pritaikomi rekreacinei veiklai. Už miesto esantys dvarai, senosios gyvenvietės, Smiltynės objektai turi ypač didelį potencialą būti pritaikomi rekreacinei veiklai.

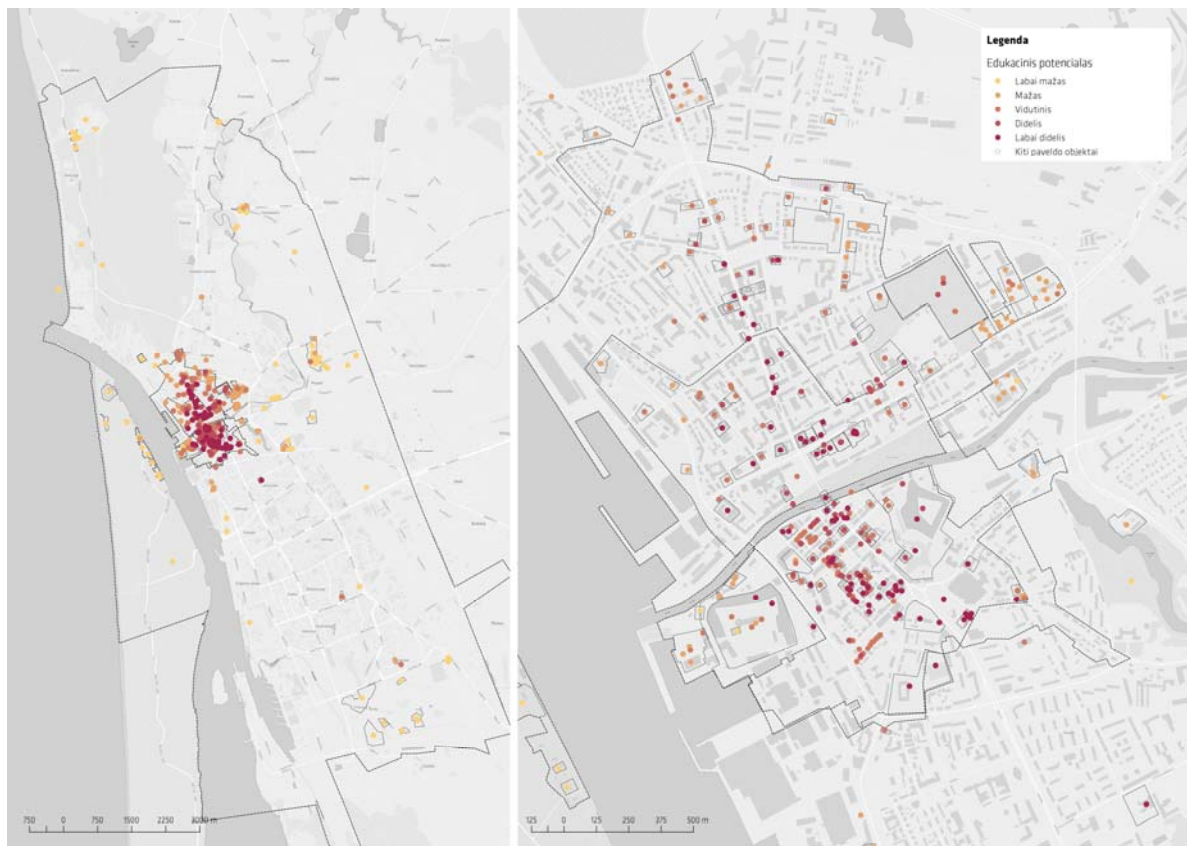
Paveikslas 21: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal rekreacinį potencialą

Edukacinis potencialas

Edukacinei veiklai tinkamiausi objektai yra tolygiai pasklidę senamiestyje ir naujamiestyje. Čia išsiskiria pavieniai pastatai, turintys daug vertingų savybių ar unikalūs objektai. H. Manto gatvė, Liepų gatvės pradžia, edukacijos įstaigų prieigos turi didelę edukacinei veiklai tinkamų objektų koncentraciją.

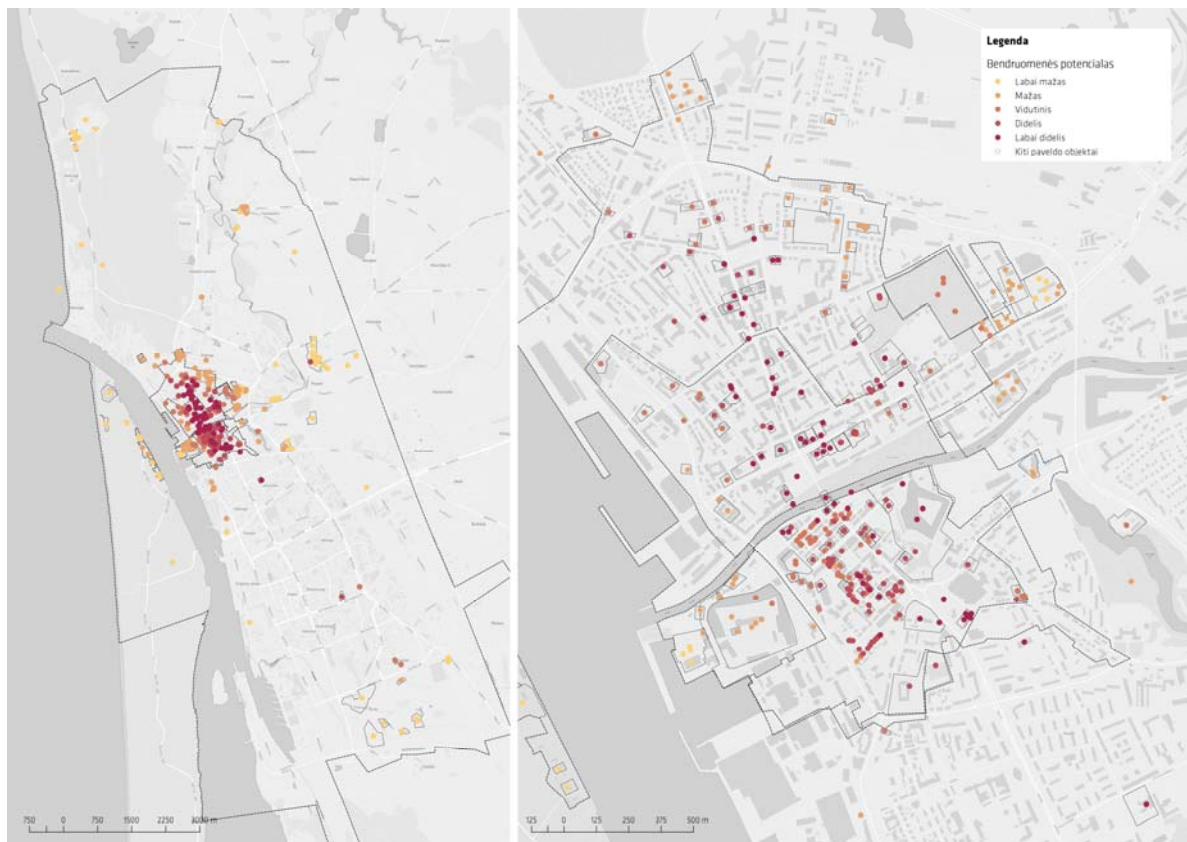
Paveikslas 22: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal edukacinį potencialą

Bendruomenės naudojimo potencialas

Bendruomeninei veiklai ar bendruomenės istorijai atminti tinkamiausi objektai yra susitelkę naujamiestyje bei daugiabučių kvartaluose. Tai – objektai arčiausiai gyventojų ir darbo vietų.

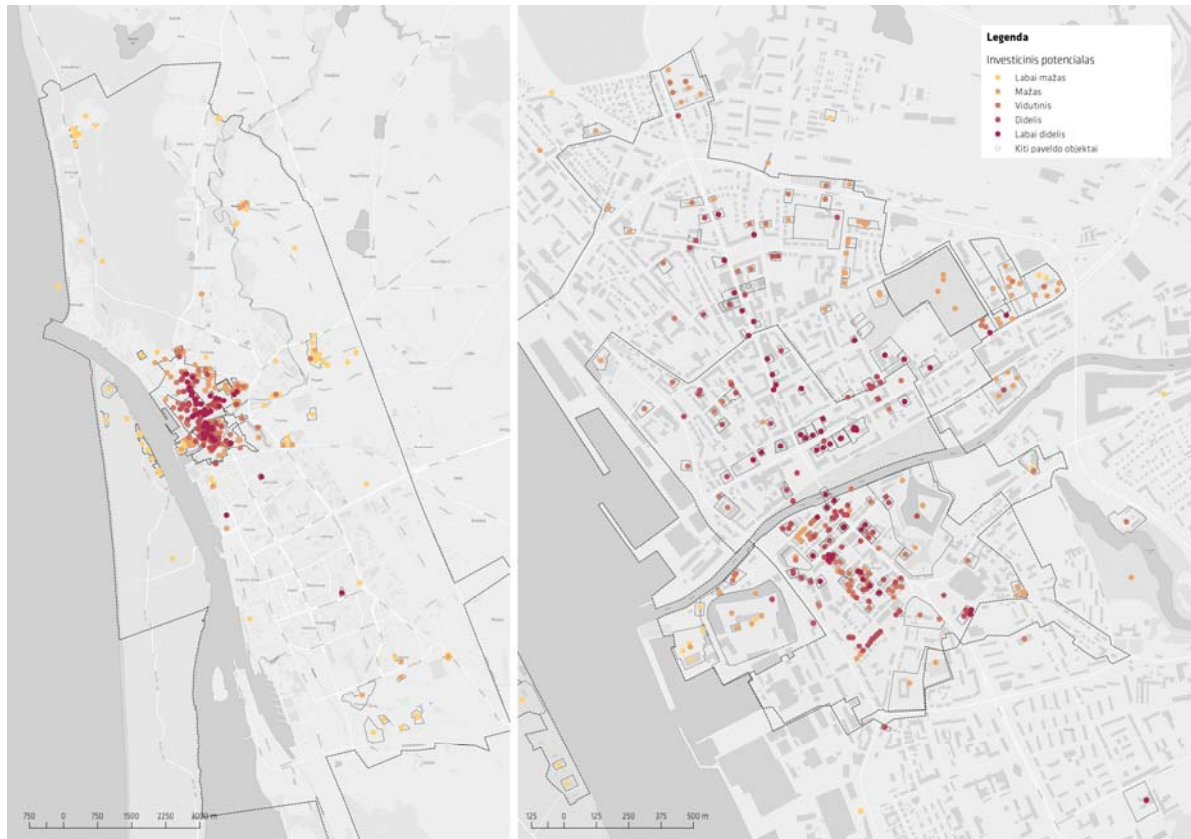
Paveikslas 23: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal bendruomenės naudojimo potencialą

Komercinis bei investicijų pritraukimo potencialas

Investicijoms bei komercinei veiklai patrauklūs objektai koncentruojasi palei pagrindines gatves, ypač palei Liepų ir H. Manto. Kitose teritorijose išsiskiria celiuliozės fabrikas, dujų fabrikas, senosios ligoninės kompleksas, Gedminų dvaras.

Paveikslas 24: Klaipėdos kultūros paveldo objektų pasiskirstymas pagal investicinį ir komercinį potencialą

2.5. Klaipėdos teritorijų planavimo dokumentų įtaka vertinant kultūros paveldo objektus

Klaipėdos kultūros paveldo apsaugos strategija yra rengiama remiantis miesto teritorijų planavimo dokumentais; tokiais, kaip Klaipėdos strateginės plėtros planas, Klaipėdos bendrasis planas bei specialieji planai. Planavimo dokumentuose apibrėžtos miesto ar miesto dalių raidos kryptys daro įtaką paveldo objektų tyrimui, apsaugai, panaudojimui, pritaikymui, integravimui ir atskleidimui. Šiame skyriuje yra apžvelgiama, kokie planavimo dokumentų sprendimai daro įtaką paveldo objektams.

3.5.1. Strateginio plėtros plano įtaka, išskiriant paveldo objektų panaudos potencialus

Klaipėdos miesto savivaldybės 2013-2020 metų strateginis plėtros planas apibrėžia tris prioritėtines miesto raidos sritis bei konkrečius tikslus ir uždavinius joms įgyvendinti. Prioritėtines sritys yra:

- Sveika, sumani ir saugi bendruomenė;
- Tvari urbanistinė raida;
- Miesto konkurencingumo didinimas.

Remiantis jomis buvo parinkti penki kultūros paveldo objektų panaudos potencialai: turizmas, rekreacija, edukacija, bendruomenė ir investicijos. Paveldo objektų pritaikymas ir atskleidimas, numatytas šioje strategijoje, prisidės įgyvendinant miesto strateginio plano tikslus ir uždavinius.

3.5.2. Bendrojo plano įtaka, išskiriant prioritėtinius kultūros paveldo objektus

Klaipėdos bendrasis planas 2007-2013 metams yra keičiamas siekiant užtikrinti ir įgyvendinti strateginiame miesto plane nubrėžtus tikslus ir uždavinius. Planuojama naujajį bendrąjį planą parengti iki 2017 metų, kuriame tarp visų užsibrėžtų uždavinių taip pat yra ir miesto kraštovaizdžio, miestovaizdžio, kultūros, identiteto ir paveldo stiprinimas ir apsauga. Todėl tiriant paveldo objektus, apžvelgiame miesto raidos sritis, kurios darys įtaką paveldo objektų potencialui, pritaikymui ir apsaugai. Apžvalga parengta pagal miesto savivaldybės informaciją apie bendrojo plano keitimą⁵⁹ bei pagal bendrojo plano stebėsenos⁶⁰ išvadas.

Klaipėdos bendrojo plano įtaka paveldo objektų apsaugos strategijai:

- Klaipėdos šiaurinė ir pietinė dalys vystosi skirtingomis kryptimis. Šiaurinė dalis yra patrauklesnė ieškant gerų gyvenimo sąlygų, tuo tarpu pietinė dalis dėl centro nebuvimo, rekreacinių erdvių stokos ir nusidėvėjusio sovietinių daugiabučių charakterio turi prastesnes raidos perspektyvas. Tokia raida į du skirtingus polius gali paskatinti mieste atsirasti socialinę segregaciją. Todėl naujasis miesto bendrasis planas turės daugiau dėmesio skirti pietiniams gyvenamiesiems rajonams, ten siekiant sukurti geresnes gyvenimo sąlygas, didinti šios miesto dalies patrauklumą.

Pietinėje miesto dalyje yra ženkliai mažiau kultūros paveldo objektų, bet čia gyvena gerokai daugiau miestiečių, todėl esamų paveldo objektų pritaikymas bendruomenės reikmėms, identiteto kūrimui, edukacijai yra ypač svarbus. Šie objektai galėtų labai prisidėti didinant pietinių miesto rajonų patrauklumą, tai yra: Gedminių, Sendvario ir Rumpiškių dvarai, Bandužių senovės gyvenvietės ir kapinynas. Bastionų kompleksas Galinio pylimo gatvėje, ligoninės pastatų kompleksas (Kūlių vartų g.),

⁵⁹ Klaipėdos miesto savivaldybė. (2015, balandžio 15). *Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimas*. Nuoroda internete: <http://www.klaipeda.lt/lit/IMG/2901>

⁶⁰ Klaipėdos miesto savivaldybė. (2015). *Klaipėdos miesto bendrojo plano stebėseną*. Nuoroda internete: <http://www.monitoringas.tk/>

namų grupė Butsargių ir Tilžės gatvių sankirtoje yra gana arti senamiesčio, tačiau jie vis dar galėtų būti pritaikomi Birutės ir Rumpiškės kvartalų gyventojų reikmėms ar edukacijai.

- Klaipėda yra jūrinis miestas, tačiau didelę miesto dalį nuo vandens skiria uostas, neleidamas atsiskleisti marinistiniam miesto savitumui. Pakrančių ir jūrinio identiteto stiprinimas yra svarbus miesto uždavinys. Todėl naujasis bendrasis planas turi numatyti, kur plėsti esamas ir kurti naujas prieigas prie Kuršių marių. Bendrojo plano stebėsenos ataskaitoje yra rekomenduojamos penkios svarbiausios prieigos prie vandens: Melnragės pajūrio zonoje, istorinėje miesto dalyje, prie Naujosios perkėlos, miesto pietuose prie Smeltalės upelio bei pietinėje uosto dalyje tarp marių ir Vilhelmo kanalo.

Atsižvelgiant į tai, potencialo naujam pritaikymui, edukacijai ar atskleidimui turi šiose teritorijose esantys kultūros paveldo objektai, tokie kaip Pauliaus Lindenau laivų statyklos statinių kompleksas, jachtklubo „Neptūnas“ pastatas, sandėliai, tiltas ir pastatai esantys prie pilies bei pačios piliavietės kompleksas. Kino teatras „Aurora“ ir Smeltės pradinė mokykla, esantys tarp pietinių gyvenamųjų rajonų ir marių, galėtų taip pat pasitarnauti pritraukiant miestiečius prie vandens. Paskendusiu laivų vietos ir istorijos galėtų būti pristatytos Melnragės lankytojams. Siekiant stiprinti marinistinį Klaipėdos identitetą, visi paveldo objektai mieste susiję su jūrine kultūra, žvejyba, laivyba, upės infrastruktūra turėtų susilaukti daugiau dėmesio.

- Siekiant darnios Klaipėdos raidos, mieste skatinama vidinė plėtra, tankinimas ir konversija. Nenaudojamų industrinių teritorijų pritaikymas daugiafunkciam naudojimui yra vienas iš miesto tikslų. Įgyvendinant šį tikslą, industrinio kultūros paveldo objektai-kompleksai galėtų būti pritaikomi naujoms kultūrinėms, edukacinėms, komercinėms ar kitoms reikmėms. Šie objektai, tai Pauliaus Lindenau laivų statykla, celiuliozės fabriko pastatų kompleksas, spirito-alaus gamyklos kompleksas, Siaurojo geležinkelio stoties kompleksas, Klaipėdos elektrinė, sandėliai prie Danės, skerdyklų, vandenvietės ir dujų fabriko kompleksai prie Liepų gatvės.
- Gerai gyvenimo kokybei mieste užtikrinti yra ypač svarbūs miesto želdynai. Todėl paveldo objektų, esančių prie parkų, žalių aikščių ar gamtinio karkaso, atskleidimas ar pritaikymas galėtų prisidėti atnaujinant ir gerinant miesto žaliąsias erdves. Paveldo objektai esantys tarp miesto želdynų yra šie: Joniškės ir Sendvario dvarai prie Trinyčių parko, Rumpiškės dvaras prie Ažuolų giraitės, Gedminių dvaras prie Draugystės parko, visi objektai, esantys prie Skulptūrų parko naujamiestyje (senosios kapinės, laidojimo vietos, skulptūros, P. Domšaičio galerija, pavieniai pastatai ir namai) bei gynybinių bastionų kompleksas, objektai prie Galinio pylimo gatvės ir aplink Jono kalnelį. Senųjų miesto įtvirtinimų įkooperavimas į želdynų ir viešųjų erdvių sistemą yra Europos miestuose plačiai paplitusi praktika, kuri gali būti tęsiama ir Klaipėdoje.
- Socialinės aplinkos gerinimas yra svarbus uždavinys, numatytas tiek Klaipėdos strateginiame, tiek bendrajame plane. Jį įgyvendinant galima pasitelkti ir kultūros paveldo objektus, pritaikant juos bendruomenių, vaikų dienos, senjorų, jaunimo centrums.

Apibendrinant bendrojo plano įtaką paveldo objektams galima teigti, kad pietinėje miesto dalyje esantys paveldo objektai yra prioritetingi, nes mieste yra siekiama pagerinti pietinių rajonų patrauklumą. Marinistinio ir pakrančių identiteto objektai yra prioritetingi panaudojimui, bei objektai, esantys prie marių ir upės, industrinio kultūros paveldo objektai-kompleksai gali būti pritaikomi naujoms reikmėms, siekiant skatinti mieste konversiją ir vidinę plėtrą. Galiausiai, paveldo objektai, esantys prie miesto parkų ir želdynų, yra prioritetingi pritaikymui, edukacijai.

3.5.3. Senamiesčio ir naujamiesčio specialieji planai

Šiuo metu yra patvirtintos Klaipėdos senamiesčio nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos bei Klaipėdos miesto istorinės dalies nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiųjų planų koncepcijos. Dokumentuose nustatyti naudojimo reglamentai daro didelę įtaką paveldo objektų pritaikymui šiandienos poreikiams:

- Dokumentuose yra nustatyti gana griežti konservavimo reikalavimai keliems objektams bei kompleksams. Tai ženkliai apsunkina jų pritaikomumą šiandienos poreikiams, patrauklumą investicijoms, pritaikymą naujoms veikloms;
- Didžioji senamiesčio ir naujamiesčio teritorijos dalis reglamentuojama kaip urbanistinės struktūros atkūrimas, tačiau nėra tiksliai apibrėžiama, kas formuoja tokią struktūrą. Tai sukuria neaiškumą potencialiems investuotojams, ką jie galėtų daryti pritaikant paveldo objektą ir ko negalėtų;
- Planuose didelė dalis pastatų yra įrašyti kaip turintys vertingų savybių požymių, tačiau nepatikslinta, pagal kokius kriterijus buvo nustatyti požymiai. Tai gali smarkiai praplėsti Kultūros paveldo registrą.

3. Klaipėdos miesto kultūros paveldo SSGG analizė

Apžvelgus Lietuvos ir užsienio kultūros paveldo valstybinio ir savivaldos lygmens teisinę aplinką ir strategijų įgyvendinimo patirtį bei atlikus esamos Klaipėdos miesto kultūros paveldo situacijos analizę, pravartu visas įžvalgas susisteminti stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių rėmuose. Esamą Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos būklę apibūdinanti SSGG analizė (žr. Lentelė 7) gali būti laikoma grandimi tarp pirmosios – Esamos situacijos analizės – ir antrosios Projekto dalies – kultūros paveldo apsaugos strategijos sprendinių parengimo.

Lentelė 7: Klaipėdos miesto kultūros paveldo apsaugos SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
Klaipėda nuo seno yra daugiakultūris miestas su turtinga istorine padėtimi ir įvairių tipų kultūros paveldu;	Nesunorminta savivaldybės saugomų objektų priežiūros ir darbų finansavimo tvarka;
Lietuvoje ratifikuoti pagrindiniai tarptautiniai paveldosaugos dokumentai, kurie orientuoja savivaldos ir nacionalinę tvarką į pasaulinius principus ir praktikas;	Trūksta viešai prieinamos informacijos apie kultūros paveldą, skirtos tiek visuomenei, tiek apsauga suinteresuotoms grupėms (valdytojams – apie objektų eksploatavimą, apsaugą, reikalavimus ir taisykles);
Sukurta LR įstatyminė bazė leidžia apibrėžti, nustatyti ir saugoti didelę dalį paveldo, remiantis informuotu vertinimu pagal dabartinius kriterijus;	Nepakankamai išnaudojamas Klaipėdos, kaip uostamiesčio, unikalumas – pakrančių ir jūrinio paveldo reprezentavimas (vardažodžiai, simbolika, kulinarinis paveldas);
Klaipėdoje yra nemažai paveldosaugos tobulinimu suinteresuotų grupių, visuomeninių organizacijų;	Didelė dalis saugomų bei bemaž visi vertingųjų savybių požymių turintys objektai nėra aprašyti, todėl juos eksploatuojant arba inicijuojant tvarkybos darbus kyla neaiškumų; prie to prisideda ir faktas, jog pastarųjų nereglamentuoja jokie įstatymų aktai;
Mieste esantis plataus profilio universitetas sudaro sąlygas kvalifikuotų specialistų įtraukimui į paveldosaugą;	Archeologinių gyvenviečių vietos bei kiti objektai miesto pietuose yra svarbūs pagal savo reikšmingumą ir statusą, tačiau yra prastai pasiekiami, toli nuo miesto, todėl jos neturi tokių potencialų, kaip panaudojimas turizmui ar investicijoms;
Daugiausia paveldo objektų yra senamiestyje ir naujamiestyje. Šios miesto dalys yra labai gerai integruotos, gerai pasiekiamos, bei turi įvairią aplinką su daug dirbančiųjų, įstaigų, gyventojų;	Senamiestyje yra daug paveldo objektų, bet mažai gyventojų;
Dauguma svarbiausių paveldo objektų (pagal reikšmingumo ir statuso lygį bei vertingųjų savybių kiekį) yra gerai pasiekiamoje ir gerai integruotoje centrinėje miesto dalyje (ypač H. Manto bei Liepų gatvėse);	Klaipėdos mieste vis dar nėra atskleistas marinistinis ir pajūrio paveldas. Miestą nuo vandens skiria uostas, tai apsunkina tokio tipo objektų panaudojimą bei pritaikomumą;
Dvarų kompleksai mieste (Bachmano, Tauralaukio, Sendvario, Rumpiškės, Gediminų sodybos) turi labai daug privalumų: tokių, kaip daug vertingųjų savybių, buvimą arti bendruomenių, miesto želdynų, edukacijos įstaigų;	Griežti vietiniu lygmeniu nustatyti apsaugos reglamentai apsunkina paveldo objektų pritaikomumą šiandienos poreikiams.
Klaipėda iš kitų Lietuvos ir regiono miestų išsiskiria	

<p>jūrinių ir pakrančių paveldu, tokiu, kaip uosto infrastruktūra, laivų statyklos, inžineriniai objektai ir sandėliai.</p>	
<p>Galimybės</p>	<p>Grėsmės</p>
<p>Paveldosaugai skiriamas vis didesnis dėmesys visuomenėje, žiniasklaidoje;</p>	<p>Ilgai trunkantis paveldosaugos sprendimų priėmimas ir iniciatyvumo ribojimas dėl sudėtingo valstybinių institucijų biurokratinio aparato, jų funkcijų dubliavimosi (subsidiarumo principas tarp valstybinio, regioninio ir vietinio lygmens paveldosaugos institucijų yra įgyvendinamas neefektyviai) ir teisinės objektų apsaugos juos vos įtraukus į Kultūros paveldo registrą;</p>
<p>Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencijos ratifikavimas („paveldo bendruomenės“ ir visuomenės įtrauktis į paveldosaugą principų priėmimas – žingsnis į priekį);</p>	<p>Kultūros paveldo apsaugai skirtų lėšų įsisavinimo mechanizmas tiek nacionaliniu, tiek savivaldybės lygmeniu yra komplikotas, todėl gali būti nefinansuojami prioritetiniai projektai;</p>
<p>Istoriškai vertingo, savito (daugiakultūrio) pajūrio kaimiškojo bei miestiškojo nematerialaus, kulinarinio pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo atpažinimas ir įvertinimas;</p>	<p>Kultūros paveldo apsauga yra fragmentuota – daugiausia dėmesio skiriama nekilnojamajam kultūros paveldui, tačiau mažiau – jūriniam bei kraštovaizdžio kompleksams;</p>
<p>Privataus verslo įsitraukimo į kultūros paveldo atnaujinimą skatinimas, remiantis gerąja Klaipėdos miesto praktika (pvz., laivas „Meridianas“);</p>	<p>Jūrinio ir pakrančių paveldo neatpažinimas ir neišsaugojimas naudojantis dabartiniu įstatymuose reglamentuotu kultūros vertybių skirstymu;</p>
<p>Glaudesnio bendradarbiavimo su teminio paveldo valdytojais užsienyje mezgimas (pvz., angl. <i>The Maritime Heritage Atlas of South Baltic</i>);</p>	<p>Gyventojų migracija sudaro sąlygas tiek paveldosaugos specialistų „protų nutekėjimui“, tiek suintensyvėjusiai kultūros paveldo valdytojų kaitai; be to, nauji Klaipėdos gyventojai, nesiedami savo asmeninės istorijos su Klaipėdos miestu, mažiau vertina tik Klaipėdai būdingus paveldo objektus;</p>
<p>Efektyvesnis Klaipėdos universiteto įsitraukimas į paveldosaugą, naudojant reikiamą įrangą, technologijas tyrimams ir kvalifikuotus specialistus;</p>	<p>Netinkama jūrinio ir pakrančių paveldo apsauga dėl KPD trūkstamų kvalifikuotų šio tipo paveldosaugos specialistų ir materialinės bazės;</p>
<p>Visuomeninių organizacijų ir kitų interesų grupių (muziejų, švietimo įstaigų) subūrimas į vieną patariamąjį organą savivaldos lygmeniu;</p>	<p>Institucinis disbalansas archeologinio kultūros paveldo tvarkybos srityje;</p>
<p>Aiškaus savivaldybės vaidmens paveldosaugoje apibrėžimas;</p>	<p>Trūksta dalies LR kultūros paveldo tipų apibrėžtumo („mišrusis“, „gamtos paveldas“, „nematerialus kultūros paveldas“);</p>
<p>Turizmo sektoriaus plėtra stabiliose Vakarų Europos bei Baltijos jūros regiono šalių rinkose;</p>	<p>Kultūros paveldo naudos valdytojams ir visuomenei suvokimas per ekonominę, atsiperkamumo prizmę veda į nesuinteresuotumą paveldosaugos projektais;</p>
<p>Nemaža dalis objektų yra išsidėstę palei Danės upę, fortifikacijas ir uosto industrinėse teritorijose, todėl jie gali stiprinti ir formuoti Klaipėdos, kaip jūrų miesto, identitetą;</p>	
<p>Dalis nacionalinės reikšmės objektų yra tarp marių ir miesto (Pauliaus Lindenau laivų statykla, celiuliozės gamykla). Jų pritaikymas ir atskleidimas būtų ne tik nacionalinės svarbos, bet ir prisidėtų stiprinant marinistinį Klaipėdos identitetą;</p>	<p>Uosto bei industrinių teritorijų plėtra gali sunaikinti kultūros paveldo objektus, ypač tuos, kurie dar nėra Kultūros paveldo registro sąrašė, tačiau yra turintys vertingų savybių;</p>

<p>Siekiant darnios Klaipėdos raidos, kultūros paveldo objektai-kompleksai, esantys industrinėse teritorijose, galėtų būti pritaikomi naujoms kultūrinėms, edukacinėms, komercinėms ar kitoms reikmėms;</p>	<p>Neekspluatuojami paveldo objektai gali sunykti.</p>
<p>Danės upės naudojimą rekreacijai ir turizmui planuojama plėsti, todėl paveldo objektai, matomi ir pasiekiami iš upės, turi potencialą rekreacijai, turizmui bei edukacijai;</p>	
<p>Atvirų erdvių tipo paveldo objektai gali būti pritaikomi rekreacijai ir tapti miesto želdynų, rekreacinio karkaso dalimi;</p>	
<p>Paveldo objektai, esantys prie miesto želdynų ir parkų, turi potencialo rekreaciniam panaudojimui. Tai – dvarų vietos miesto parkuose, visi objektai Skulptūrų parke ir aplink jį bei gynybinių įtvirtinimų kompleksas. Jų atskleidimas ar pritaikymas galėtų prisidėti atnaujinant ir gerinant miesto žaliąsias erdves;</p>	
<p>Paveldo objektai, esantys gamtinėje aplinkoje, toliau už miesto, turi potencialo rekreaciniam panaudojimui. Tai – vilos Giruliuose, visi objektai Smiltynėje, Tauralaukyje, Bachmano dvaro kompleksas ir Purmalių bei Kuncų piliakalniai;</p>	
<p>Paveldo objektai, esantys prie pagrindinių miesto viešųjų erdvių yra patrauklesni turizmui, investicijoms bei turi didesnę potencialą edukacijai;</p>	
<p>Pietinės miesto dalies patrauklumo didinimas akcentuojant kultūros paveldo objektus ir tuo pat metu gerinant socialinę aplinką, kaip numatyta Klaipėdos strateginiame bei bendrajame planuose.</p>	

Šaltiniai

- Affelt, W. J. *Safeguarding of the cultural heritage during redevelopment projects*. Nuoroda internete: <http://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB2521.pdf>
- Aplinkos ir paveldosaugos departamentas. (2013, rugpjūtis). *Assessing cultural heritage significance - using the cultural heritage criteria*. Nuoroda internete: <http://www.qldheritage.org.au/assets/files/pdf/using-the-criteria.pdf>
- Australijos Vyriausybė, Aplinkos ministerija. (2013, lapkritis). *Australian heritage strategy*. Nuoroda internete: <https://www.environment.gov.au/heritage/australian-heritage-strategy>
- Bagočius, M., Domarkas, V. ir Sinkienė, J. (2011). *Lietuvos Respublikos paveldo apsaugos sistemos valdymo ypatumai: Kuršių nerijos atvejis*. Nuoroda internete: <http://www.vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/637/869>
- Baltic Sea Region Cultural Heritage Forum. (2008). *Cultural heritage and tourism - potential, impact, partnership and governance*. Nuoroda internete: <http://mg.kpd.lt/users/www/uploaded/3%20Forum%20publ%20on%20cultural%20heritage%20and%20tourism.pdf>
- City of Melbourne. (2013, gegužė). *Heritage strategy*. Nuoroda internete: <https://www.melbourne.vic.gov.au/BuildingandPlanning/Planning/heritageplanning/Pages/HeritageStrategy.aspx>
- City of Moonee Valley. (2011, birželio 7). *Moonee Valley heritage strategy*. Nuoroda internete: http://www.mvcc.vic.gov.au/~/_media/Files/Strategic%20Planning/Heritage/Heritage%20Strategy/HeritageStrategy_ADOPTED%20VERSION_June%202011.pdf
- Dziegoraitienė, A. (2005). *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos problemos Lietuvos valstybinio administravimo sistemoje*. Nuoroda internete: https://www.mruni.eu/upload/iblock/8ae/002_dziegoraitiene.pdf
- Estijos Respublikos Kultūros ministerija. *Heritage conservation*. Nuoroda internete: <http://www.kul.ee/en/activities/heritage-conservation>
- Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija. (1999, spalio 9). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=8571&p_k=1
- Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. (1999, lapkričio 9). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=8572&p_k=1
- Europos Komisija. *Operational programme 'URBACT II'*. Nuoroda internete: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2007-2013/crossborder/operational-programme-urbact-ii
- Europos kraštovaizdžio konvencija. (2002, spalio 3). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=1019&p_d=29180&p_k=1
- Europos Taryba. (2005, spalio 27). *Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija*. Nuoroda internete: <http://www.kpd.lt/uploads/Teises%20aktai/Konvencijos/KULT%C5%AAROS%20PAVELDO%20VERT%C4%96S%20VISUOMENEI.pdf>
- Gawlicki, M. ir Blyskosz, T. *Approach to the protection of valuable modern architecture in Poland - outline of the problem*. Nuoroda internete: http://www.gdynia.pl/g2/2013_01/63806_fileot.pdf
- Geteburgo miesto taryba. (2012, spalio 11). *Rivercity Gothenburg vision*. Nuoroda internete: http://alvstaden.goteborg.se/wp-content/uploads/2012/12/rivercity_vision_eng_web.pdf

Heritage conservation. Nuoroda internete:

https://www.eesti.ee/eng/kultuur_ja_hobid/kultuur/muinsuskaitse

Hobson & Associates. (2009, sausis). *Heritage strategy - the city of Salmon Arm*. Nuoroda internete:

<http://www.salmonarm.ca/DocumentCenter/View/108>

Klaipėdos miesto savivaldybė. (2015, balandžio 15). *Klaipėdos miesto bendrojo plano keitimas*. Nuoroda

internetė: <http://www.klaipeda.lt/lit/IMG/2901>

Klaipėdos miesto savivaldybė. (2015). *Klaipėdos miesto bendrojo plano stebėseną*. Nuoroda internete:

<http://www.monitoringas.tk/>

Klaipėdos miesto savivaldybė. *Klaipėdos miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba*.

Nuoroda internete: <http://www.klaipeda.lt/lit/Klaipedos-miesto-Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-taryb/1780>

Kultūros paveldo departamentas. (2015). *Kultūros vertybių registras*. Nuoroda internete:

<http://kvr.kpd.lt/#/>

Lankasterio miesto taryba. (2011, liepa). *Lancaster Cultural Heritage Strategy*. Nuoroda internete:

<http://www.lancaster.gov.uk/planning/regeneration/lancaster-cultural-heritage-strategy/>

Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. *Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija*. Nuoroda

internetė: <http://www.unesco.lt/kultura/nematerialus-kulturos-paveldas/nematerialaus-kulturos-paveldo-apsaugos-konvencija>

Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymas. (2002, rugpjūčio 10). *Dėl Kuršių nerijos nacionalinio parko apsaugos reglamento patvirtinimo (Žin., 2002, Nr. 87-3755)*. Nuoroda internete:

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=181629&Condition2=>

Lietuvos Respublikos Kultūros ministro įsakymas. (2011, rugpjūčio 16). *Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 "Archeologinio paveldo tvarkyba" patvirtinimo (Žin., 2011-09-03, Nr. 109-5162)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405666&p_query=&p_tr2=2

Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, balandžio 26). *Lietuvos Respublikos Žemės įstatymas (Žin., 1994, Nr. 34-620)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397951

Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, gruodžio 22). *Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 3-37)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=320782

Lietuvos Respublikos Seimas. (1994, gruodžio 22). *Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 3-37)*. Nuoroda internete:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8>

Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, gegužės 16). *Lietuvos Respublikos Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas (Žin., 1996, Nr. 53-1245)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=436422

Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, kovo 19). *Lietuvos Respublikos Statybos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 32-788)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=267240

Lietuvos Respublikos Seimas. (1996, sausio 23). *Lietuvos Respublikos Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr. 14-352)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423934

Lietuvos Respublikos Seimas. (1997, lapkričio 13). *Lietuvos Respublikos Jūros aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 1997, Nr. 108-2731)*. Nuoroda internete:

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389975

- Lietuvos Respublikos Seimas. (1997, spalio 21). *Lietuvos Respublikos Vandens įstatymas* (Žin., 1997, Nr. 104-2615). Nuoroda internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363338
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2000, gegužės 9). *Lietuvos Respublikos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas* (Žin., 2000, Nr. 42-1192). Nuoroda internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=101063
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2001, gruodžio 4). *Lietuvos Respublikos Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimo įstatymas* (Žin., 1993, Nr. 63-1188; 1995, Nr. 60-1502; 2000, Nr. 58-1703). Nuoroda internete: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=156931&Condition2=>
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2002, liepos 2). *Lietuvos Respublikos Pajūrio juostos įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 73-3091). Nuoroda internete:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=171375&Condition2=>
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2007, birželio 26). *Lietuvos Respublikos Tautinio paveldo produktų įstatymas*. Nuoroda internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=301365&p_query=Tautinio%20paveldo%20produkt%F8&p_tr2=2
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2007, lapkričio 20). *Lietuvos Respublikos Dainų švenčių įstatymas* (Žin., 2007, Nr. 128-5212). Nuoroda internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371015&p_query=Lietuvos%20Respublikos%20Dain%F8%20F0ven%E8i%F8%20E1statymas&p_tr2=2
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2005, rugsėjo 29). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Kultūros vertybių registro įsteigimo ir Kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo* (Žin., 2005, Nr. 117-4238). Nuoroda internete:
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=353850
- Nagy, E., Timar, J., Nagy, G. ir Pap, A. *How to capitalise on tourism opportunities in local revitalization schemes?* Nuoroda internete: <http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476>
- National Heritage Board of Poland. Nuoroda internete: <http://www.nid.pl/en/>
- National Heritage Board of Sweden. (2005). *Cultural heritage tourism*. Nuoroda internete:
http://www.raa.se/publicerat/varia2007_11.pdf
- New Heritage. *St. John's in Gdansk*. Nuoroda internete:
<http://newheritage.pl/prezentacja/centrumswjana-en.html>
- Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija* (Žin., 1997, Nr. 19-411). (1972). Nuoroda internete: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=36755
- Pomian, I. (2013, lapkritis). *Protection of underwater cultural heritage in maritime spatial planning*.
- Riigikogu. (2002, vasario 27). *Heritage conservation act (RT I 2002, 27, 153)*. Nuoroda internete:
<http://www.legaltext.ee/et/andmebaas/tekst.asp?loc=text&dok=X60022K3&keel=en&pg=1&ptyp=RT&tyyp=X&query=muinsuskaitse>
- Talino miesto taryba. (2014, gegužės 12). *Comprehensive Management Plan of Tallinn Old Town 2014–2021*. Nuoroda internete: <http://www.tallinn.ee/Tallinn-Old-Town-mgm>
- The City of Waterloo. (2015). *Built heritage strategy*. Nuoroda internete:
<http://www.waterloo.ca/en/government/built-heritage-strategy.asp>
- UNESCO. *About the Convention on the Protection of the underwater cultural heritage*. Nuoroda internete: <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/underwater-cultural-heritage/2001-convention/>
- UNESCO. *Historic centre (old town) of Tallinn*. Nuoroda internete: <http://whc.unesco.org/en/list/822>

- Upper Hutt City. (2014). *Arts, culture and heritage strategy*. Nuoroda internete:
<http://www.upperhuttcity.com/wp-content/uploads/2014/12/Arts-Culture-Heritage-Strategy-Amended-Final3.pdf>
- URBACT. (2011, kovas). *Local action plan - Vilnius old town*. Nuoroda internete:
http://urbact.eu/sites/default/files/vilnius_action_plan.pdf
- URBACT. (2012, vasario 21). *HerO final results: the road to success - integrated management of historic towns guidebook*. Nuoroda internete: <http://urbact.eu/hero-final-results-road-success-integrated-management-historic-towns-guidebook>
- Valstybinės kultūros paveldo komisijos nuostatai*. Nuoroda internete:
http://www2.lrs.lt/kt_inst/pamink/dokumentai/nuostatu%20projektas.htm
- Vilniaus dailių amatų asociacija ir Viešoji įstaiga „Kultūros paveldo akademija“. (2011). *Integruota architektūros paveldo apsauga: Teisinis reglamentavimas, kompetencijos ir sprendiniai*. Nuoroda internete:
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Paveldo_apsauga.pdf
- Vilniaus Senamiesčio atnaujinimo agentūra. *Case study of Vilnius old town revitalisation*. Nuoroda internete: www.vsaa.lt/Case_study_PK.doc
- Vilniaus Senamiesčio atnaujinimo agentūra. *Vilniaus senamiesčio atgaivinimo strategija*. Nuoroda internete: <http://www.vsaa.lt/strat/vilnius2/lt/turinys.htm>

Priedas A

Užsienio šalių ir jų miestų kultūros paveldo apsaugos sprendimai ir praktika

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
Sprendimai miestų dalims, kultūros paveldo kompleksams						
Regens- burgas, Vokietija	-	Vidur- amžių miesto centras	Regesburgo senamiestis įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą (2006). Didžioji dalis paveldo buvo kruopščiai saugoma, todėl pagrindinis iššūkis – nubrėžti aiškia liniją tarp objektų autentiškumo išsaugojimo ir sąlygų ekonominiam vystymuisi gerinimo. Gyventojų skaičius aplinkinėse teritorijose sparčiai augo, todėl buvo reikalinga sukurti naują infrastruktūrą (gyvenamosios erdvės, transportas, telekomunikacijos).	Interesų grupės buvo suburtos bendram sprendimų priėmimui, kurio rezultatas – integruotas senamiesčio plėtros planas. Įvardinti 6 prioritetai: <ul style="list-style-type: none"> • Paveldo išsaugojimas; • Turizmo plėtra; • Ekonominis vystymasis; • Žaliųjų zonų išsaugojimas ir plėtra; • Komunikacija. 	Integruotas senamiesčio plėtros planas yra reguliariai peržiūrimas ir atnaujinamas. Kas du metus konsultuojamasi su miesto gyventojais.	http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476
Úbeda, Ispanija	Nuo 1987 m. iki 2006 m.	23 viešosios vietos ir miesto aikštės	Viešosios erdvės, kuriose yra daug kultūros paveldo objektų, buvo neprižiūrimos ir nepopuliarios, kuriančios neigiamą istorinio senamiesčio įvaizdį vietos gyventojams ir svečiams.	Buvo siekiama gerinti viešųjų erdvių kokybę, taip suteikiant daugiau svarbos kultūros paveldui. Susidėvėjusi infrastruktūra buvo atnaujinama arba pakeičiama nauja, vyko intensyvūs kultūros paveldo išsaugojimo darbai.	Padidėjo investicijos į aplinkines teritorijas ir senamiestį, šalia atnaujintų erdvių įsikūrė per 30 naujų verslo įmonių, padidėjo gyventojų ir lankytojų dėmesys kultūros paveldui.	http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
Belfastas, Jungtinė Karalystė	-	Viktorijos aikštė	Viktorijos aikštė buvo nepopuliari ir neintegruota į viso miesto struktūrą. Skurdžiai prižiūrima aplinka pavertė miesto zoną beveik nelankoma. Istorinės svarbos teritorija tapo nepopuliari centro periferija.	Viktorijos aikštę nuspręsta atgaivinti per prekybos plėtrą ir sujungimą su miesto centru ir taip suintensyvinti pėsčiųjų srautą pro kultūros paveldo objektus. Parengtas planas numatė: <ul style="list-style-type: none"> • Atnaujinti istorinės reikšmės Viktorijos aikštę; • Plėtoti prekybą teritorijoje; • Užtikrinti pėstiesiems saugią aplinką. 	Teritorija nuo šiol yra vienas prekybos, verslo, laisvalaikio, maitinimo, apgyvendinimo centrų, o tai lemia kur kas aktyvesnį domėjimąsi kultūros paveldu.	http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476
Banska Štiavnica, Slovakija	-	Banska Štiavnica senamiestis	Vietinė istorinio miesto ekonomika subyrėjo ankstyvaisiais 1990-aisiais, o nuo 2000-ųjų pradėtas lėtas atsigavimas, remiantis vietos paslaugomis ir regioniniu turizmu. Senamiestis 1977 metais įrašytas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, todėl galimybės plėtoti infrastruktūrą yra ribotos. Dėl komplikotos nuosavybės teisių praktikos žymiai daliai pastatų buvo reikalingas, tačiau neatliktas atnaujinimas.	Priimti valstybinio lygmens įstatymai, padedantys smulkios apimties veiksams senamiestyje atlikti ir leidžiantys interesų grupėms sudaryti Turizmo plėtros vadybos organizacijas regionuose. Pagrindiniu varomuoju tapo vietos gyventojų ir verslų įsitraukimas į miesto plėtros planavimo procesą. Tam skatinti miesto valdžia aktyviai naudojo inovatyviomis (soc. tinklai, interneto tinklapis) ir tradicinėmis (televizija, plakatai) viešinimo priemonėmis.	Visuomenės įsitraukimas į senamiesčio plėtros ir paveldosaugos planavimą bei susidomėjimas kultūros paveldo objektais ir kompleksais ženkliai išaugo.	http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476
Oradia,	-	Oradios	Nors dėl istorijos nulemtu kultūrų	Pastebėta, jog atvykę į miestą	Netvarus interesų grupių	http://www.so

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
Rumunija		sena- miestis	maišymosi miestas turtingas istoriniu paveldu, valstybės ir regiono mastu jis laikomas periferiniu, nedidelės reikšmės. Dėl šios priežasties kultūros paveldas nėra lankomas.	lankytojai kur kas labiau domisi architektūriniais paminklais, negu kultūriniais renginiais. Todėl nuspręsta miestą įtraukti į tarptautinio tematinio (architektūrinio) turizmo maršrutus, jungiančius Oradadią ir kitus Europos miestus.	bendradarbiavimas lėmė su paveldosauga susijusius žemiau įvardintus konfliktus ir sunkumus siekiant kultūros paveldo apsaugos ir populiarinimo: <ul style="list-style-type: none"> Vietinis istorinių pastatų savininkų apmokestinimas, siekiant užtikrinti lėšas istorinio centro fasadų atnaujinimui; Automobilių eismo ribojimas. 	utheast-europe.net/doc ument.cmt?id= 476
Kazanė, Rusija	Nuo 1994 m. iki 2005 m. ir nuo 2006 m. iki 2015 m.	Istorinis ir archi- tektūrinis Kazanės Krem- liaus komp- leksas	Kremliaus kompleksas – vienintelis toks Rusijoje, svarbi vieta istoriniu ir piligrimystės aspektais. Siekta populiarinti šią vietą kaip vieną įdomiausių kultūros paveldo kompleksų regione.	Vykdam atnaujinimus laikytasi sekančių veiklos kriterijų, leidžiančių išsaugoti kultūros paveldo autentišką: <ul style="list-style-type: none"> Užkirsti kelią nykimui – rekonstruoti; Eksponuoti paveldą įrengiamuose muziejuose; Įtraukti visuomenę aktyviai naudojantis reklama ir naujosiomis medijomis. 	Sukurtos įvairias interesų grupes jungiančios komunikacijos priemonės ir patobulinta teisinė bazė, reglamentuojanti Kremliaus paveldosaugą. Pavyko subalansuoti autentišką paveldo išsaugojimą ir vykdyti jo „atgaivinimą“ bei populiarinimą per naujasias technologijas.	whc.unesco.or g/document/1 16523
Oulu, Suomija	-	Miesto pajūrio zona	Pajūrio zona mieste buvo apleista ir nepopuliari.	Sukurta Pajūrio zonos patariamoji grupė, kuri organizavo viešą diskusiją šalia įrengto	Į pajūrio zonos atnaujinimo planavimą įsitraukė per 20 skirtingų bendruomenių atstovų,	http://www.int ereg4c.eu/goo d-

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
			Teritorijos planavimas ir valdymas priklausė nuo įvairių interesų grupių, kurių norų dažniausiai nepavykdavo suderinti.	informacinio stendo. Ši iniciatyva tapo įvairių interesų grupių susitikimų ir bendradarbiavimo, idėjų vystymo vieta.	tapo kur kas paprasčiau priimti sprendimus dėl plėtros ir paveldosaugos.	<i>practices/practice-details/?practice=383-container-event-maritime-advisory-board&</i>
Breila, Rumunija	2008 - 2009 m.	Istorinis Breilos miesto centras	Dėl susidariusios situacijos siekta atgaivinti istorinį Breilos miesto centrą skatinant ekonominį vystymąsi ir augimą, naujų darbo vietų kūrimąsi.	Imtasi veiksmų sekančiais klausimais: <ul style="list-style-type: none"> • Breilos turizmo potencialo išnaudojimas; • Breilos vietinio identiteto populiarinimas; • Turizmo pasiūlymų mieste integravimas į nacionalinius ir tarptautinius turizmo maršrutus; • Vietinių verslų kūrimosi skatinimas. 	38% padidėjus turizmo srautui, įkūrus 145 naujas pastovias darbo vietas, pritraukus bent 4,9 mln. Eurų investicijų, paveldosauga įgavo naują prasmę. Miesto identiteto vystymas ir populiarinimas kėlė susidomėjimą kultūros paveldu, o didėjantis ekonominis ir turistinis aktyvumas užtikrino jo tvarumą.	<i>http://www.intereg4c.eu/good-practices/practice-details/?practice=606-rehabilitation-of-the-historical-centre-of-braila-municipality&</i>
Slovakija	2012 - 2013 m.	Visos šalies kultūros paveldas	Nemaža dalis Slovakijos kultūros paveldo yra blogos būklės, reikalauja atnaujinimo ir išsaugojimo. Esant gana dideliame nedarbo lygiui šalyje, išžvelgta galimybė juos	840 darbo ieškančių žmonių buvo įtraukti į paveldosaugos darbus. Kartu jie atnaujino 37 kultūrinės reikšmės pastatus visoje šalyje.	Palengvinta nedarbingųjų integracija į darbo rinką, o atnaujintas kultūros paveldas savo ruožtu populiarina šalies istoriją ir didina regioninio turizmo galimybes.	<i>http://eu-heritage2013.kpd.lt/uploads/files/Slovakia%20Involvement%20of%20the%20unemployed%</i>

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
			įtraukti į paveldo atnaujinimo ir saugojimo darbus.			<i>20in%20the%20Renovation%20of%20cultural%20heritage.pdf</i>
Airija	2005 m.	Fortifikuoti Airijos miestai	Nemaža dalis senųjų Airijos miestų viduramžiais ar naujaisiais amžiais buvo fortifikuoti, tačiau trūko bendro požiūrio į miestų sienų liekanų saugojimą, jų vaidmenį istorijoje.	Buvo įkurtas Airijos aptvertų miestų tinklas, kurio tikslas buvo sujungti ir sulyginti vietos valdžios pastangas išsaugoti fortifikacijos liekanas ir jas paversti patrauklias turizmui.	Tinklo vykdomos restauracijos metu sukurta per 70 darbo vietų vien 2011 metais. Fortifikacijos liekanos buvo paverstos patrauklia vieta turizmui – dalyje miestų jų lankomumas išsaugo 8 tūkst. turistų.	<i>http://eu-heritage2013.kpd.lt/uploads/files/Ireland.pdf</i>
Singapūras	-	Singapūro miestas	Laikomasi konkrečių paveldosaugos gairių: <ul style="list-style-type: none"> • Kultūros paveldui priklausančių pastatų pritaikymas naujoms produktyvioms funkcijoms (daugeliu atveju tai – bažnyčios, naudojamos kultūros tikslais, išsaugant jų architektūrinę ir istorinę vertę); • „Seno ir naujo“ derinimas (naujų ir aukštų pastatų projektavimas tarp senų ir žemų, pabrėžiant paveldo kontrastą ir vertę); • Glaudus viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas; • Paveldo išsaugojimas – vienas svarbiausių miesto plėtros aspektų. 			<i>http://www.lego.gov.hk/yr07-08/english/sec/library/0708in27-e.pdf</i>
Freiburgas, Vokietija	-	Vauban teritorija Freiburge	Senieji prancūzų kariniai barakai, stovintys mieste nuo ankstyvo XVIII amžiaus, turėjo būti atnaujinami.	Barakai buvo atnaujinti naudojantis fotoelektros technologija siekiant taupyti energiją. Energijos taupymo tvarumas užtikrintas įrengiant saulės energijos kolektorius.	Energijos tausojimas atkreipė vietos gyventojų dėmesį ne tik į miesto problemas, bet ir į atnaujinamą kultūros paveldą. Tai – pavyzdys, kaip istorija gali būti sujungta su šiuolaikiniais poreikiais.	<i>http://www.globalurban.org/GUDMag06Vol2Iss1/Fusco%20Girard.htm</i>

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
Gentas, Belgija	-	Senoji laivų statykla	Kai uosto veikla persikėlė į naująją savivaldybės priepilauką, senojo uosto zona liko neprižiūrima ir apleista, nors turi kuo didžiulis industrinio paveldo aspektu.	Senajo uosto zona tapo atnaujinta gyvenamąja bei verslo vieta. Atliekant renovacijas buvo siekiama išsaugoti senąją jūrinę, industrinio paveldo atmosferą.	Trūkstant gyvenamojo ploto mieste, senojo uosto zonoje įrengta per 1500 gyvenamųjų erdvių. Anksčiau apleista miesto teritorija tapo gyvenamųjų būstų, biurų, parduotuvių, rekreacijos, kultūros ir išsaugoto, itin įdomaus industrinio paveldo zona.	http://www.corp.at/archive/CORP2015_111.pdf
Kuldyga, Latvija	-	Kuldygos sena- miestis	Pagrindinis istorinis Kuldygos paveldas – daugiau nei 400 medinių pastatų (XVII-XVIII amžiai). Siekta pakeisti sovietinės okupacijos metu susidariusį žalingą neatskaitomybės požiūrį į kultūros paveldą.	Imtasi 3 veiksmų vietos gyventojų požiūriu į istorinį paveldą gerinimui: <ul style="list-style-type: none"> • Kultūrinės paveldo laboratorijos. Tikslas – šviesti vietos gyventojus apie Kuldygos paveldo vertę; • Langų išsaugojimo dirbtuvės. Tikslas – išmokyti gyventojus saugoti istorinį paveldą kasdienėse jų veiklose; • Projektas „Meno židinys“. Tikslas – suteikti jauniems menininkams galimybę atnaujinti miesto įvaizdį. 	Vietos gyventojai išmoko saugoti ir vertinti istorinį kultūros paveldą.	http://eu-heritage2013.kpd.lt/uploads/files/Latvia%20Kuldiga%20Restoration%20Center.pdf
Rēzeknė, Latvija	2007 m.	Rēzeknės sena- miestis	Antrojo pasaulinio karo metu Rēzeknės miestas Latvijoje buvo visiškai sugriautas. Pagrindiniai	Buvo paskelbta dizainerių idėjų miesto centro atgaivinimui paieška su tikslu pabrėžti turimą	Atnaujintas miesto veidas turizmui, sukurta naujų darbo vietų.	http://eu-heritage2013.kpd.lt/uploads/f

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
			atstatomieji darbai buvo vykdomi Sovietų okupacijos metu, todėl buvo teikiama mažai dėmesio istoriniam architektūriniam paveldui.	istorinį paveldą. Sujungiant meną su istorija, sukurta moderni ir patraukli erdvė, įkurta moderni koncertinė salė.	Sukurta itin sėkminga istorinio paveldo autentikos ir modernizmo sintezė.	iles/Latvia%20Rezekne.pdf
Atpažįstant turtingą Rėzeknės istoriją, buvo siekiama kuo įmanoma labiau atgaivinti kultūros paveldą mieste.						
Sprendimai pavieniams kultūros paveldo objektams						
Kopen- haga, Danija	2011 m.	Buvusi Šv. Mykolo bažnyčia	Šv. Mykolo bažnyčia buvo viena iš trijų seniausių šventyklų Kopenhagoje. Savo paskirtį ji prarado ankstyvame XVIII amžiuje, nes po 1795 m. ji buvo smarkiai nuniokota gaisro. XX amžiuje dalis bažnyčios buvo atkurta, tačiau kuo toliau tuo labiau ji buvo naudojama kaip vieta parodoms ir meno renginiams.	Nuspręsta išnaudoti istorinį pastato potencialą atkreipti dėmesį į turtingą paveldą ir šiuolaikinio meno puoselėjimą. Pradėta plati informacinė kampanija apie Šv. Mykolo šventyklą, pasižyminti kontraversiškais šūkiiais „Aš ne bažnyčia“.	Bažnyčia tapo populiaria tarptautinio šiuolaikinio meno parodų vieta. Ypač populiarios parodos apie dabartinius politinius, socialinius ir kultūrinius iššūkius.	http://newheritagetage.pl/prezentacja/nikolajkunnsthal-en.html
Paola, Malta	-	Buvęs karinis kompleksas	Gyventojų skaičius mieste ėmė sparčiai mažėti, todėl nuspręsta imtis priemonių ir vystyti ekonomikos atsigavimą per turizmą ir kultūros paveldo kapitalizavimą.	Sudarant miesto atnaujinimo planą, buvo surinktos miesto gyventojų nuomonės apie individualias jų vizijas. Atsižvelgiant į įvairių interesų grupių poreikius, buvusį karinį kompleksą buvo nuspręsta paversti sporto kompleksu, kuris	Apleistų karinių kompleksų atnaujinimas pasitarnavo kaip tolimesnės urbanistinės plėtros katalizatorius ir kultūrinio paveldo išsaugotojas.	http://www.south-east-europe.net/document.cmt?id=476

Teritorija	Lai- kas	Objektas (-ai)	Buvusi situacija	Veiksmai	Rezultatai	Daugiau informacijos
				prisidėtų prie ekonominio miesto vystymosi.		
Sirakūzai, Italija	1998 - 2000 m.	Šv. Pranciškaus bažnyčia ir <i>Impellizzeri</i> rūmai	Kultūrinio paveldo objektai buvo nepopuliarūs ir nemėgiami tiek vietinių gyventojų, tiek turistų.	Paveldui išsaugoti buvo atlikti reikalingi tvirtinimo, rekonstrukcijos darbai. Tam, kad paveldas būtų patraukli vieta miestiečiams ir svečiams, erdvės buvo paverstos daugiakultūriniais, edukaciniais centrais.	Nenaudojami pastatai įgavo naujas, populiarias tarp gyventojų ir lankytojų, paskirtis. 1000 studentų, 120 dėstytojų ir 20 administracijos darbuotojų dirba konferencijų ir švietimo komplekse <i>Impellizzeri</i> rūmuose.	http://www.southeast-europe.net/document.cmt?id=476
Bristolis, Jungtinė Karalystė	2010 m.	<i>Arnos Vale</i> kapinės	<i>Arnos Vale</i> istorinės kapinės – vienos iš Bristolio vietų, kuriose yra itin daug kultūros paveldo. Kapinės prieš atnaujinimą nebuvo populiarios, nors buvo turtingos savo istorija, paminklais.	Bristolio valdžia perėmė šios zonos valdymą ir ne tik atgaivino susidomėjimą istoriniu paveldu, bet ir generuoja pajamas. Istorinė aplinka tinka meno, edukacinių ar viešų renginių organizavimui, kuriam mokamas nuomos mokestis.	Pakeistas istorinio paveldo teritorijos „veidas“: <ul style="list-style-type: none"> • Senosios pašiūrės paverstos parduotuve ir lankytojų centru; • Kiti pastatai tapo lengvai pritaikomomis erdvėmis meno renginiams, šventėms, parodoms; • Įrengta kavinė ir skatinamas privataus verslo įsitraukimas. <p>Į istorinio paveldo teritorijos administravimą įsitraukė 60 aktyvių savanorių.</p>	https://historicengland.org.uk/advice/caring-for-heritage/take-ownership/casestudies/ArnosVale/

Priedas B

Pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimų gairės⁶¹

2012 m. birželio 20 d. Klaipėdos miesto savivaldybės administracija organizavo pasitarimą „Jūrinio kultūros paveldo apskaitos bei apsaugos problemos ir jų sprendimo būdai“. Jame dalyvavo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Klaipėdos miesto savivaldybės, Lietuvos jūrų muziejaus, Mažosios Lietuvos muziejaus, visuomeninių organizacijų ir jūrinio verslo atstovai. Buvo konstatuotas pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo specifiškumas, reikšmė Klaipėdos miesto tapatybei ir grėsmės jo išlikimui. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos pasiūlė Klaipėdos miesto savivaldybei sudaryti darbo grupę pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo objektų tyrimo ir inventorizavimo programai parengti. Klaipėdos miesto savivaldybės administracija inicijavo tokios darbo grupės sudarymą iš institucijų bei kultūros paveldo išsaugojimu interesuotos visuomenės.

I. Bendrosios nuostatos

1. Gairių rengėjai – 2012 m. rugpjūčio 3 d. Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. AD1-1834 sudaryta darbo grupė, susidedanti iš mokslininkų, akademikų, kultūros paveldo specialistų, istorikų, muziejininkų, Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos specialistų ir kultūros paveldo išsaugojimu suinteresuotos visuomenės atstovų.
2. Adresatas – Klaipėdos miesto savivaldybė, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Valstybinis jūrų uostas, LR Susisiekimo ministerija, LR Aplinkos ministerija, Kuršių Nerijos nacionalinio parko direkcija.
3. Gairių tikslas – siekiant Klaipėdos miesto jūrinio tapatumo ir Lietuvos, kaip jūrinės valstybės įvaizdžio stiprinimo, apibrėžti pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo tyrimų objektą, numatyti tyrimų kryptis, pasiūlyti tyrimų pobūdį, užtikrinti tyrimų sklaidą ir parengti metmenis šių gairių įgyvendinimui.
4. Geografinė apibrėžtis – Klaipėdos miesto savivaldybės administruojama teritorija.
5. Gairių objektas – materialus bei nematerialus pakrančių, jūrinis ir povandeninis kultūros paveldas.
6. Šiose gairėse vartojamos sąvokos:

Antikvariniai daiktai – visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų kultūrinė vertė.

Ardomieji tyrimai – fiziniai tyrimai, kuriais negražinamai paveikiami objektai, objekto dalys ar elementai, esantys ar galintys būti autentiškais medžiaginiais mokslinio pažinimo šaltiniais.

Atkūrimas – neišlikusios nekilnojamosios kultūros vertybės atkūrimas, išimtiniais atvejais pagal nustatytas neišlikusias vertingąsias savybes, atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus. Atkuriant išsaugomos vertybės išlikusios dalys ir elementai, jie gražinami į pirminę vietą, tiksliai pakartojamos ar naujai sukuriamos neišlikusios dalys ir elementai.

Autentiškumas – kultūros paveldo objekto ar vietovės išlikusios savybės, apimančios pirminę ar istoriškai susiklosčiusią objekto paskirtį, išraišką ir savitą fizinį pavidalą-formą, panaudotas medžiagas, konstrukcijas, suplanavimą, atlikimo technologiją, aplinką.

⁶¹ Klaipėdos miesto savivaldybės Urbanistinės plėtros departamento Paveldosaugos skyriaus informacija

Fundamentiniai moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (ar) teoriniai darbai, atliekami pirmiausia reiškinių esmei ir stebimai tikrovei pažinti, be tikslo konkrečiai panaudoti gautus rezultatus.

Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamyjū kultūros vertybių apskaitą.

Kultūrinis kraštovaizdis – žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis.

Kultūrinė vertė – komplekso / objekto ar jo dalies savybė, vertinga etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu, estetiniu, memorialiniu ar kitu požiūriu.

Kultūros paminklas – kilnojamoji kultūros vertybė, įrašyta į Kultūros vertybių registrą, turinti ypatingą kultūrinę vertę, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbta kultūros paminklu.

Kultūros paveldas – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu.

Kultūros paveldo objektai – pavieniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.

Kultūros paveldo vietovė – teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų.

Kilnojamyjū kultūros vertybių apsauga – visuma techninių ir organizacinių priemonių, kuriomis siekiama kilnojamyjū kultūros vertybes išsaugoti dabartinei ir ateities kartoms.

Nekilnojamas kultūros paveldas – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga - kultūros paveldo apsaugą sudaro: apskaita, skelbimas saugomu, saugojimas – tvarkyba ir naudojimas, pažinimas ir sklaida, atgaivinimas (reabilitacija).

Nekilnojamoji kultūros vertybė – kultūros paveldo objekto ar vietovės reikšmingumą lemiančių vertingųjų savybių, visuomenei svarbių kaip jos kultūrinis turtas, visuma, neatsižvelgiant į tai, kam nuosavybės teise objektas ar vietovė priklauso.

Nekilnojamosios kultūros vertybės tyrimas – išlikusių, pakitusių ar prarastų vertingųjų savybių, nekilnojamyjū kultūros vertybių istorinę raidą patvirtinančių faktų nustatymas, apibendrinimas ir dokumentavimas.

Nematerialus kultūros paveldas – tai ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, išraiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūros erdvės, kurias bendruomenės, grupės ir kai kuriais atvejais pavieniai žmonės pripažįsta savo kultūros paveldo dalimi. Šį nematerialų kultūros paveldą, perduodamą iš kartos į kartą, bendruomenės ir grupės nuolat atkuria reaguodamos į savo aplinką, į sąveiką su gamta ir savo istorija, jis joms teikia tapatybės ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūrų įvairovei ir žmogaus kūrybingumui.

Pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas – tai kultūros paveldas susijęs su laivyba, jos infrastruktūra, jos suprastruktūra, jūrų, upių verslais ir amatais, specifiniais gebėjimais ir jūrinėmis bei upeivių tradicijomis, kalbos vartojimu, specifine kultūrine, socialine, urbanistine terpe, specifiniu kultūros kraštovaizdžiu / miestovaizdžiu sausumoje, pakrantėse, specifiskai urbanizuotomis ir archeologinėmis bei jūrinių-upinių kurortų vietovėmis.

Povandeninis kultūros paveldas – po vandeniu ar iš dalies po vandeniu esantys archeologiniai objektai, vietovės ir reikšmingais pripažinti nekilnojamieji ar kilnojamieji daiktai, kurių vienintelis arba vienas iš pagrindinių mokslinių duomenų šaltinių yra povandeniniai tyrimai ir radiniai.

Reikšmingumo lygmenys – reikšmingumo kategorijos skirstomos pagal vertingųjų savybių gausą, kompleksiskumą ir jų reikšmę Lietuvos visuomenei, bendruomenėms ar atskiroms žmonių grupėms. Reikšmingumas gali būti nacionalinio, regioninio ir vietinio lygmens.

Uosto suprastruktūra – laivų krovos įrenginių kompleksas ir kiti statiniai bei įrenginiai, nepriskirti uosto infrastruktūrai.

Taikomieji moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (ar) teoriniai pažinimo darbai, pirmiausia skiriami specifiniams praktiniams tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti.

Kitos Pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo tyrimų gairėse (toliau –gairės) vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose vartojamas sąvokas.

II. Aplinkos analizė

7. Klaipėdos miesto ir jo artimiausios aplinkos teritorijoje yra didžiausia nekilnojamojo kultūros paveldo, kurio sudėtinė dalis yra pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo kompleksai ir pavieniai objektai, koncentracija Lietuvoje. Dauguma šių kompleksų ir pavienių dalių sudaro darnią visumą. Dėl įvairių priežasčių išliko ne visi nekilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksai, sudedamosios jų dalys ir elementai bei pavieniai objektai. Valstybės bei savivaldybės pavaldumo įstaigų žinioje, privačiose rankose yra didelės sankaupos daiktų, turinčių dokumentinių, kilnojamyjū pakrančių ir jūrinių kultūros vertybių požymių. Nemažai tiesiogiai su Klaipėdos miestu susijusio paveldo yra ir kitose šalyse. Klaipėdos mieste išlikęs anksčiau fiksuotas ir dabar fiksuojamas istoriskai vertingas, savitas (daugiakultūris) pajūrio kaimiškas bei miestiškasis nematerialusis, kulinarinis pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas. Lietuvos jūrų priekrantėje, pakrantėje ir jūros šelfe ties Klaipėda yra povandeninio kultūros paveldo objektų. Atliekant pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo bei jo tyrimų aplinkos analizę, svarbu apibrėžti suinteresuotų šalių – visuomenės, įvairių valstybinių ir privačių institucijų požiūrį į šio paveldo apsaugą. Nemažiau svarbu yra išnagrinėti Lietuvos ir tarptautinę teisinę pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo ir jo tyrimų aplinką. Švietimo ir mokslo įstaigos, muziejai, kultūros paveldo specialistai, tarptautinis bendradarbiavimas kultūros paveldo apsaugos srityje bei paties paveldo tyrimai – visa tai tiesiogiai veikia pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo aplinką ir vienaip ar kitaip įtakoja šio paveldo pažinimo ir išsaugojimo procesą.

Visuomenės požiūris:

- Augantis visuomenės, verslo struktūrų ir valstybės/savivaldos institucijų nekilnojamojo, kilnojamojo, memorialinio, dokumentinio, povandeninio, pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei pavienių objektų aktualizavimo bei viešinimo poreikis;
- Šio kultūros paveldo išsaugojimu ir sklaida suinteresuota visuomenė;
- Nėra viešos prieigos prie jau atliktų tyrimų medžiagos;
- Dalis miesto planuotojų, teritorijų vystytojų nėra suinteresuoti jo išsaugojimu, tyrimais, sklaida.

Klaipėdos miesto savivaldybės požiūris:

- Klaipėdos miesto savivaldybė atlieka Vietos savivaldos, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, Kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos ir kitų įstatymų savivaldybėms nustatytas funkcijas;
- Klaipėdos miesto savivaldybės inicijuotas pakrančių, jūrinio, povandenio kultūros paveldo tyrimų gairių rengimas rodo besikeičiantį savivaldybės požiūrį į būtinybę saugoti, naudoti, pažinti ir atgaivinti pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksus, pavienius objektus, fenomenus kaip miesto išskirtinumo bruožą;
- Vis dar nepakankamai vertinama pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei pavienių objektų reikšmė miesto tapatumui, Lietuvos kaip jūrinės valstybės įvaizdžiui; pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo apsauga nėra prioritetinga kultūros paveldo apsaugos kryptis Klaipėdos miesto savivaldybės veikloje;
- Nepakankamai išnaudojamos senųjų vardažodžių, simbolikos, kulinarinio kultūros paveldo galimybės Klaipėdos jūrinio tapatumo, reprezentatyvumo ir išskirtinumo stiprinimui.

Valstybės požiūris:

- Nacionalinė politika kultūros paveldo apsaugos srityje (taip pat ir pakrančių, jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo) formuoja Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija, atsižvelgdami į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes ir siūlymus. Kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą organizuoja ir už jį atsako kultūros ministras. Kultūros ministras įgalioja ministerijos padalinius ir prie ministerijos įsteigtas institucijas (Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos) atlikti apsaugos funkcijas.
- Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija ir Kultūros paveldo departamentas skiria nepakankamą dėmesį teisėkūrai, užtikrinančiai pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo apsaugą.
- Valstybinė kultūros paveldo komisija nuolat aktualizuoja pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo apsaugos klausimus.
- Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, suprasdamas pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo apsaugos svarbą, iki šiol neturi kvalifikuotų jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo apsaugos specialistų; nėra sukūręs materialinės bazės, kurios pagrindu būtų vykdoma jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo stebėseną.

Teisinio reguliavimo sritis:

- Sukurta Lietuvos įstatyminė bazė leidžia apibrėžti, nustatyti ir saugoti didelę dalį nekilnojamo, kilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų ir objektų, remiantis jau esančiais – ne specifiniais kriterijais. LR galiojančiose teisės aktuose, konvencijose pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas nėra apibrėžtas kaip visuma. Pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo sąvokų neišskleidimas ir neapibrėžtis galiojančiuose teisės aktuose, sudaro sąlygas nesaugoti jų specifinių bruožų, vertingųjų savybių;
- Visam jūriniam kultūriniam kultūros paveldui svarbios 2003 m. Lietuvoje ratifikuotos 1958 m. ir 1960 m. Ženevoje priimtose Jungtinių tautų Jūrų teisės konvencijos nuostatos. Kilnojamojo bei techninio, technologinio jūrinio kultūros paveldo daliai – istoriniams, tradiciniams laivams aktualus Saugaus tradicinių laivų naudojimo Europos vandenyse pažymėjimų ir tradicinių laivų įgulų kompetencijos pažymėjimų abipusio pripažinimo susitarimo memorandumas ir jo sudedamoji dalis – Europos chartija dėl tradicinių plaukiojančių laivų išsaugojimo ir restauravimo (Barselonos chartija.);

- Povandeninio kultūros paveldo teisinę apsaugą tiesiogiai užtikrina 2004 m. priimta Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo nauja redakcija; 2006 m. ratifikuota UNESCO 2001 m. Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija ir pan. Tačiau nėra apibrėžti specifiniai povandeninio kultūros paveldo vertinimo kriterijai.

Tarptautinis bendradarbiavimas:

- Lietuvos specialistams yra žinoma ES valstybių patirtis;
- Lietuvos specialistai ir LR institucijos dalyvauja pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo išsaugojimo organizacijose, mezgami tarptautiniai ryšiai. Klaipėdos specialistai įtraukti į Baltijos šalių pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo klausimams spręsti sukurtas darbo grupes. Lietuva (Klaipėda) yra atstovaujama tarptautinėse organizacijose, kurios kuria povandeninio kultūros paveldo tyrimų ir apsaugos strategiją (Baltijos jūros valstybių Kultūros paveldo stebėsenos grupės PKP (Povandeninio kultūros paveldo) darbo grupė; ICOMOS-ICUCH (International Committee on the Underwater Cultural Heritage); UNESCO PKP apsaugos konvencijos šalių Mokslinis ir techninis patariamasis komitetas);
- LR institucijos vis dar per mažai naudojami ES valstybių pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo nekilnojamo, kilnojamo, nematerialaus, dokumentinio, povandeninio kultūros paveldo pažinimo, saugojimo, puoselėjimo, tvaraus naudojimo ir pristatymo patirtimi.

Suinteresuotų specialistų ir institucijų padėtis:

- Yra specialistų, valstybinių ir visuomeninių institucijų galinčių vykdyti pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei pavienių objektų tyrimus;
- Klaipėdos universitetas turi reikalingą įrangą, technologijas, kvalifikuotus specialistus povandeninio kultūros paveldo išaiškinimui, identifikavimui, vertinimui;
- Egzistuoja jūrinę ir pamario etnokultūrą puoselėjančių bei saugančių kolektyvų, visuomeninių organizacijų, institucijų tinklas. Šio tinklo palaikymas siejamas su pozityviu Klaipėdos universiteto Humanitarinio fakulteto vaidmeniu, kuris tam ruošia specialistus;
- Menkas specialistų, valstybinių ir visuomeninių institucijų galinčių tirti, naudoti (pvz., turizmui), propaguoti nekilnojamo jūrinio ir pakrančių, kilnojamo, nematerialaus, dokumentinio, povandeninio kultūros paveldo kompleksus, fenomenus bei pavienius objektus, bendradarbiavimas, veiksmų koordinavimas;
- Klaipėdos valstybiniame jūrų uostas vadovaujasi ekonominiais prioritetais, nepakankamai neužtikrinamas pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo išsaugojimas, atskleidimas, sklaida bei panauda Lietuvos jūrinės valstybės įvaizdžiui kurti;
- Iš LR Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo pašalintos tiesioginės nuostatos dėl valstybės teritorijoje esančio kultūros paveldo išaiškinimo, tyrimų ir apsaugos.

Tyrimų padėtis:

- Klaipėdos universiteto iniciatyva parengtas ir nuolat pildomas povandeninio kultūros paveldo objektų sąvadas;
- Lietuvos jūrų muziejus rengia tarptautines mokslines konferencijas pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo apsaugos klausimais. Jų metu parengti leidiniai bei priimtose rezoliucijos prisideda prie Saugaus tradicinių laivų naudojimo Europos vandenyse pažymėjimų ir tradicinių laivų įguly kompetencijos pažymėjimų abipusio pripažinimo susitarimo memorandumo ir jo sudedamosios dalies – Europos chartijos dėl tradicinių plaukiojančių laivų išsaugojimo ir restauravimo (Barselonos chartija) ratifikavimo Lietuvos Respublikoje;

- Paskelbti leidiniai ir straipsniai, kuriuose paliesti įvairūs pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo klausimai;
- Atlikti pavieniai tyrimai, kuriuose nekilnojamo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksai, jų dalys bei objektai nagrinėjami nesiremiant specifiniais kriterijais;
- Nėra nuolatinių sisteminių-kompleksinių pakrančių ir jūrinio kultūros nekilnojamojo, kilnojamojo, nematerialaus, dokumentinio, povandeninio kultūros paveldo kompleksų ir pavienių objektų išaiškinimo, tyrimų, stebėsenos, tvaraus naudojimo, propagavimo finansavimo programos, projektų (pvz., paskutinis Kultūros paveldo departamento finansuotas povandeninio kultūros paveldo tyrimų užsakymas Baltijos jūros archeologinių vertingųjų savybių pobūdžio atskleidimas archeologinio žvalgymo tyrimų mokslinės išvados ir tyrimų rezultatų pristatymas visuomenei buvo gautas 2008 m.). Todėl atliekamas darbas nenuoseklus, vyrauja pavieniai darbai;
- Nematerialūs pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas nėra kaupiamas, sisteminamas, tiriamas. Informacija apie jau atliktus tyrimus saugoma skirtingose vietose. Todėl dažnai kartojant, o ne pildant ir plečiant nukenčia iširtumo kokybė, neracionaliai skirstomi tyrimams skirti išteklių.

Paveldosaugos padėtis:

- Neapibrėžtos daugumos nekilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų, pavienių objektų ribos ir juos supančios teritorijos;
- Nenustatytos daugumos nekilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų, pavienių objektų specifinės vertingosios savybės;
- Valstybinė paminklosaugos komisija priėmė 2002-12-20 sprendimą Nr. 90 „Dėl jūrinio kultūros paveldo“. Jos veiklą tęsianti Valstybinė kultūros paveldo komisija yra priėmusi sprendimų ir pateikusi pasiūlymų susijusių su pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo apsaugos sritimi Klaipėdos miesto savivaldybės teritorijoje.

Klaipėdos pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo tyrimų stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių (SSGG) analizė:

Stiprybės	Silpnybės
Švietimo ir mokslo įstaigos, vykdančios pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus, edukacinę veiklą, puoselėjančios jūrines tradicijas ir ruošiančios jūrinių sričių specialistus: Klaipėdos universitetas ir jo pagrindu įkurtas Jūros mokslų ir technologijų centras, Lietuvos aukštoji jūreivystės mokykla ir kt.;	LR nacionalinėje teisėje neskiriamas pakankamas dėmesys pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo apsaugai – pažinimui, naudojimui, atgaivinimui;
Muziejai, kurie saugo, kaupia, tyrinėja, restauruoja ir eksponuoja pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo ar jų požymių turinčius objektus: Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Lietuvos jūrų muziejus;	Valstybės ir savivaldos institucijos, atsakingos už kultūros paveldo apsaugą dėl žmogiškųjų ir materialinių išteklių trūkumo nevykdo povandeninio kultūros paveldo saugojimo ir menkai rūpinasi pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo apskaita, tvarkyba ir naudojimu, pažinimu, atgaivinimu;
Valstybės ir savivaldos institucijos, besirūpinančios pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo išsaugojimu – Klaipėdos miesto savivaldybė, Kultūros paveldo departamentas;	Dėl nepakankamo finansavimo, muziejai bei švietimo ir mokslo įstaigos ribotai vykdo mokslinius pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus;
Nevyriausybines organizacijas ir pavieniai iniciatyvūs miestiečiai, kurie suinteresuoti	Vyrauja taikomieji moksliniai tyrimai, kurie dažniausiai atliekami prieš vykdant statybos

<p>pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo apsauga. Ši grupė „katalizuoja“ paveldo tyrimus. Be to, pavieniai asmenys labai dažnai savo iniciatyva kaupia informaciją apie Klaipėdos pakrančių ir jūrinį bei povandeninį kultūros paveldą ir atlieka jo tyrimus;</p>	<p>darbus;</p>
<p>Valstybinės institucijos, susijusios su krašto apsauga, kuriuos paveldėjo ir puoselėja jūrines tradicijas, susiformavusias tarpukario Lietuvoje. Dėka turimų techninių galimybių, padeda saugoti povandeninį kultūros paveldą – Lietuvos kariuomenės Karinės jūrų pajėgos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos pakrančių apsaugos rinktinė;</p>	<p>Dėl silpnos kontrolės egzistuoja taip vadinama „juodoji rinka“, kurioje parduodamos vertybės, pavogtos iš pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo objektų. Tokiu būdu netenkama svarbios mokslinės informacijos apie pakrančių ir jūrinį bei povandeninį kultūros paveldą;</p>
<p>Finansiškai ir materialiai stiprios įstaigos ir įmonės, finansuojančios pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus ir užtikrinti jų apsaugą - Klaipėdos valstybinė jūrų uosto direkcija ir kt.;</p>	<p>Kultūros paveldo apsauga yra fragmentuota. Nepaisant to, jog Lietuva ratifikavusi Europos kraštovaizdžio konvenciją, istorinių kraštovaizdžių apsauga yra nepakankama. Nykstant istorinei aplinkai, atskiri pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo kompleksai ir objektai netenka tarpusavio jungčių, nebesuvokiami kaip darni ir vertinga jos supančios aplinkos dalis;</p>
<p>Ratifikuotos tarptautinės konvencijos, skirtos kultūros paveldo, jūrinio bei povandeninio paveldo apsaugai. Atstovavimas tarptautinėse organizacijose, susijusiuose su kultūros paveldo apsauga.</p>	<p>Dėl sumenkusių tradicinių verslų ir amatų, pasikeitusios Klaipėdos miesto gyventojų etninės, nacionalinės sudėties, nyksta specifinė sakininė, dainuojamoji tautosaka, patirčių, istorinės terminijos, žargono vartojimas, tradicinių gebėjimų, apeigų, papročių, švenčių, kulinarinio paveldo naudojimas. Dėl to siaurėja mokslinių tyrimų metodų taikymo galimybės, tiriant pakrančių ir jūrinį kultūros paveldą;</p>
	<p>Nėra viešai prieinamos bendros tarpinstitucinės pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo atliktų tyrimų duomenų bazės.</p>
<p>Galimybės</p>	<p>Grėsmės</p>
<p>Dėl palankios geografinė padėties (pajūris) ir ypatingos Klaipėdos, kaip uostamiesčio funkcijos, atsiranda galimybės sukonzentruoti įvairių tarptautinių ir Lietuvos institucijų dėmesį į pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus;</p>	<p>Planuojant miesto bei uosto teritorijas, nepakankamas dėmesys skiriamas tyrimams, kuriais siekiama išaiškinti galimus povandeninius, pakrančių ir jūrinius kultūros paveldo kompleksus, fenomenus, jų sudedamąsias dalis, elementus, pavienius objektus. Dėl to kyla grėsmė jų apsaugos užtikrinimui;</p>
<p>Aplinkybė, jog Klaipėda yra daugiakultūrinis miestas, turintis turtingą istorinę praeitį, leidžia užtikrinti glaudesnį bendradarbiavimą pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimų srityje su kitomis Baltijos jūros regiono valstybėmis;</p>	<p>Dėl apsaugos priemonių nesiėmimo vykdant statybos darbus miesto, uosto teritorijose, gali kilti grėsmė daliniam ar visuotiniam negrįžtamam pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo kompleksų, fenomenų, jų sudedamųjų dalių, elementų bei pavienių objektų praradimui;</p>
<p>Galimybė pasinaudoti tarptautine patirtimi, vykdant pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo apsaugą;</p>	<p>Įsisavinant biudžeto lėšas, ES skiriamą paramą, kyla grėsmė pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus atlikti paviršutiniškai ir skubotai. Didžiausia grėsmė – jei tyrimų rezultatai</p>

	būtų pritaikomi prie jau paruoštų planavimo dokumentų ir techninių projektų sprendinių;
Galimybės naudotis ES fondais pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimų finansavimui;	Grėsmę pakrančių ir jūriniam bei povandeniniam kultūros paveldui ir jo tyrimams gali kelti nekvalifikuotų, šališkų tyrėjų parengtos tyrimų ataskaitos;
Organizuoti ir koordinuoti esamų valstybinių, savivaldybės, švietimo ir mokslo, nevyriausybinių struktūrų darbą pakrančių, jūrinio, povandeninio paveldo tyrimų srityje;	Kvalifikuotų specialistų, galinčių atlikti pakrančių ir jūrinio bei povandeninio kultūros paveldo tyrimus, trūkumas dėl „protų nutekėjimo“. Mokslo įstaigos, uždarančios atitinkamų kryptių studijų programas;
Pritraukti kvalifikuotus specialistus į institucijas, betarpiškai atsakingas už pakrančių, jūrinio, povandeninio kultūros paveldo apaugą;	Pakrančių ir jūriniam bei povandeniniam kultūros paveldui, jo tyrimams kiltų grėsmė, jei įvyktų viešų ir privačių interesų disbalansas, kai prioritetas teikiamas privačiam interesui siekti kuo didesnio įmonių bei įstaigų pelningumo, neatsižvelgiant į viešąjį interesą saugoti gamtos ir kultūros paveldą.
Nacionalinėje teisėkūroje skirti didesnę dėmesį pakrančių, jūrinio ir povandeninio paveldo apsaugai;	
Savivaldybės lygmenyje rengti ir vykdyti Tarybos sprendimus, nukreiptus į pakrančių, jūrinio ir povandeninio paveldo apsaugą. Parengti pakrančių, jūrinio ir povandeninio paveldo apsaugos programą ir priemonių planą.	

III. Gairių tikslas ir uždaviniai

8. Jūrinio kultūros paveldo tyrimų gairių tikslas – siekiant Klaipėdos miesto jūrinio tapatumo ir Lietuvos, kaip jūrinės valstybės įvaizdžio stiprinimo, apibrėžti tyrimų objektą, numatyti tyrimų kryptis, pasiūlyti tyrimų pobūdį, prioritetus, užtikrinti tyrimų sklaidą ir parengti įgyvendinimo metmenis.
9. Siekiant nurodyto tikslo, ketinama įgyvendinti šiuos uždavinius:
 - Apibrėžti tyrimų kryptis;
 - Pasiūlyti tyrimų pobūdį;
 - Apibrėžti tyrimų objektus (hiperkompleksas, kompleksai ir kt.);
 - Parengti prioritetų nustatymo principus (pagal reikšmingumą (tarptautinį, nacionalinį, vietinį); pagal grėsmės išlikimui);
 - Parengti metmenis gairių įgyvendinimui;
 - Užtikrinti tyrimų rezultatų prieinamumą visuomenei;
 - Parengti galutinę gairių redakciją, pateikti ją tvirtinimui ir supažindinti su ja adresatą.

IV. Numatomas poveikis

10. Tikimasi, kad:
 - Parengtos gairės – vienas iš nedaugelio dokumentų, skirtų povandeniniam bei pakrančių ir jūriniam kultūros paveldui. Gairių įgyvendinimo metu sprendžiami klausimai leis atsakingoms institucijoms inicijuoti teisinės bazės patobulinimus, įvedant pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo sąvokas bei jų aiškinimus, apibrėžti specialiąsias jūrinio ir pakrančių, povandeninio kultūros paveldo savybes, jas integruoti į paveldosaugos teisinio reguliavimo sritį;

- Atlikti paveldo tyrimai padės ne tik išsaugoti povandeninį, pakrančių ir jūrinį kultūros paveldą, bet ir formuoti jūrinį Klaipėdos miesto tapatumą, sustiprinti Lietuvos, kaip jūrinės valstybės įvaizdį. Kurs prielaidas kūrybiškai ir platesnei nematerialaus pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo vertybių integracijai į kasdienį miesto socialinį gyvenimą (pvz., šventės, vestuvės, žuvis turgus ir pan.). Taip pat, padės užtikrinti su jūros verslais, specifiniu gyvenimo būdu susijusių tradicinių amatų, tradicijų, kalbinio ir kulinarinio paveldo tęstinumą;
- Gairių vykdymas ir tęstinumas kurs sąlygas darnesniai Klaipėdos miesto savivaldybės ir Valstybinio jūrų uosto administruojamų urbanizuotų teritorijų vystymui, planavimui, naudojimui; taip pat humanizuotai, tvaresnei, darnesnei, skaidresnei, stiprinančiai vietos tapatumą viso Klaipėdos miesto urbanistinei plėtrai;
- Gairės padės valdyti ES struktūrinių fondų, valstybės, savivaldybės, privataus kapitalo lėšas. Gairės turės įtakos tikslingesniai lėšų skirstymui nekilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei pavienių objektų tyrimams, pristatymui, išsaugojimui. Gairės rengiamos siekiant sudaryti daugiau galimybių realiai apsaugoti povandeninio kultūros paveldo objektus Lietuvos teritoriniuose vandenyse. Gairės taip pat skatina Kultūros paveldo departamento, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto laivų eismo tarnybos, Valstybinės sienos apsaugos tarnybos, Karinių jūros pajėgų, Saugios laivybos administracijos ir kitų suinteresuotų pusių bendradarbiavimą;
- Gairės padės įgyvendinti LR Aplinkos ministro 2012 m. įsakymo projekto „Dėl pajūrio juostos žemyninės dalies tvarkymo specialiojo plano sprendinių įgyvendinimo programos patvirtinimo“ nuostatas (uždavinys 6.2 Organizuoti jūrinio kultūros paveldo tyrimus, užtikrinti jo išsaugojimą, prieinamumą visuomenei, pritaikyti povandeniniam turizmui.);
- Gairių iškeltų tikslų ir uždavinių įgyvendinimui reikalingų finansinių, organizacinių, žmogiškųjų išteklių paieška sutelks Baltijos jūros regiono kultūra besirūpinančius pavienes tyrėjus, NVO, institucijas, tarptautines organizacijas bendradarbiavimui ir informacijos keitimuisi. Tikimasi, kad gairės padės rasti būdus, kaip naudojantis šiuo potencialu kurti jūrinio ir pakrančių, povandeninio kultūros paveldo duomenų bazes, sąvadus ir pan.;
- Gairės kurs prielaidas patraukliam informacijos prieigų jūrinio, pakrančių ir povandeninio kultūros paveldo vertybių pristatymui mieste, regione, valstybėje ir už šalies ribų. Galimybė disponuoti sisteminių kompleksinių tyrimų medžiaga paskatins glaudesnę už kultūros paveldą atsakingų institucijų ir jo išsaugojimu suinteresuotos visuomenės dialogą, bendradarbiavimą siekiant paveikti neigiamas dalies kultūros paveldo savininkų bei teritorijų vystytojų nuostatas.

V. Tyrimų objektas, kryptys, pobūdis ir prioritetai

11. Pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo tyrimų objektas:

- Pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas pagal pobūdį skirstomas į:
 - **Materialųjį** (kilnojamąjį, nekilnojamąjį kultūros paveldą; memorialinį paveldą; techninį ir technologinį paveldą; dokumentinį paveldą; kraštovaizdį /miestovaizdį; urbanizuotas vietas);
 - **Nematerialųjį** (tradicijas ir amatus; gebėjimus; kalbinį paveldą – tautosaka, vietovardžiai, vandenvardžiai, gatvėvardžiai, tarmės ir žargonas; kulinarinį paveldą ir pan.).
- Nekilnojamasis pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas Klaipėdos miesto savivaldybėje skirstomas į:
 - **Klaipėdos istorinio uosto hiperkompleksą** – tai skirtingu istoriniu laiku uosto veikla suformuota erdvė, kurią sudaro įvairūs kompleksai: uostai su sudedamosiomis dalimis (vieta; akvatorija; infrastruktūra – inžineriniai įrenginiai, statiniai; suprastruktūra –

technologiniai įrengimai: pvz., Dangės uostas, Pilies uostas, Žibalo uostas, Valgumas, Locų uostas, Žiemos uostas, Darbų, Naujojo baseino (Paul Lindenau), Medienos, AB „Maistas“, Malkų įlankos uostai; istoriniai vandens sporto klubai (jachtų, irklinių valčių, plaukimo), Pietinė Balasto krantinė, povandeninių laivų krantinė Smiltynėje, Laivų kapinės, senosios Koppalio ir Smiltynės krantinės, marių įplaukos molai ir kt.), uosto funkcijas papildančios verslo (pvz., gamybiniai kompleksai – laivų statyklos, Pelenynas, „Union“ trąšų fabrikas, elektrinės; krovos vietos ir sandėliavimo statiniai, vietos už uostų ir kt.) ir aptarnavimo struktūros (tiesiogiai uostų-laivybos suformuotų bendruomenių (gyvenviečių, dvarų, pvz., Bomelsvitė, Vitė, Mažoji Vitė, Senamiestis (Frydricho miestas), Gintarpelkė (Špichutas – Frydrichsredė, Bernšteinbruchas), Smeltė, Koppalis, Smiltynė) ir kt.) palikimas, reliktai). Į šią erdvę taip pat patenka istorinis kraštovaizdis, povandenio ir kiti jūrinio kultūros paveldo objektai;

- **Su Klaipėdos istorinio uosto hiperkompleksu susijusius nutolusius kompleksus:** senosios navigacinės orientyrų sistemos kompleksas (vietos, objektai, sistemos); jūrų tvirtovės kompleksas su priklausiniais (XVII–XVIII a., XIX a. pr., XIX a. 5–8 dešimt., XX a. 4–6 dešimt., XX a. 7–9 dešimt.): dvarai su priklausiniais; Karaliaus Vilhelmo kanalas (tiltai, vilkėjų takai, pylimai, vaga, prižiūrėtojų sodybos);
 - **Kitus nekilnojamojo jūrinio kultūros paveldo kompleksus, kultūrinius ir gamtinius kraštovaizdžius:** (pvz., Kuršių nerijos kraštovaizdis, Pajūrio kraštovaizdis, apsauginis kopagūbris, Olandų kepurė), istorinės vietovės (pvz., senieji žvejų kaimai, senieji pajūrio kurortai – Melnragės, Girulių, Smiltynės, Koppalis, Kukuliškiai, Dangės upės „Žvejų sodybos“); priešistorės uostai (pvz., Žardės – Laistų archeologinių gyvenviečių kompleksas ir kt.);
 - **Memorialinio kultūros paveldo objektus:** (pvz., paminklas žuvusiems Lietuvos jūrų skautų jachtos „Budys“ įgulos nariams ir kt.);
 - **Povandeninį kultūros paveldą** (po vandeniui ar iš dalies po vandeniui esantys archeologiniai objektai) ir povandeninės archeologinės vietovės (pvz., žemyno reliktinio kraštovaizdžio elementai jūros dugne ir kt.).
- Kilnojamas pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas skirstomas į:
 - **Dokumentinį arba archyvų paveldą,** apimantį visus specializuotuose įstaigose, su jūrine ir pakrančių kultūra susijusius dokumentus, nepaisant jų laikmenos, sudarytus ar gautus, klasifikuojamus, tvarkomus ir saugomus viešųjų ar privačių organizacijų siekiant juos naudoti ateityje;
 - **Jūrinę ir pakrančių kultūrą atspindintį ikonografinį ir kartografinį paveldą** (pvz., vaizduojamosios ir taikomosios dailės kūriniai; žemėlapiai, jūrlapiai, brėžiniai, eskizai; fotografijos ir kino juostos, jų negatyvai);
 - **Kitus jūrinės ir pakrančių kultūros objektus** – archeologiniai radiniai; etninės kultūros medžiaginiai pavyzdžiai; kilnojamieji daiktai, susiję su svarbiausiais istoriniais įvykiais, visuomenės, kultūros, karo, sporto, religijų istorija, įžymių žmonių gyvenimu; šaunamieji ir nešaunamieji ginklai; muzikos instrumentai; inkunabulai ir rankraščiai, natos, knygos ir kiti leidiniai; kilnojamieji daiktai, turintys numizmatinę, sfragistinę, heraldinę ar filatelinę vertę, faleristika, ordinais ir medaliai; mokslo, technikos ar technologijos istoriją apibūdinantys kilnojamieji daiktai (pvz. laivai, krovos įranga ir kt.); kolekcijos, rinkiniai, komplektai ar kitokie dariniai kaip visuma, nesvarbu, kokia atskirų dalių vertė ir rūšis; dokumentai; meninių, istorinių ar religinių objektų dalys (sukurtos ant bet kokio pagrindo); antikvariniai daiktai.
 - Nematerialus pakrančių ir jūrinis kultūros paveldas Klaipėdos miesto savivaldybėje skirstomas į:

- **Kalbinį jūrinį ir pakrančių paveldą:** stambiųjų ir smulkiųjų toponimų sistemas (vandenvardžiai, vietovardžiai, gatvėvardžiai), objektų pavadinimai ir kt.; vardažodžiai (pvz., laivų, kavinių pavadinimai), specifinė su jūros amatais, verslais, užsiėmimais susijusi gyventojų grupių (pvz., jūreivių, žvejų, gintaro ir jūros kerpių rinkėjų, krovikų, virvių pynėjų ir kt.) ir į ją integruotų žvejų kaimų tautosaka (sakytinė ir dainuojamoji – patarlės, priežodžiai, sakmės, padavimai, pasakojimai, dainos, giesmės ir t. t.), tarmės, žargonas, terminija;
- **Specifinius gebėjimus, žinią, papročius, gyvenimą susijusią su jūros amatais, verslais, užsiėmimais;**
- **Simboliką ir tradicijas, apeigas, šventes, renginius susijusius su jūrine kultūra bei jos perdavimu;**
- **Jūrinį kulinarinį paveldą,** susijusį su jūros gėrybių naudojimu, darbu jūroje, jūreivių – žvejų aptarnavimu (receptai, produktai, technologijos, vartojimo kultūra ir etiketas t. t.), jūriniais papročiais bei tradicijomis.

12. Pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo tyrimų kryptys:

- Sisteminių nekilnojamojo pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei objektų;
- Povandeninio kultūros paveldo vietovių ir objektų;
- Memorialinio pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo;
- Dokumentinio (archyvinio) ir ikonografinio pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo kompleksų bei objektų;
- Kalbinio pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo;
- Pakrančių ir jūrinės kultūros kraštovaizdžio;
- Nekalbinio nematerialaus pakrančių ir jūrinio kultūros paveldo.

13. Pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo tyrimų pobūdis:

- Istoriniai;
- Istoriniai – urbanistiniai;
- Taikomieji moksliniai ardomieji tyrimai (archeologiniai, architektūros natūriniai, architektūros konstrukcijų, polichromijos ir sienų tapybos ir kt.);
- Techniniai ir technologiniai;
- Ikonografiniai;
- Kartografiniai;
- Etnokultūriniai ir tautosakos;
- Mitologijos;
- Kalbiniai;
- Nekalbinio nematerialaus paveldo;
- Kiti tyrimai.

14. Pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo tyrimų prioritetai Klaipėdos miesto savivaldybėje:

- **Reikšmingumas** – atskleidžiantys nacionalinį, regioninį, vietinį vertingumo lygmenį pagal vertingųjų savybių gausą, kompleksškumą ir jų reikšmę Lietuvos visuomenei, bendruomenėms ar atskiroms žmonių grupėms;

- **Grėsmė išlikimui** – padedantys fiksuoti, kurti sąlygas išsaugojimui ar atkūrimui;
- **Miesto urbanistinės plėtros planavimas** – padedantys integruoti jūrinio, pakrančių ir povandeninio kultūros paveldo vietas, kompleksus ar pavienius objektus į darnią urbanistinę, socialinę, kultūrinę plėtrą;
- **Pritaikomumas ir konversija** – padedantys rasti naujas kompleksų ir objektų panaudos funkcijas, pritaikyti šiuolaikiniam gyvenimui pagal visuomenės ekonominės, socialinės, kultūrinės veiklos poreikius bei galimybes;
- **Prieinamumas** – didinantys pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo pažinimą bei sklaidą visuomenei;
- **Unikalumas ir retumas** – atskleidžiantys pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo išskirtines, nesikartojančias savybes, retumą kaip kokybinį ir kiekybinį kriterijų;
- **Tipiškumas** – atspindinčių charakteringumo kriterijus pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo komplektų bei objektų išskyrimas pagal autentiškumo lygį, charakteringumo kriterijus, geriausiai iliustruojantis vystymosi etapus ar atskirą konkretaus komplekso / objekto ar vietovės tipą;
- **Kompleksiškumas ir ansambliškas** – atskleidžiantys pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo kompleksų bei ansamblių dalių visumą, tarpusavio dalių ryšius ir susijusią aplinką;
- **Lokalinis tapatumas** – atskleidžiantys pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldo komplekso/objekto daromą įtaką Klaipėdos tapatumui.

VI. Atviros prieigos užtikrinimas

15. Tyrimai atlikti įgyvendinant gairėse iškeltus tikslus, laikantis Lietuvos Respublikos teisės aktų, saugančių autorių teises ir gretutines teises, turi būti skelbiami Klaipėdos miesto savivaldybės (toliau – savivaldybė) interneto svetainėje ir viešinami kitomis priemonėmis. Savivaldybės tarybos nustatyta tvarka tyrimai turi būti prieinami. Kiti atlikti tyrimai gali būti skelbiami savivaldybės interneto svetainėje ir viešinami kitomis priemonėmis, jeigu tyrimus atlikę asmenys perduoda juos savivaldybei ir nustatyta tvarka leidžia jais naudotis neapibrėžtam asmenų ratui;
16. Tyrimai atlikti įgyvendinant gairėse keliamus tikslus ir savivaldybės bei valstybės lėšomis iš dalies finansuojami tyrimai turi būti privalomai skaitmeninami. Siekiama, kad pakrančių, jūrinis ir povandeninis kultūros paveldas būtų skaitmeninamas;
17. Tyrimų rezultatai renkami, sisteminami, saugomi ir viešinami Lietuvos Respublikos įstatymų bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka;
18. Tyrimų rezultatai skaitmeniniu pavidalu skelbiami Klaipėdos miesto savivaldybės, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto, Lietuvos jūrų muziejaus, Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus ir kitų suinteresuotų institucijų interneto svetainėse.

VII. Gairių tvirtinimas, įgyvendinimas ir vertinimas

19. Gairės tvirtinamos Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu septynerių metų laikotarpiui, kuriam pasibaigus jos peržiūrimos, koreguojamos ir tvirtinamos naujam periodui.
20. Savivaldybės administracija rengia septynerių metų bei metinius gairių įgyvendinimo priemonių planus, kuriuos tvirtina savivaldybės administracijos direktorius. Lėšos tyrimams numatomos savivaldybės biudžete. Tyrimai gali būti finansuojami ir iš kitų šaltinių: ES struktūrinės paramos fondų, kitų Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka gautų lėšų.

21. Gairių priemonių planuose numatytus tyrimus atlieka fiziniai ir juridiniai asmenys, atitinkantys Lietuvos Respublikos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytus reikalavimus.
22. Gairių priemonių planų įgyvendinimą koordinuoja savivaldybės administracijos struktūriniai padaliniai, pagal savo kompetencija atsakingi už materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugą mieste.
23. Dalinis finansavimas gairėse numatytiems tyrimams skiriamas savivaldybės tarybos nustatyta tvarka.
24. Gairių įgyvendinimo priežiūrą, pagal priemonių planą iš dalies remiamų tyrimų einamąją finansų kontrolę ir gairėse numatytų tyrimų stebėseną vykdo šių gairių 22 punkte numatyti savivaldybės administracijos struktūriniai padaliniai.
25. Gairėse numatytų tyrimų stebėseną vykdoma pagal savivaldybės administracijos nustatytus vertinimo rodiklius. Gairių 22 punkte numatyti padaliniai iki einamųjų metų kovo 1 d. teikia nustatytos formos ataskaitas savivaldybės administracijai.
26. Prie gairėse numatytų tikslų įgyvendinimo gali prisidėti ir kitos Klaipėdos apskrities savivaldybės, regioninių bei nacionalinių parkų administracijos, savo biudžeto lėšomis finansuojančios jūrinio kultūros paveldo tyrimus, atitinkančius šių gairių tikslus ir uždavinius.

III. Priedai

27. Teisės aktai susiję su pakrančių, jūrinio ir povandeninio kultūros paveldu:

Tarptautinės teisės aktai:

- Jungtinių tautų Jūrų teisės konvencija, Ženeva 1958 m. ir 1960 m. (LR ratifikavo 2003-09-23);
- Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija. Paryžius, 2001-11-06 (LR ratifikavo 2006-06-12, įsigaliojo 2009-01-02);
- Saugaus tradicinių laivų naudojimo Europos vandenyse pažymėjimų ir tradicinių laivų įguly kompetencijos pažymėjimų abipusio pripažinimo susitarimo memorandumas. Londonas, 2005-11-28 (LR galioja 2012-04-11 kaip Lietuvos saugios laivybos administracijos pasirašytas tarptautinis tarpžinybinis susitarimas). Nuo 2005-11-25 jo sudedamoji dalis – Europos chartija dėl tradicinių plaukiojančių laivų išsaugojimo ir restauravimo (Barselonos chartija). Barselona, 2003-09-28 ir komentarai dėl konkrečių Barselonos chartijos straipsnių;
- Europos kultūros konvencija. Paryžius, 1954-12-19. Europos tarybos dokumentas. (LR įsigaliojo 1992-05-07 nr. VIII-1809);
- 1992 m. pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija. Valeta, 1992-01-16. Europos tarybos dokumentas (LR įsigaliojo 2000-06-08);
- Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. Granada, 1985-10-03 Europos tarybos dokumentas. (LR įsigaliojo 2000-04-01);
- Europos kraštovaizdžio konvencija. Florencija, 2000-10-20 Europos tarybos dokumentas. (LR įsigaliojo 2004-03-01);
- Europos konvencija „Dėl audiovizualinio paveldo apsaugos“, Strasbūras, 2001-11-08. Europos tarybos dokumentas. (LR ratifikavo 2003-02-25 Nr. IX-1348; įsigaliojo 2008-01-01);
- Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija. Faro, 2005-10-27. Europos Tarybos sutarčių serija – Nr. 199 (LR numato prisijungti
- Konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“. Orhusas, 1998-06-25 (LR Lietuva Orhuso konvenciją ratifikavo 2001 m., jos pakeitimą dėl GMO – 2007 m., o protokolą – 2009 m.);

- UNESCO Konvencija „Dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo“, 2005 m. spalio 20 d. (LR paskelbta 2007-01-04, įsigaliojo 2007-03 -18);
- Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencija. Paryžius, 1972-11-16 ir jos papildymas „Kultūros ir gamtos paveldo apsaugos nacionaliniu lygiu“, rekomendacija. UNESCO dokumentas;
- Vienos memorandumas. Durbanas, 2005-05-20 UNESCO dokumentas;
- Tarptautinė paminklų ir jų kompleksų konservavimo ir restauravimo chartija. Venecija, 1964 ICOMOS dokumentas ;
- Istorinių želdynų (Florencijos chartija) („Historic gardens“ (The Florence charter 1981), ICOMOS priimta 1982-12-15;
- Istorinių miestų ir urbanistinių vietovių saugojimo chartija. (ICOMOS Vašingtono chartija), Vašingtonas, 1987 m.;
- ICOMOS tarptautinio kultūros turizmo chartija. Turizmo valdymas paveldo paženklintose vietose. (ICOMOS „International Cultural Tourism Charter. Managing Tourism at Places of Heritage Significance“). Meksika, 1999 m.;
- ICOMOS chartija – architektūros paveldo tyrimo, apsaugos ir atkūrimo principai. Victoria Falls, 2003;
- Hi’an deklaracija „Dėl paveldo statinių, vietovių ir zonų aplinkos apsaugos“. Hi’an, 2005 m.;
- Zakateko chartija. Miestų ir jų paveldo sąveika integraliame planavime. („The Zacatecas charter. The cities and their heritage engagement with integral planning“) Zakatekas, 2008-11-28;
- Kvebeko deklaracija „Dėl vietos dvasios išlaikymo saugant materialų ir nematerialų paveldą“, Quebec, 2008. ICOMOS dokumentas;
- ICOMOS Naujosios Zelandijos chartija „Dėl kultūros paveldui vertingų vietų konservacijos“ (ICOMOS „New Zealand Charter for Conservation of Places of Cultural Heritage Value“), 2010-09-04.

LR įstatymai:

- Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733; nauja įstatymo redakcija (keistas įstatymo pavadinimas) nuo 2005 m. balandžio 19 d.; aktuali redakcija 2012-11-08 Teisės aktų priėmė – Lietuvos Respublikos Seimas);
- LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“ (1995 m. sausio 24 d. Nr. I-761; aktuali redakcija 2004-11-11);
- Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179; nauja įstatymo redakcija nuo 2009 m. liepos 1 d.; aktuali redakcija 2012-04-19);
- Statybos įstatymas (1996 m. kovo 19 d. Nr. I-1240; nauja įstatymo redakcija nuo 2002 m. liepos 1 d.; aktuali redakcija 2012-06-26);
- Žemės įstatymas (1994 m. balandžio 26 d. Nr. I-446; nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. vasario 21 d.; aktuali redakcija 2012-06-26);
- Teritorijų planavimo įstatymas (1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120; nauja įstatymo redakcija nuo 2004 m. gegužės 1d.; aktuali redakcija 2012-11-06);
- Saugomų teritorijų įstatymas (1993 m. lapkričio 9 d. Nr. I-301; nauja įstatymo redakcija 2001-12-28; aktuali redakcija 2013-03-28);
- Žemės reformos įstatymas (1991 m. liepos 25 d. Nr. I-1607; nauja įstatymo redakcija 1997-07-23; aktuali redakcija 2012-11-13).

Lietuvos Vyriausybės nutarimai:

- LR Vyriausybės 2004-12-06 nutarimas Nr.1597 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos jūros, gretutinės zonos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribų patvirtinimo ir pavedimo ministerijoms, ir vyriausybės įstaigoms parengti reikiamus teisės aktus“ įpareigojantis įgyvendinti ratifikuotos Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencijos kultūros paveldo apsaugos reikalavimus;
- LR Vyriausybės 2009-05-20 nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 2008-11-12 nutarimas Nr. 1166 „Dėl kultūros paminklo – Klaipėdos pilies ir bastionų komplekso (G136KP) teritorijos ir apsaugos zonos ribų plano patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 2006-05-29 nutarimas Nr.486 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos zonų nustatymo taisyklių patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 2005-08-22 nutarimas Nr. 909 „Dėl Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 2005-08-25 nutarimas Nr. 933 „Dėl kultūros paveldo skaitmeninio koncepcijos patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 2003-10-31 nutarimas Nr.1354 „Dėl Lietuvos kultūros vertybių, esančių užsienyje, paieškos ir integravimo į Lietuvos visuomeninį gyvenimą koncepcijos“;
- LR Vyriausybės 2002-01-31 nutarimas Nr.152 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių atskirų grupių tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 1996-09-18 nutarimas Nr. 1079 „Dėl visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“;
- LR Vyriausybės 1992-04-07 nutarimas Nr. 256 „Dėl buvusių dvarų sodybų – istorijos ir kultūros paminklų išsaugojimo principų atstatant nuosavybės teises, vykdant privatizavimą ir žemės reformą“.

LR Kultūros ministro įsakymai:

- LKM 2010-02-24 įsakymas Nr. JV-130 „Dėl paveldo tvarkybos reglamentų patvirtinimo“;
- LKM 2009-06-30 įsakymas Nr. JV-331 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo ir restauravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;
- LKM 2009-02-02 įsakymas Nr. JV-42 „Dėl siūlomų įrašyti į Kultūros vertybių registrą kilnojamųjų daiktų vertinimo kriterijų aprašo patvirtinimo“ 2005-04-15 LKM įsakymas Nr. JV-150 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo“.

Kita:

- Valstybinės paminklosaugos komisijos 2002-12-20 sprendimas Nr. 90 „Dėl jūrinio kultūros paveldo“;
- 2012 m. rugpjūčio 3 d. Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. AD1-1834 „Dėl darbo grupė Jūrinio kultūros paveldo tyrimų programai parengti“.

Priedas C

Kultūros paveldo objektų vertinimo anketa

Kultūros paveldo objekto informacija

Objekto pavadinimas:	Unikalus kodas:
Amžius/metai:	Įregistravimo data:
Adresas:	Registro numeris

Kultūros paveldo objekto lokacijos ir aplinkos įtaka

Integracija į miesto struktūrą					
Kaip arti objektas yra prie dviračių takų? (m)	☐ 0-50	☐ 50-100	☐ 100-200	☐ 200-300	☐ 300-3000
Kaip arti objektas yra prie visuomeninio transporto stotelių? (m)	☐ 0-50	☐ 50-100	☐ 100-200	☐ 200-300	☐ 300-3000
Kaip arti objektas yra šalia vietų, generuojančių žmonių srautus, tokių kaip automobilių aikštelės, stotys, keltų, kruizinių laivų, turistinių autobusų sustojimo vietos? (m)	☐ 0-200	☐ 200-400	☐ 400-600	☐ 600-1000	☐ 1000-6000
Kaip gerai objektas pasiekiamas automobiliu? (kelių integracija pagal angl. <i>Space Syntax</i> metodą)	☐ Labai gerai	☐ Gerai	☐ Vidutiniškai	☐ Blogai	☐ Labai blogai
Tiesioginė objekto aplinka					
Ar objektas yra prie miesto viešųjų erdvių, tokių kaip aikštės, krantinės?				Taip ☐	Ne ☐
Ar objektas yra gamtinėje aplinkoje arba prie miesto želdynų, parkų?				Taip ☐	Ne ☐
Objekto aplinkos kontekstas 500m spinduliu (iki 10min ėjimo)					
Kiek gyventojų gyvena 500 metrų spinduliu aplink kultūros paveldo objektą?	☐ ≤ 1000	☐ 1000-3000	☐ 3000-5000	☐ 5000-7000	☐ 100-15000
Kiek darbo vietų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ ≤ 1000	☐ 1000-3000	☐ 3000-5000	☐ 5000-7000	☐ 100-10000
Kiek edukacinių įstaigų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ ≤ 2	☐ 2-3	☐ 3-4	☐ 4-5	☐ 5-8
Kiek visuomeninių įstaigų yra aplink kultūros paveldo objektą 500 metrų spinduliu?	☐ ≤ 5	☐ 5-10	☐ 10-20	☐ 20-30	☐ 30-40
Kiek kitų kultūros paveldo objektų yra 500 metrų spinduliu?	☐ ≤ 30	☐ 30-60	☐ 60-90	☐ 90-120	☐ 120-160
Kiek aptarnavimo funkcijų HORECA yra aplink objektą 500 metrų spinduliu?	☐ ≤ 5	☐ 5-10	☐ 10-15	☐ 15-20	☐ 20-30

Kultūros paveldo objekto vertė, kokybė ir identitetas

Vertė ir kokybė					
Kiek vertingųjų savybių turi paveldo objektas?	☐ ≤ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ ≥ 6
Paveldo objekto reikšmingumo lygmuo	☐ Nacionalinis		☐ Regioninis	☐ Vietinis	
Paveldo objekto statusas	☐ Registrinis		☐ Paminklas	☐ Valstybės saugomas	
Identitetas					
Ar kultūros paveldo objektas yra sietinas su istoriniais įvykiais, žymiais žmonėmis?				Taip ☐	Ne ☐
Ar kultūros paveldo objektas daro įtaką miesto panoramoms, miestovaizdžiui?				Taip ☐	Ne ☐
Kokiam identitetui galima priskirti šį kultūros paveldo objektą?	☐	Archeologinis identitetas	☐	Vokiškas identitetas	
	☐	Fortifikacijos	☐	Pakrančių ir marinistinis identitetas	
	☐	Industrinis identitetas	☐	Religinis identitetas	
	☐	Dvarai, sodybos	☐	Rekreacijos, kurorto identitetas	
Tipas					
Kuriam tipui gali būti priskiriamas kultūros paveldo objektas?	☐	Atvira erdvė (kopa, karių palaidojimo vieta, senosios kapinės, senovės gyvenvietė, buvusi dvaro teritorija, bastionas, kapinynas, ravelinas)			
	☐	Kompleksas (pastatų kompleksas, pvz. ligoninės kompleksas, bastionų kompleksas, dujų fabriko kompleksas)			
	☐	Pastatas (namas, administracinis pastatas, alaus darykla, dirbtuvė, kumetynas, sandėlis, tvartas, ūkinis, gamybos pastatas, bankas, stotis, kalvė, skerdykla)			
	☐	Statinys (aeracinė su vandens rezervuaru, arterminis šulinys, tiltas, dujų saugykla, elingas, bunkeris)			
	☐	Objektas (nuskenusio laivo vieta, barkentina, bastiono liekanos, dekoratyvinė skulptūra, paminklas, interjeras, kapas, vitražas)			

Kultūros paveldo objekto būklė ir pritaikomumas naujai veiklai

Nuosavybė ir funkcija				
Kokia yra kultūros objekto nuosavybė?	☐ Privati	☐ Vieša	☐ Mišri	☐ Nėra duomenų
Kokia yra objekto funkcija, jis atviras ar uždaras lankytojams?	☐ Atviras		☐ Uždaras	☐ Nėra duomenų
Fizinė būklė				
Koks yra objekto sklypo plotas?				☐ m ²
Koks yra pastato naudingas plotas?				☐ m ²
Išlaikymo kaštai. Kokia yra pastato vidutinė sezono šilumos kaina?				☐ €/m ²
Kokia yra objekto fizinė būklė (sutvarkytas, sugriuvęs)?	☐ Gera būklė	☐ Prasta būklė	☐ Nėra duomenų	
Plėtros galimybės				
Ar galimas naujas užstatymas šalia objekto arba vidinė plėtra?	☐ Galimas	☐ Negalimas	☐ Nėra duomenų	
Ar jau padaryti objekto tyrinėjimai, archeologiniai tyrimai, techniniai projektai?	☐ Padaryti	☐ Daliniai	☐ Nepadaryti	☐ Nėra duomenų

Priedas D

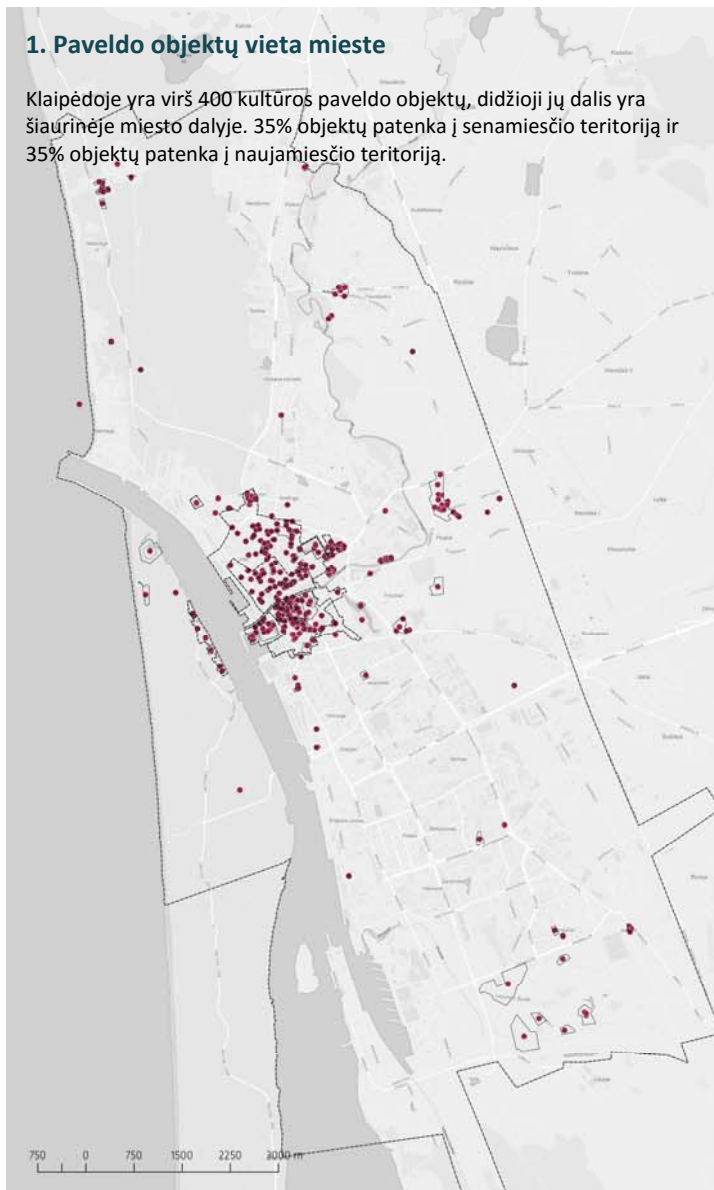
Teminiai žemėlapiai ir išvados

Priede pateikiami žemėlapiai:

Nr.	Žemėlapio turinys
1.	Paveldo objektų vieta mieste
2.	Paveldo objektų sukūrimo metai
3.	Paveldo objektų tipas
4.	Paveldo objektų reikšmingumas
5.	Paveldo objektų statusas
6.	Paveldo objektai, turintys istorinių vertingųjų savybių
7.	Paveldo objektai, turintys architektūrinių vertingųjų savybių
8.	Paveldo objektai, turintys archeologinių vertingųjų savybių
9.	Paveldo objektai, turintys kraštovaizdžio vertingųjų savybių
10.	Paveldo objektai, turintys inžinerinių vertingųjų savybių
11.	Paveldo objektų vertingųjų savybių suma
12.	Atstumas iki dviračių takų
13.	Atstumas iki viešojo transporto stotelių
14.	Atstumas iki stočių ir atvykimo vietų
15.	Integracija į gatvių tinklą
16.	Paveldo objektų vertinimas pagal integraciją mieste
17.	Darbo vietų skaičius 500 metrų spinduliu
18.	Gyventojų skaičius 500 metrų spinduliu
19.	Restoranų, kavinių (HoReCa) skaičius 500 metrų spinduliu
20.	Visuomeninių įstaigų skaičius 500 metrų spinduliu
21.	Kitų paveldo objektų skaičius 500 metrų spinduliu
22.	Edukacinių įstaigų skaičius 500 metrų spinduliu
23.	Paveldo objektų vertinimas pagal kontekstą 500 metrų spinduliu
24.	Paveldo objektai, esantys prie miesto viešųjų erdvių, želdynų ir gamtoje

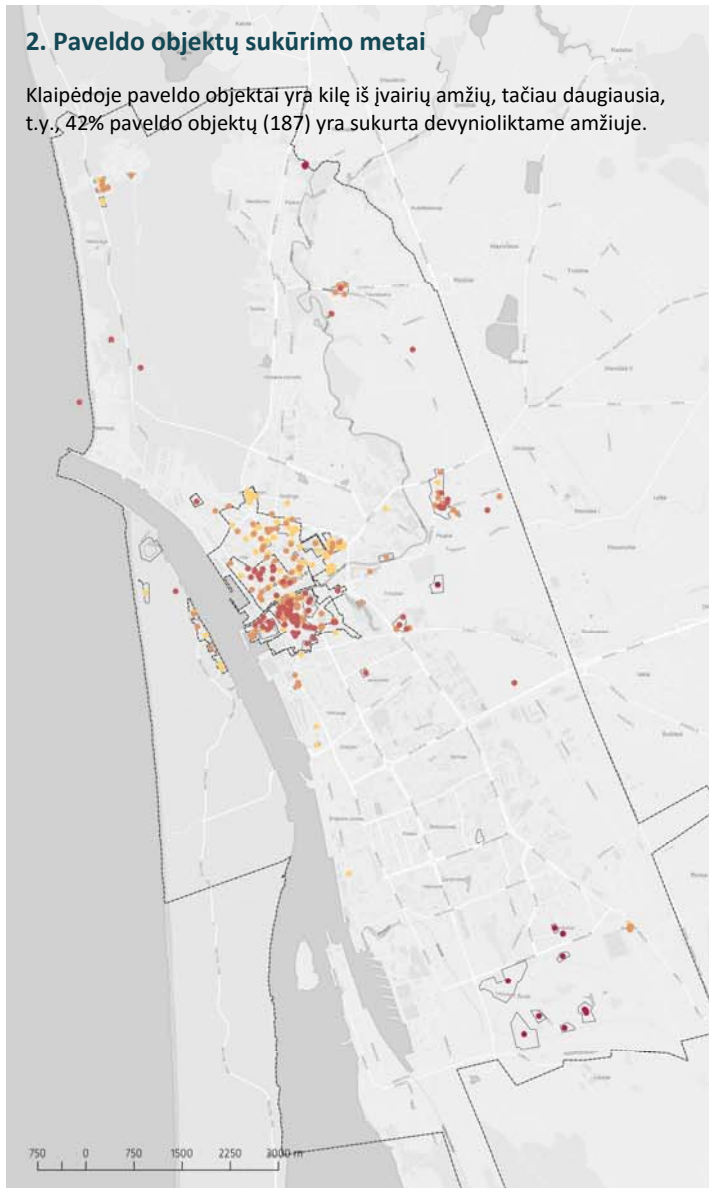
1. Paveldo objektų vieta mieste

Klaipėdoje yra virš 400 kultūros paveldo objektų, didžioji jų dalis yra šiaurinėje miesto dalyje. 35% objektų patenka į senamiesčio teritoriją ir 35% objektų patenka į naujamiesčio teritoriją.

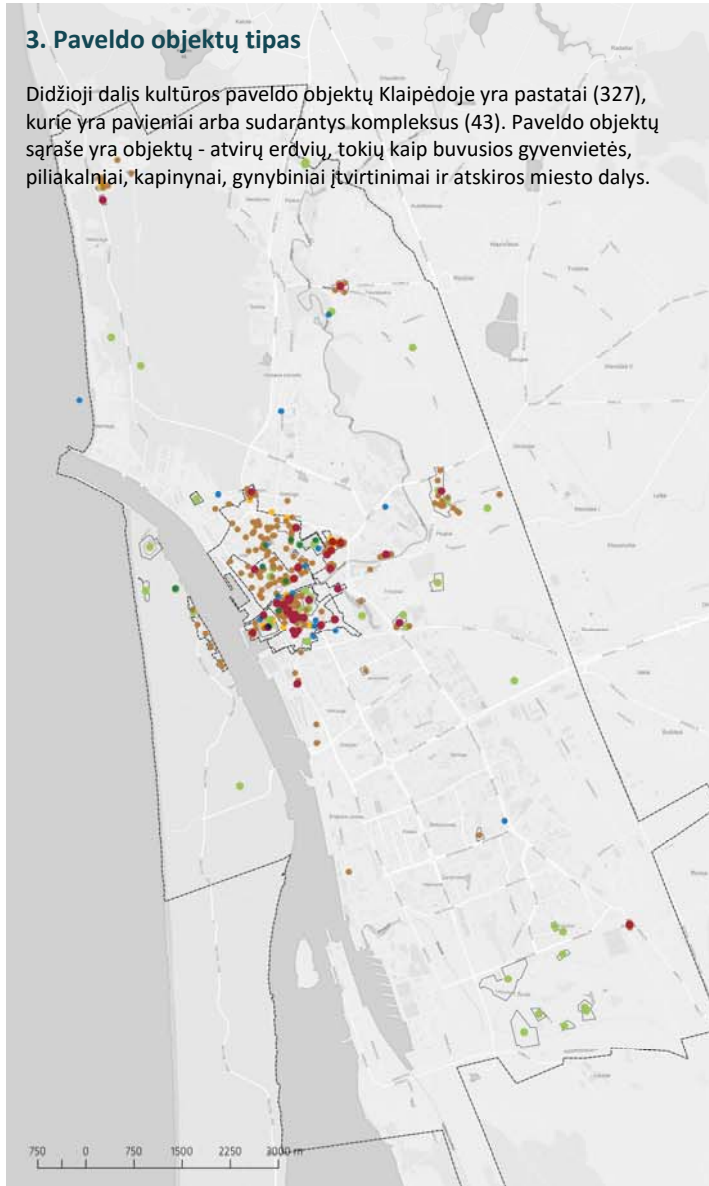
2. Paveldo objektų sukūrimo metai

Klaipėdoje paveldo objektai yra kilę iš įvairių amžių, tačiau daugiausia, t.y. 42% paveldo objektų (187) yra sukurti devynioliktoje amžiuje.

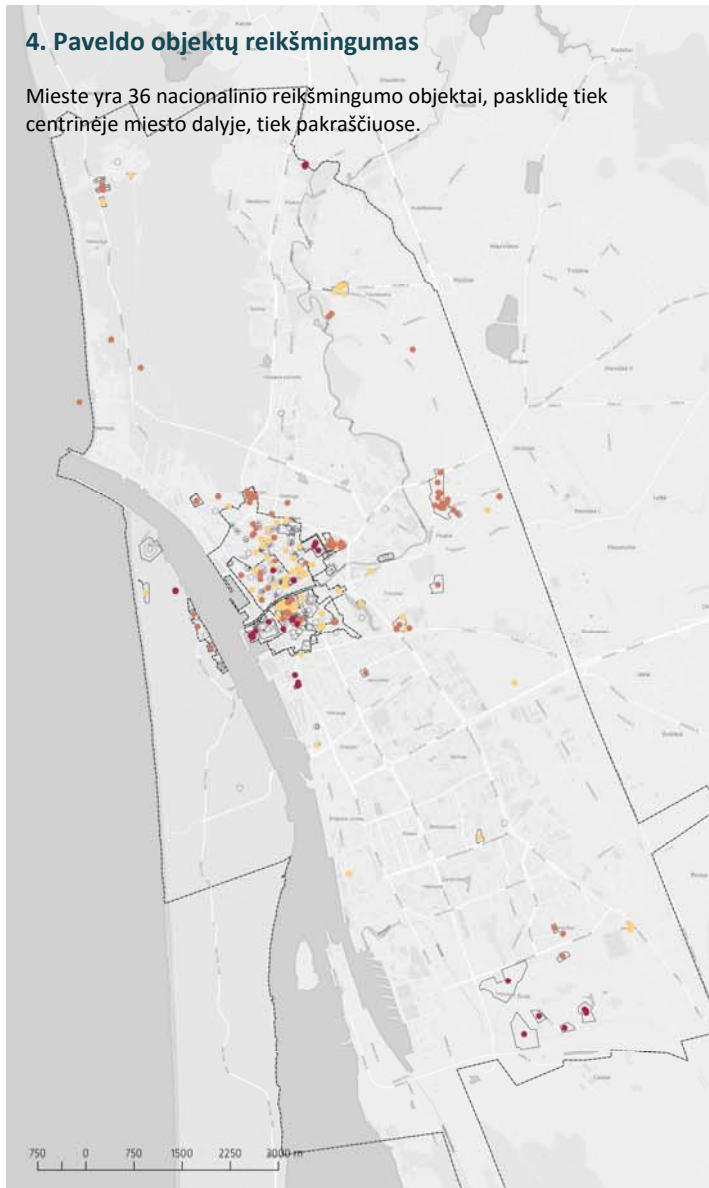
3. Paveldo objektų tipas

Didžioji dalis kultūros paveldo objektų Klaipėdoje yra pastatai (327), kurie yra pavieniai arba sudarantys kompleksus (43). Paveldo objektų sąrašė yra objektų - atvirų erdvių, tokių kaip buvusios gyvenvietės, piliakalniai, kapynynai, gynybiniai įtvirtinimai ir atskiros miesto dalys.

4. Paveldo objektų reikšmingumas

Mieste yra 36 nacionalinio reikšmingumo objektai, pasklidę tiek centrinėje miesto dalyje, tiek pakraščiuose.

5. Paveldo objektų statusas

Mieste yra 26 paminklai, iš esmės sudarantys šias pastatų kompleksų grupes: kareivinių statiniai, pilnavietė, pastatai Didžiojoje Vandens gatvėje bei miesto pietuose esančios senosios Žardės gyvenvietės.

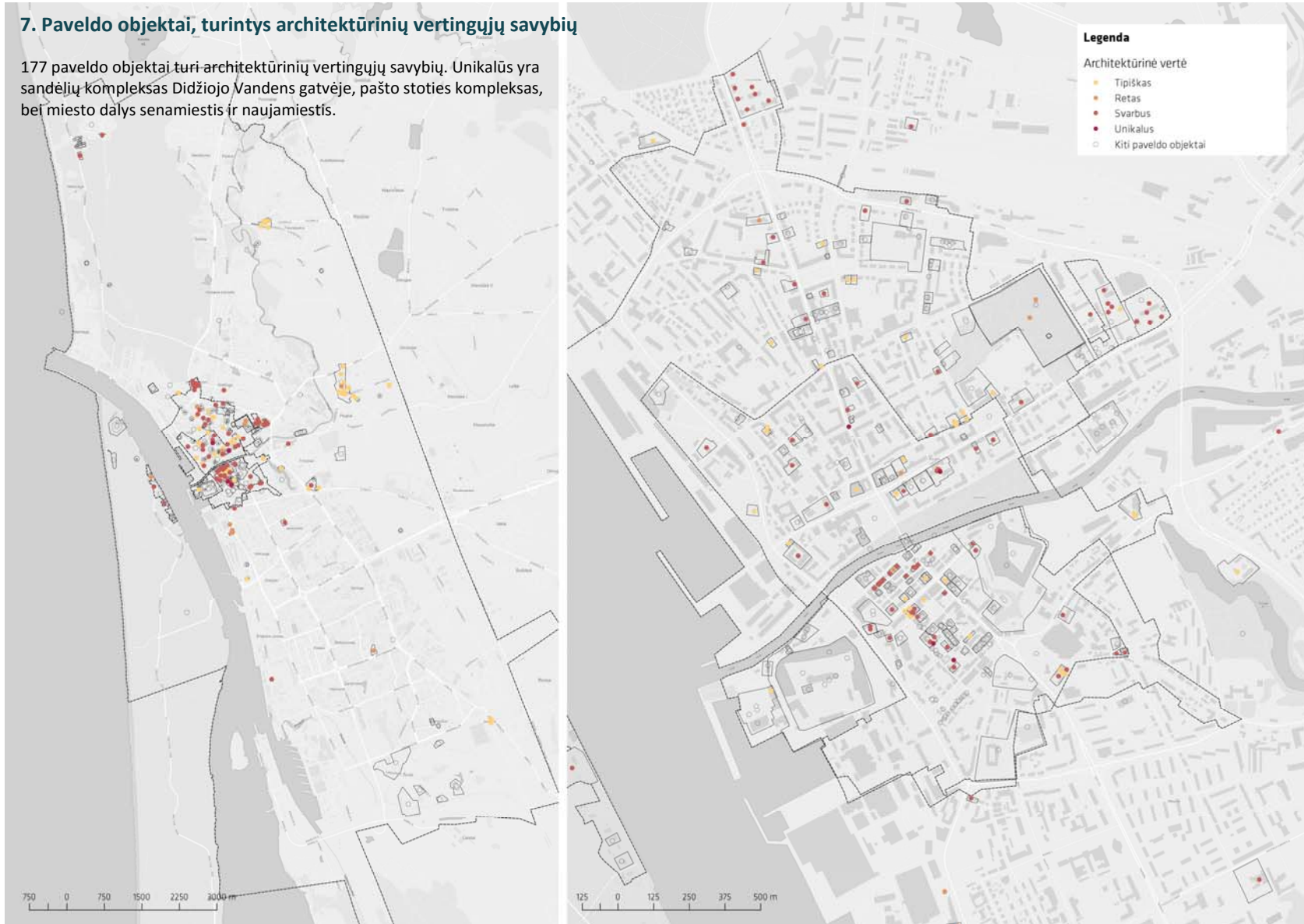
6. Paveldo objektai, turintys istorinių vertingųjų savybių

73 paveldo objektai turi istorinių vertingųjų savybių.

7. Paveldo objektai, turintys architektūrinių vertingųjų savybių

177 paveldo objektai turi architektūrinių vertingųjų savybių. Unikalus yra sandėlių kompleksas Didžiojo Vandens gatvėje, pašto stoties kompleksas, bei miesto dalys senamiestis ir naujamiestis.

8. Paveldo objektai, turintys archeologinių vertingųjų savybių

29 objektai yra archeologiškai vertingi. Daugiausia jų yra senojo miesto dalyje bei Klaipėdos pietuose.

9. Paveldo objektai, turintys kraštovaizdžio vertingųjų savybių

Kraštovaizdžiu vertingi objektai (14) yra išsidėstę aplink Klaipėdos miesto centrinę dalį.

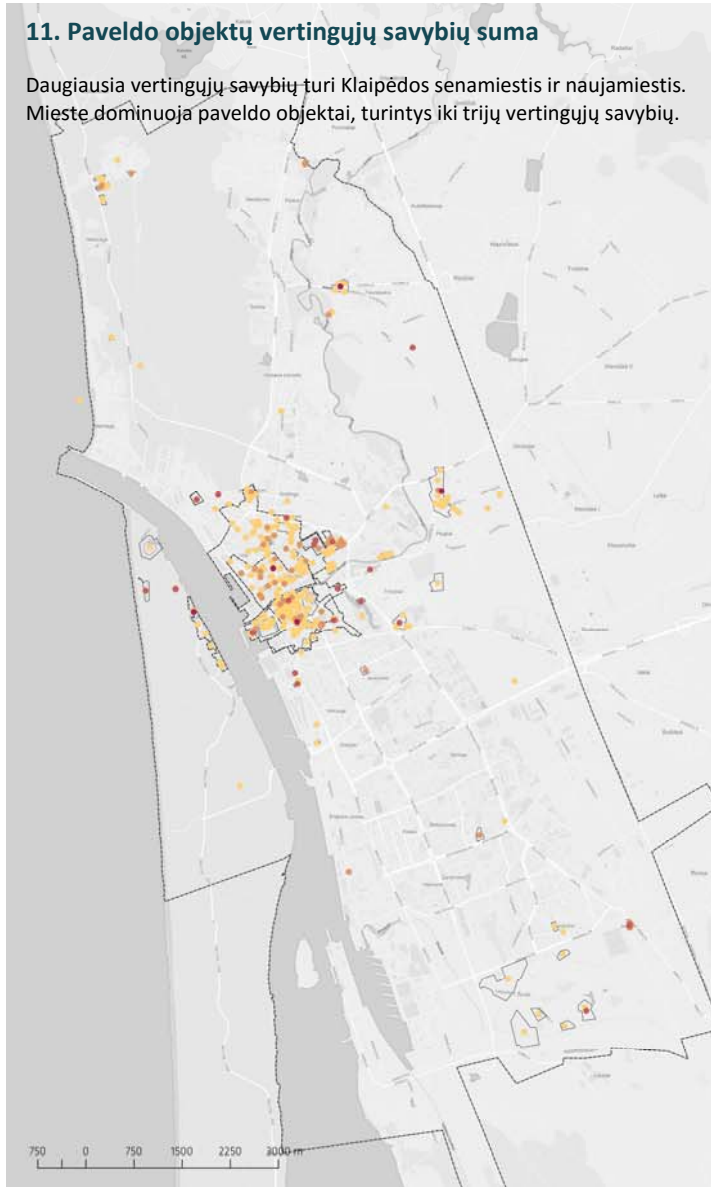
10. Paveldo objektai, turintys inžinerinių vertingųjų savybių

Inžinerinę vertę turintys objektai yra išsidėstę miesto pramoniniuose rajonuose.

11. Paveldo objektų vertingųjų savybių suma

Daugiausia vertingųjų savybių turi Klaipėdos senamiestis ir naujamiestis. Mieste dominuoja paveldo objektai, turintys iki trijų vertingųjų savybių.

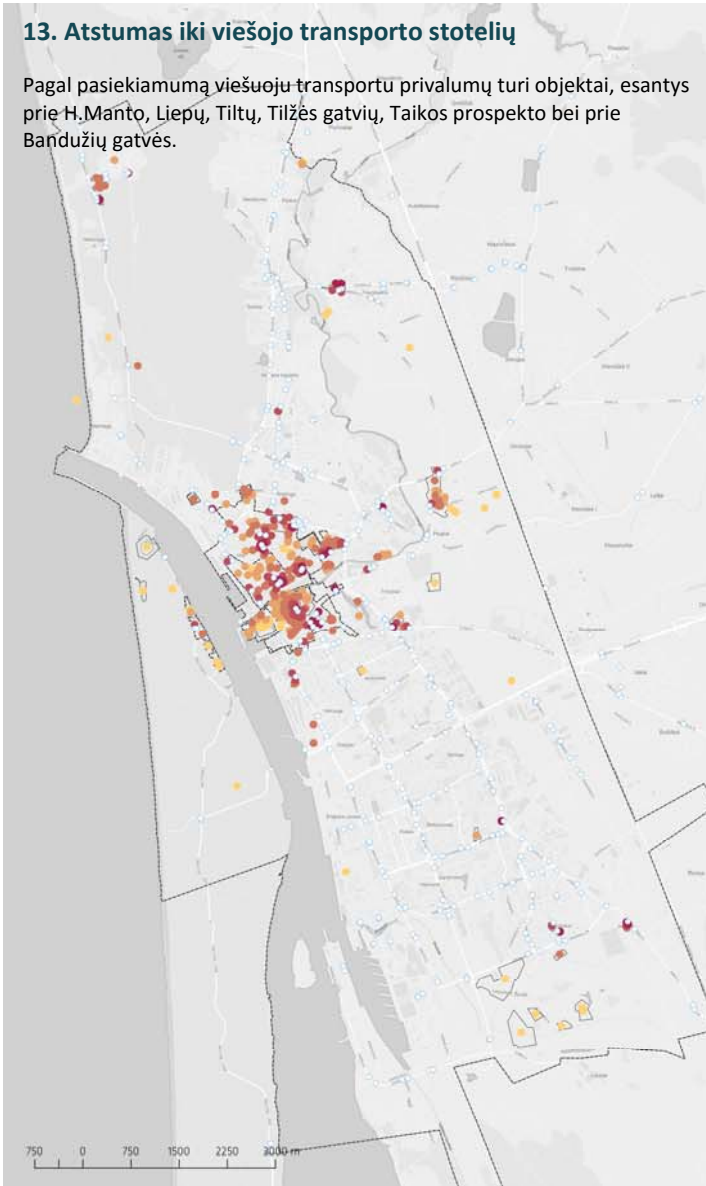
12. Atstumas iki dviračių takų

Daugiausia paveldo objektų prie dviračių takų yra prie H.Manto, S.Nėries, K.Donelaičio, Pilies gatvių bei Smiltynėje.

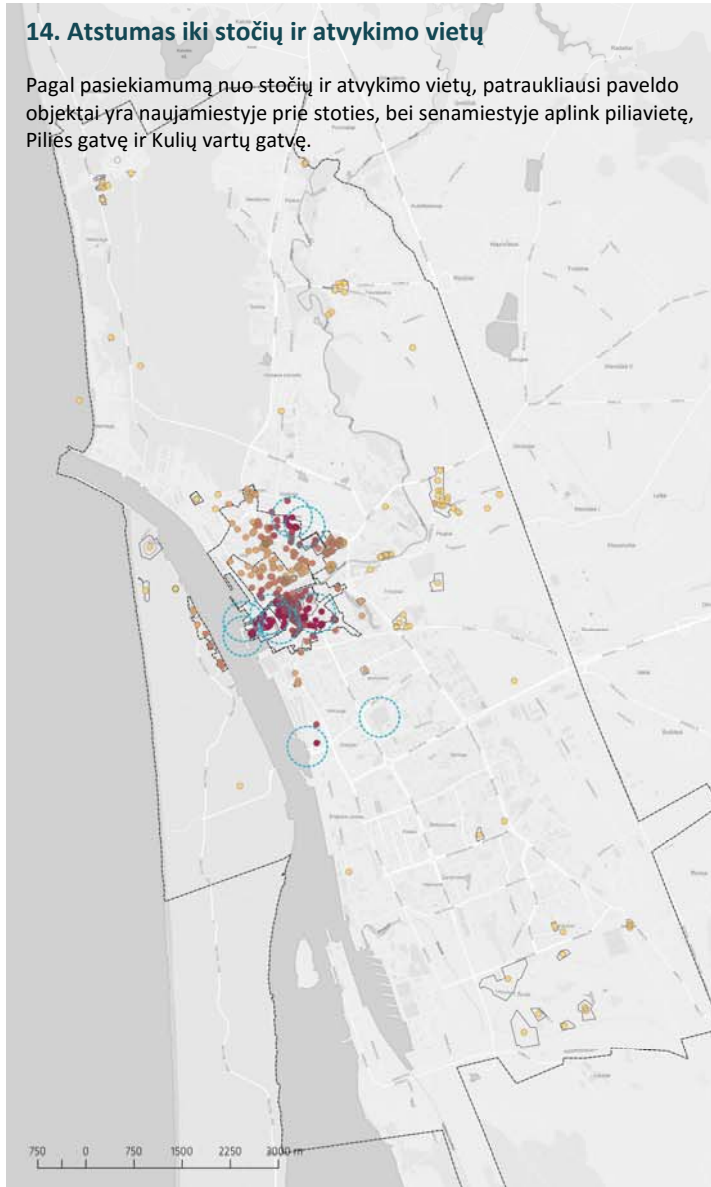
13. Atstumas iki viešojo transporto stotelių

Pagal pasiekiamumą viešoju transportu privalomų turi objektai, esantys prie H.Manto, Liepų, Tiltų, Tilžės gatvių, Taikos prospekto bei prie Bandužių gatvės.

14. Atstumas iki stočių ir atvykimo vietų

Pagal pasiekiamumą nuo stočių ir atvykimo vietų, patraukliausi paveldo objektai yra naujamiestyje prie stoties, bei senamiestyje aplink piliavietę, Pilies gatvę ir Kulių vartų gatvę.

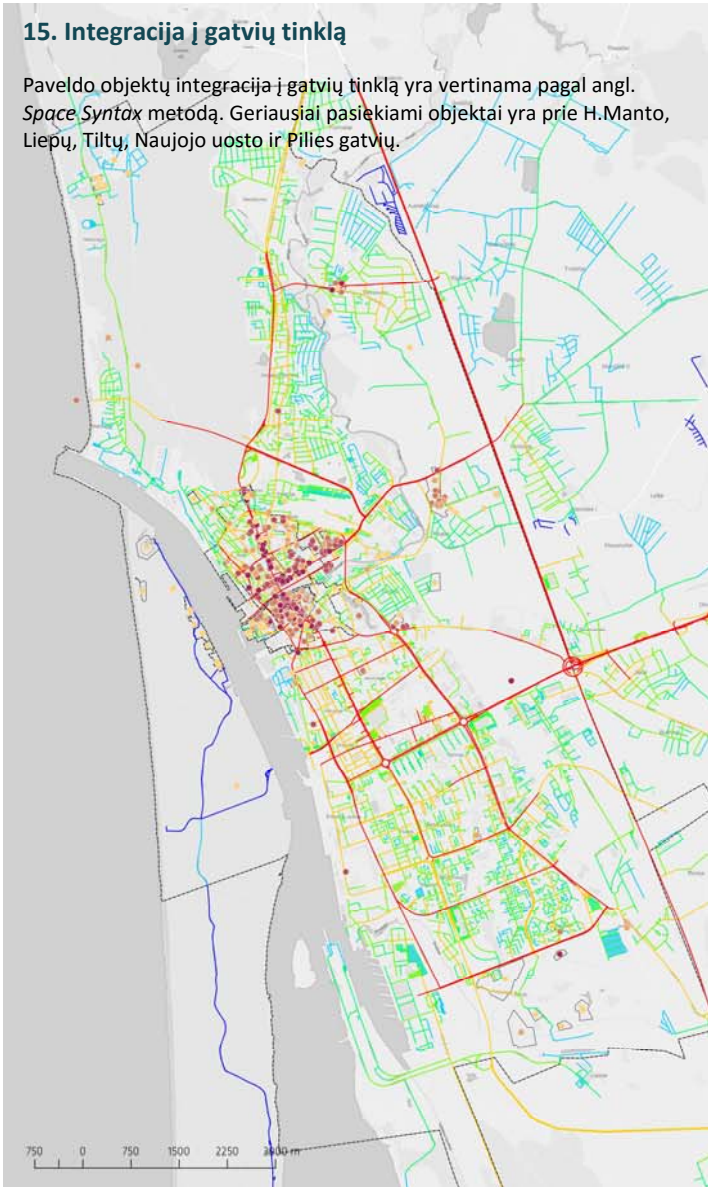
Legenda

Atstumas iki stočių

- 0 - 200
- 200 - 400
- 400 - 600
- 600 - 1000
- 1000 - 6000
- Kiti paveldo objektai

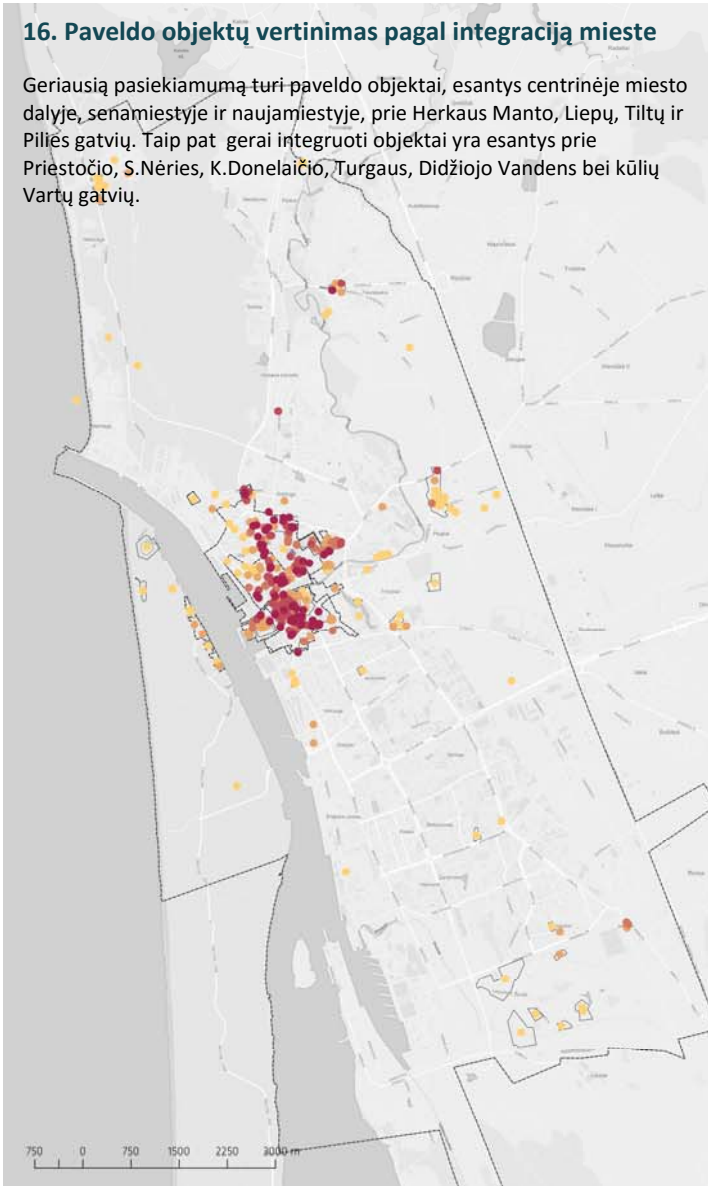
15. Integracija į gatvių tinklą

Paveldo objektų integracija į gatvių tinklą yra vertinama pagal angl. *Space Syntax* metodą. Geriausiai pasiekiami objektai yra prie H.Manto, Liepų, Tiltų, Naujojo uosto ir Pilies gatvių.

16. Paveido objektų vertinimas pagal integraciją mieste

Geriausią pasiekiamumą turi paveldo objektai, esantys centrinėje miesto dalyje, senamiestyje ir naujamiestyje, prie Herkaus Manto, Liepų, Tiltų ir Pilies gatvių. Taip pat gerai integruoti objektai yra esantys prie Priestočio, S.Nėries, K.Donelaičio, Turgaus, Didžiojo Vandens bei kilių Vartų gatvių.

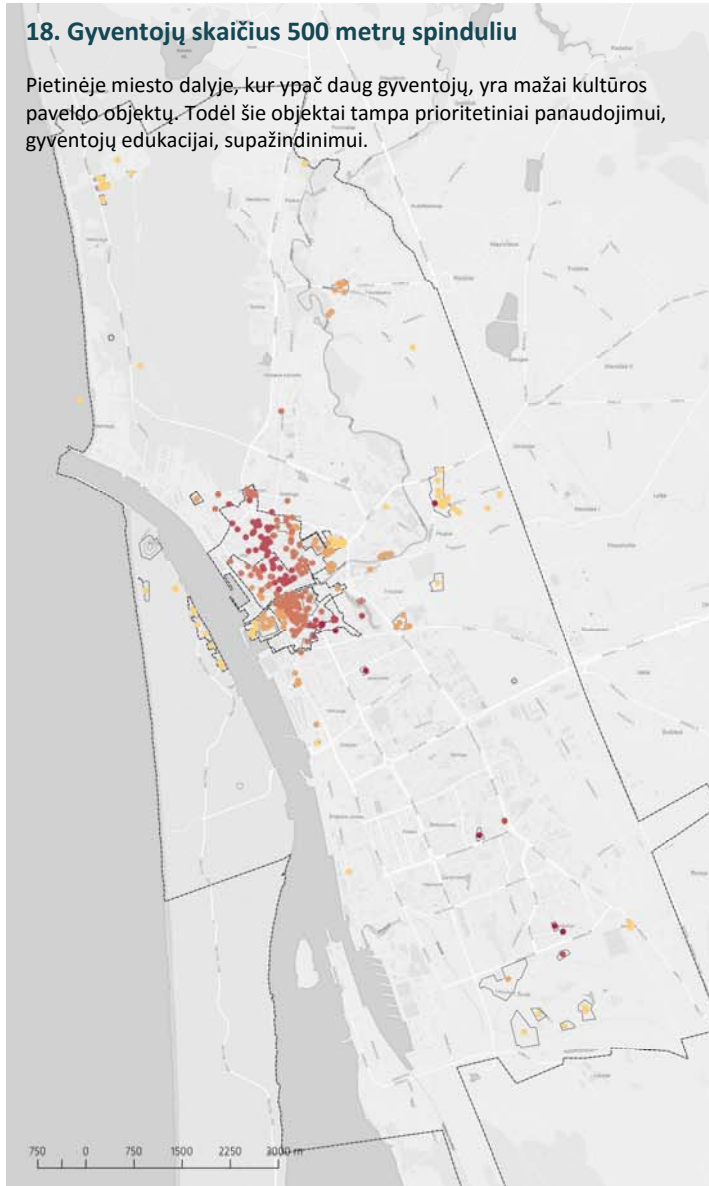
17. Darbo vietų skaičius 500 metrų spinduliu

Arčiausiai darbo vietų yra paveldo objektai esantys naujamiestyje.

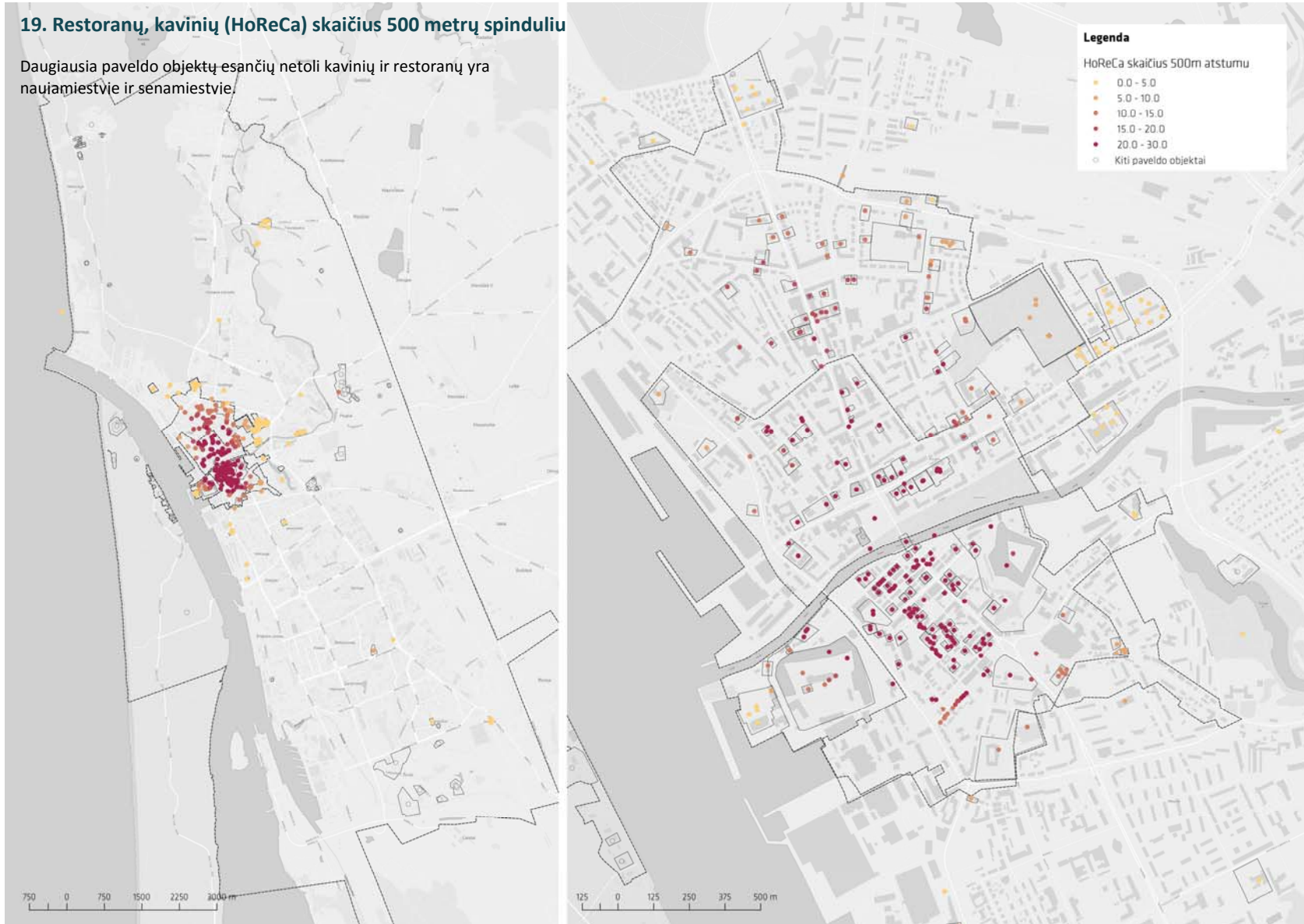
18. Gyventojų skaičius 500 metrų spinduliu

Pietinėje miesto dalyje, kur ypač daug gyventojų, yra mažai kultūros paveldo objektų. Todėl šie objektai tampa prioritetiniai panaudojimui, gyventojų edukacijai, supažindinimui.

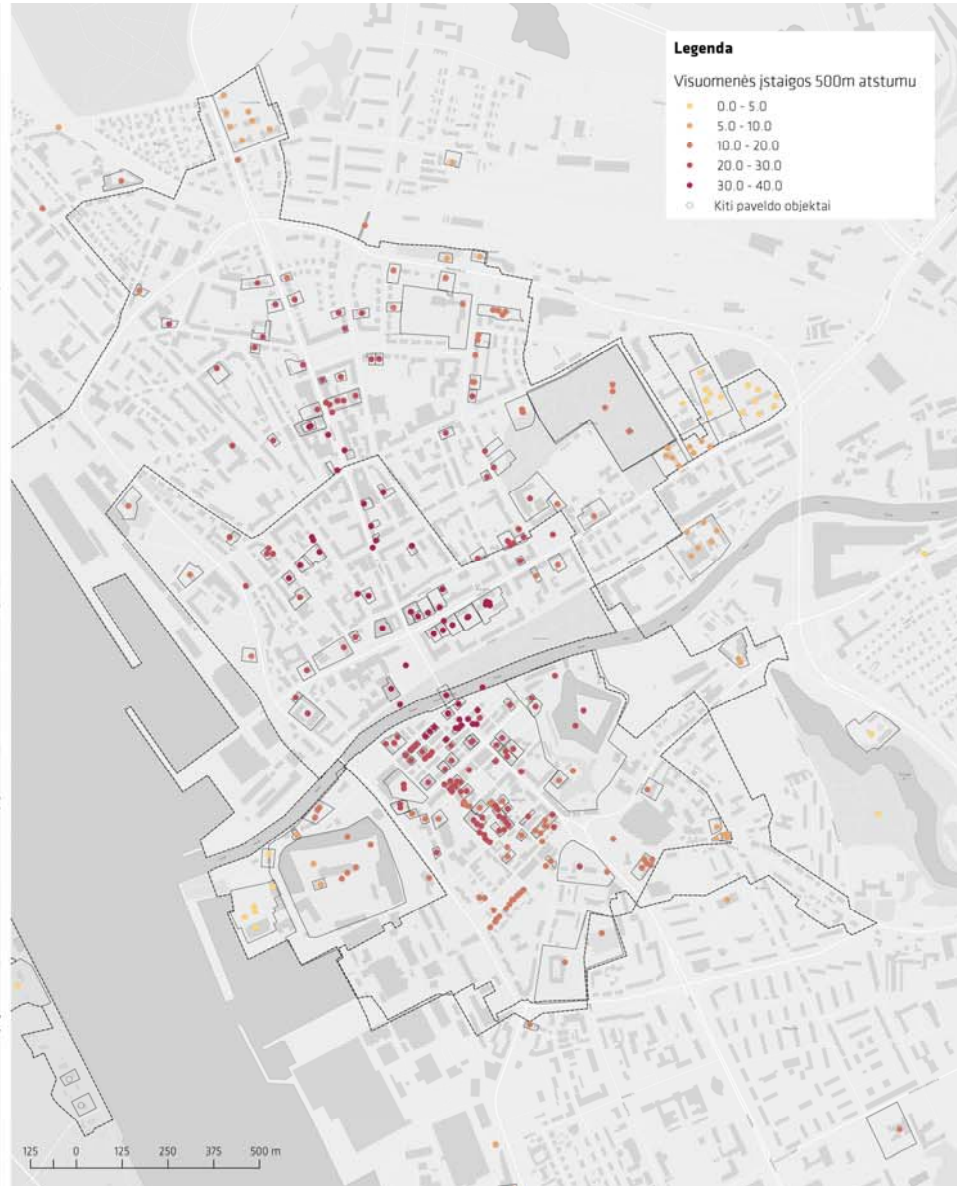
19. Restoranų, kavinių (HoReCa) skaičius 500 metrų spinduliu

Daugiausia paveldo objektų esančių netoli kavinių ir restoranų yra naujamiestyje ir senamiestyje.

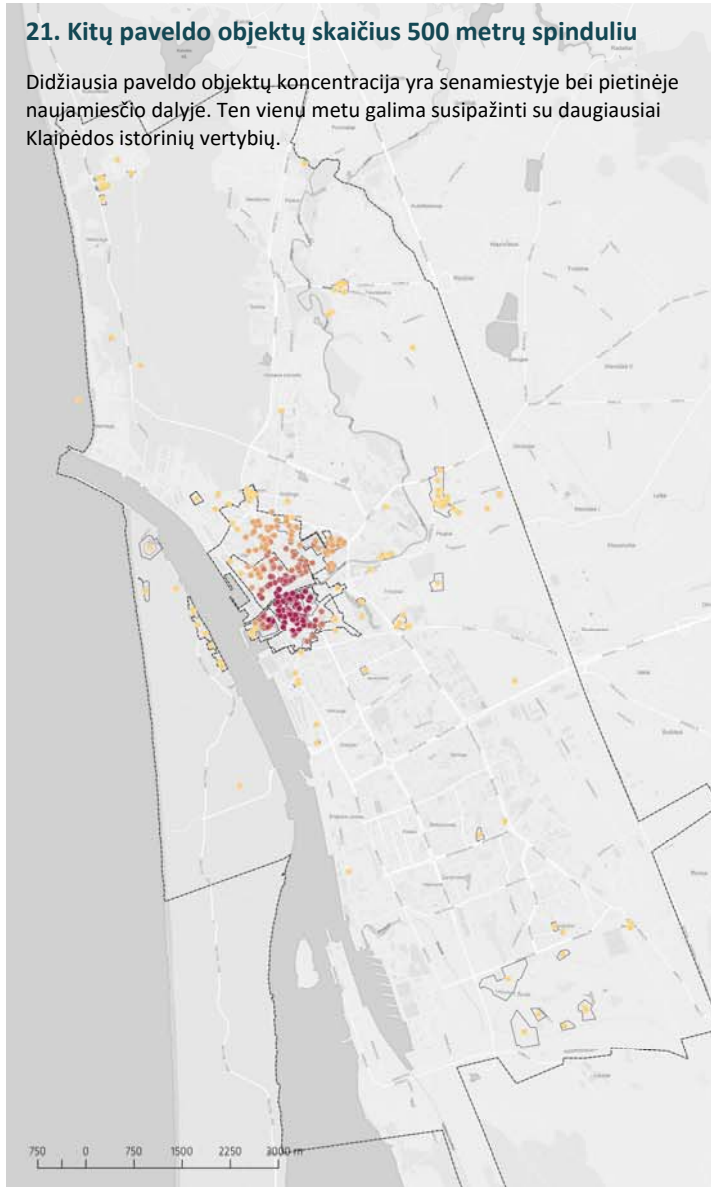
20. Visuomeninių įstaigų skaičius 500 metrų spinduliu

Daugiausiai visuomeninių įstaigų yra aplink paveldo objektus, esančius pietinėje naujamiesčio dalyje, prie H. Manto, Puodžių, Liepų gatvių bei senamiestyje prie Danės.

21. Kitų paveldo objektų skaičius 500 metrų spinduliu

Didžiausia paveldo objektų koncentracija yra senamiestyje bei pietinėje naujamiesčio dalyje. Ten vienu metu galima susipažinti su daugiausiai Klaipėdos istorinių vertybių.

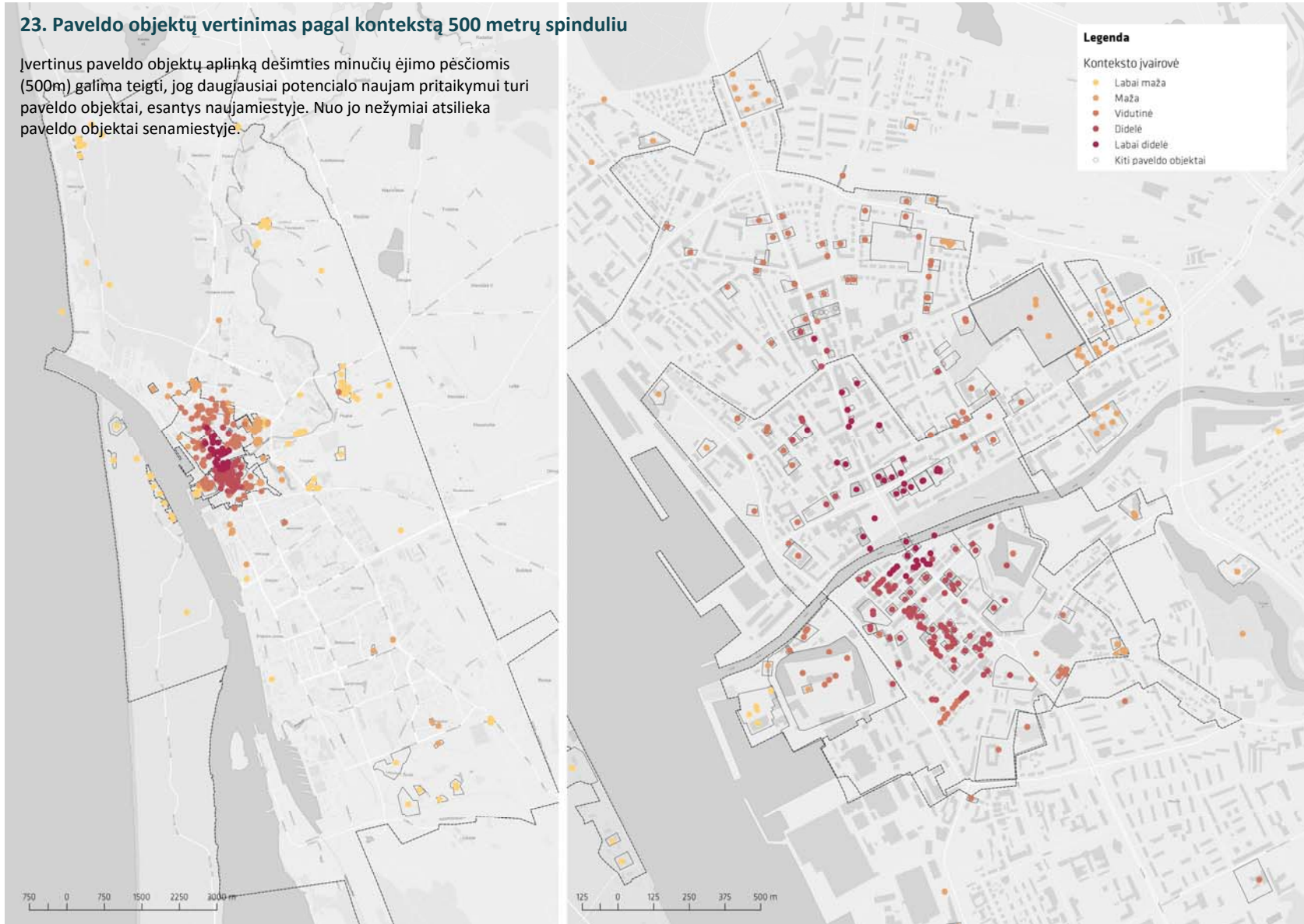
22. Edukacinių įstaigų skaičius 500 metrų spinduliu

Paveldo objektai, esantys naujamiestyje H. Manto gatvėje ir objektai senamiestyje aplink Kūlių Vartų gatvę, yra arčiau edukacinių įstaigų.

23. Paveldo objektų vertinimas pagal kontekstą 500 metrų spinduliu

Įvertinus paveldo objektų aplinką dešimties minučių ėjimo pėsčiomis (500m) galima teigti, jog daugiausiai potencialo naujam pritaikymui turi paveldo objektai, esantys naujamiestyje. Nuo jo nežymiai atsilieka paveldo objektai senamiestyje.

24. Paveldo objektai, esantys prie miesto viešųjų erdvių, želdynų ir gamtoje

Paveldo objektai prie pagrindinių miesto aikščių, skverų, yra patrauklesni turizmui, investicijoms bei turi potencialą edukacijai, nes yra matomi ir atpažįstami. Objektai gamtinėje aplinkoje arba prie miesto želdynų turi potencialo rekreaciniam panaudojimui.

